

Echipa redacțională:

arh. Ileana TUREANU - președinte UAR
Răzvan HATEA - tehoredactare și fotografie
arh. Ioana ALEXE - redactor
Aurelian ARIF - redactor
Vlad BRĂTULEANU - tehoredactare
Claudia ȘTEFĂNESCU - corectură

Coordonator:
arh. Ileana TUREANU - președinte UAR

Redactor responsabil:
Răzvan HATEA

www.uniuneaarhitecilor.ro/BIUAR
ISSN 1582-2117

arh. Marina MACARIE - sigla BIUAR

Se distribuie gratuit
din Fondul Timbrului de Arhitectură

Contact

Centrul de Cultură Arhitecturală /
Secretariat /
Revista Arhitectura / Biblioteca
str. Jean Louis Calderon, nr. 48, București,
sectorul 2, cod 020038

Secretariat: tel. 021.315.60.73, 0737.017.785,
uar_contact@yahoo.com,
secretariat@uniuneaarhitecilor.ro

Revista Arhitectura: tel. 0768.198.178,
0768.198.179,
office@arhitectura-1906.ro

Biblioteca (program cu publicul):
L-V - 10:00-16:00, tel. 021.310.91.94,
biblioteca@uniuneaarhitecilor.ro

**O VARĂ LA CHIOJDU: MEȘTEȘUG, JOACĂ
ȘI ARHITECTURĂ ÎN RITM
ARHIPERA**

3/2025

Din cuprins:

EVENIMENTELE VERII

**ARHITECTURA SE ÎNVAȚĂ
DE MIC**

RECUPERAREA REPERELOR

REVISTA ARHITECTURA

REPERE PROFESIONALE

**LANSĂRI CU DICHIS ÎN
CALDERON**

**ARHITECȚI ROMÂNI DE
PRETUTÎNDENI**

IN MEMORIAM

ACTIVITATEA U.A.R.

Cezar LĂZĂRESCU

Mina LAURIAN și Violeta CONSTANTINESCU

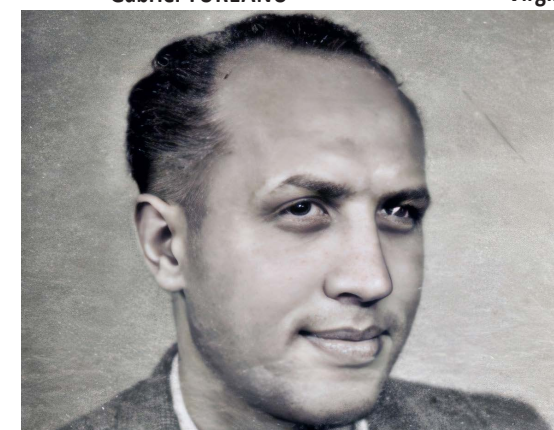
Gabriel TUREANU

Virginia PETREA

Șerban MANOLESCU

Solari GRIMBERG

Dinu GHEORGHIU

**LITORALUL ROMÂNESC
A FOST CONSTRUIT DE ARHITECȚI CARE
AVEAU ÎN JUR DE 30 DE ANI!**

Iulie
Septembrie
2025

SUMAR

Echipa redacțională:

arh. Ileana Tureanu - președinte UAR
Răzvan Hatea - tehnoredactare și fotografie
arh. Ioana Alexe - redactor
Aurelian Arif - redactor
Vlad Brătuleanu - tehnoredactare
Claudia Ștefănescu - corectură

Coordonator:

arh. Ileana Tureanu - președinte UAR

Redactor responsabil:

Răzvan Hatea

www.uniuneearhitectilor.ro/BIUAR
ISSN 1582-2117

arh. Marina Macarie - sigla BIUAR

Se distribuie gratuit
din Fondul Timbrului Arhitecturii.

Contact

Centrul de Cultură Arhitecturală /
Secretariat /
Revista Arhitectura / Biblioteca
str. Jean Louis Calderon, nr. 48, București,
sectorul 2, cod 020038

Secretariat: tel. 021.315.60.73,
0737.017.785,
uar_contact@yahoo.com,
secretariat@uniuneearhitectilor.ro

Revista Arhitectura: tel. 0768.198.178,
0768.198.179,
office@arhitectura-1906.ro

Biblioteca (program cu publicul):
L-V - 10:00-16:00, tel. 021.310.91.94, biblio-
teca@uniuneearhitectilor.ro

EVENIMENTELE VERII

- 2 Utopie la Marea Neagră, 1955-1989. O piesă de(spre) arhitectură în 5 acte
| Ileana TUREANU, Maria DUDA, Sabra DAICI
- 12 Privește înapoi cu mândrie | Mihai TULBURE
- 16 „Morfologii în gospodării vii” | Mircea ȚIBULEAC
- 22 Traseul șurilor cu acoperiș de paie de pe Transapuseana
| Dumitrița Daniela FILIP

ARHITECTURA SE ÎNVAȚĂ DE MIC

- 26 Lemn, planuri și povești pe prispă | Alexandra CĂRĂMIDĂ, Diana LIȘMAN

RECUPERAREA REPERELOR

- 30 „Solari” | Ileana TUREANU, Florin DIMITRIU, Ana VASILACHE

REVISTA ARHITECTURA

- 34 „Salutări de la băi | Ioana ALEXE

REPERE PROFESIONALE

- 38 De la istorii, la radiografii arhitecturale | Sebastian CRĂCIUN
- 48 Excelența recuperărilor istorice | Sebastian CRĂCIUN

LANSĂRI CU DICHIS ÎN CALDERON

- 54 „Bucureștiul modern (1831-1952) Dezvoltare și legislație urbană”
- 58 „Sate, colonizări, țărini”
- 60 Etnografii ale peisajului, muncii și îngrijirii | Iulia STĂTICĂ

ARHITECȚI ROMÂNI DE PRETUTINDENI

- 62 Un român la New York. Rapsodii în mai multe culori | Marilena ȘERBAN

IN MEMORIAM

- 66 Dunel S. COSMA (1940-2025) | Sorin VASILESCU, Mircea CORCODEL,
Adrian BRĂESCU
- 70 Viorel VOIA (1940-2025) | Pavel POPESCU

ACTIVITATEA U.A.R.

- 78 Ședințele Colegiului Director iulie-septembrie 2025 | Mirela MERCURIANU

SEZONUL CULTURAL ROMÂNIA – POLONIA 2024-2025

Text: Ileana TUREANU și
Sabra DAICI

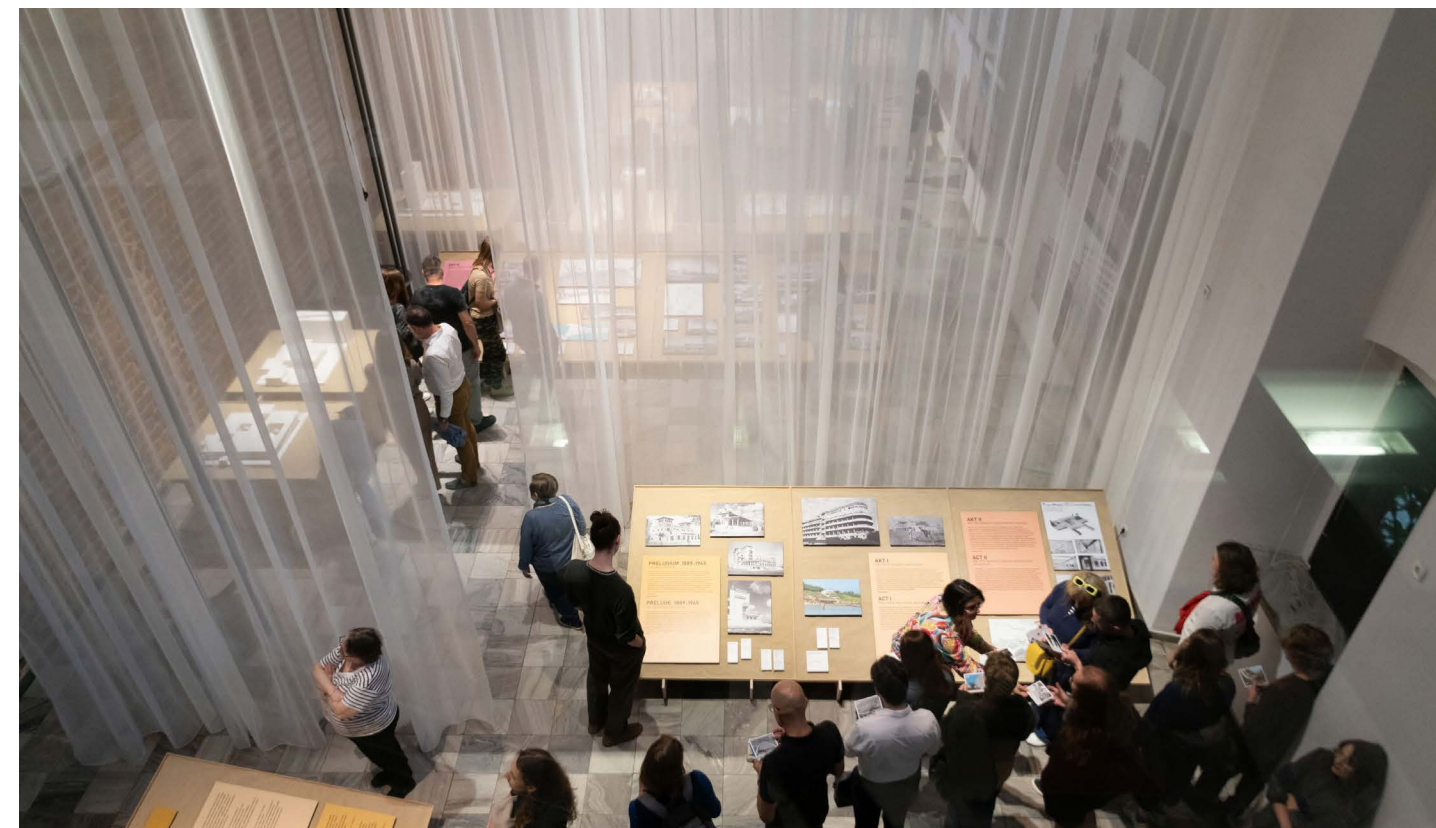

Uniunea Arhitecților din România (UAR) și Muzeul Arhitecturii din Wrocław în colaborare cu Institutul Cultural Român de la Varșovia a organizat, în perioada 10 iulie-12 octombrie a.c., o amplă expoziție dedicată arhitecturii litoralului românesc - gândirii, proiectării și realizării acestuia - cuprinzând perioada 1955-1989. Expoziția este un proiect coordonat de arh. Ileana Tureanu, președinta UAR, avându-i ca scenograf pe Attila Kim și curator pe Maria Duda.

***Utopie la Marea Neagră, 1955-1989. O piesă de(spre) arhitectură în 5 acte* este parte a programului Sezonul Cultural România-Polonia 2024-2025.**

Cercetarea despre Litoral, în vederea organizării unei expoziții dedicate, a fost inițiată de Uniunea Arhitecților din România. Arhivele Uniunii și a Revistei Arhitectura au reprezentat sursele principale de documentare, permițând urmărirea filonului de gândire arhitecturală, a procesului creativ dintr-o dublă perspectivă - cea intimă a metodologiei interne a arhitecților și cea dezvăluită de către ei publicului, prin articolele publicate în revista de specialitate.

Suportul vizual al articolelor publicate, precum și fotografiile și desenele, din arhiva UAR, au devenit mărturie tangibilă a spațiilor aproape picturale, perfect aliniate și coordonate grafic, ca un decor ce accentuează perfecțiunea atent căutată a Litoralului: o utopie posibilă.

Expoziția de la Wrocław ilustrează o perioadă eroică numită „Experimentul Litoral”, un proiect politic menit să promoveze turismul de masă și să rivalizeze cu vestitele zone costiere ale Franței, Spaniei, Italiei, oferind alternativa socialistă. Proiectul *Litoral* nu a fost unul original al epocii socialiste pentru că el relua, la sfârșitul anilor '50, dezvoltarea rivierei Mării Negre, începută înainte de Primul Război Mondial și continuată în perioada interbelică.

În 1953, țărmul Mării Negre era o înșiruire de colonii de pescari, mici porturi și stațiuni balneare. S-a decis realizarea unui „Plan de Sistematizare a Litoralului Românesc” pe o perioadă de 15 ani, cu două mari zone: la sud de Constanța, o zonă balneară, care prevedea unificarea unor localități și îmbinarea funcțiilor curative cu cele de odihnă, clădiri cu regim mic de înălțime, inundate în mult spațiu verde, tabere de vară și colonii pentru copii, mici porturi, faleze de promenadă. La nord de Constanța, o zonă destinată odihnei și recreerii, ce urma să capete funcțiuni sportive și de odihnă, plaje ample, localitatea estivală Mamaia, cu un bulevard principal cu tramvai, hoteluri cu bună orientare, spații verzi.

„Planul de Sistematizare a Litoralului Românesc” era inspirat de gândirea britanică și noțiunea de *leisure* și urmărea trecerea de la turismul individual la turismul de masă în România. După 1956, prin voința politică a epocii, turismul a devenit o activitate dinamică și a apărut ideea „salbelor de stațiuni balneo-climaterice”.

Litoralul Mării Negre a devenit *laboratorul și aventura, experimentul*, și a fost ținta unui efort național timp de două decenii. De-a lungul unei coaste de circa 70 km, cu puține centre locuite, cu o populație de o mare bogăție etnică, cu zone sălbatice și numeroase vestigii arheologice, cu cazinouri interbelice și reședințe princiere părăsite, *Operațiunea Litoralul* a fost exceptată de la legile economice și sociale care guvernau viața de zi cu zi a românilor. România socialistă a dorit, prin acest proiect, să se individualizeze și să rivalizeze cu vestitele riviere europene. S-a dorit ca proiectul să aducă un suflu proaspăt și a fost încredințat unor foarte tineri arhitecți și ingineri care de-abia terminaseră facultatea, văzuseră în cărți arhitectura mondială, erau entuziaști, talentați și temerari. Coordonatorul lor avea 35 de ani!

Experimentul a început la Mamaia, devenită o *stațiune-parc* de 70 ha, cu unul dintre cele mai mari ansambluri hoteliere din Europa vremii. Ansamblul de 10.000 locuri realizat la începutul anilor '60 marchează începutul turismului românesc. Inovația formală și funcțională însoțită de inovații tehnice și constructive au dovedit că ritmul accelerat în care se concretizau proiectele era posibil. *Modelul* Mamaia, rămas valabil până la sfârșitul anilor '70, a reprezentat o cotitură în istoria arhitecturii și urbanismului românesc, a permis sincronizarea cu practica profesională din Occident, a devenit un reper național.

Amplificarea turismului „de masă” a generat, în perioada 1967-1973, un lanț de alte 6 stațiuni, fiecare cu caracter distinct: Olimp cu spectaculosul ansamblu Amfiteatru- Panoramic-Belvedere, Neptun cu zona dedicată protipendadei socialiste, Jupiter pentru familiile modeste, Venus, Saturn, Cap Aurora, pe un țărm de cca. 18 km. Li s-a alăturat și stațiunea Costinești, „capitala tineretului”. Experimentul *Litoral* s-a curmat brusc, fără posibilitatea unui bilanț, din cauza cutremurului devastator din anul 1977. După cutremur, toate resursele financiare și economice, dar și preocuparea și atenția diriguitorilor s-au concentrat pe reconstrucția capitalei țării și realizarea unui proiect grandoman, Casa Poporului.

Expoziția oferă două modalități de a explora arhitectura Litoralului - două perspective suprapuse care invită publicul să vadă aceeași poveste în lumini diferite. Prima perspectivă este o narațiune istorică spusă în „acte”, asemenea unei piese de teatru. Fiecare act reflectă un moment în timp și un principiu călăuzitor - de la primele viziuni îndrăznețe, la epoca de aur a experimentării și, în cele din urmă, la anii de mai târziu ai diluării. A doua perspectivă este cea tipologică și urmărește concretizarea evolutivă a principiilor directoare: arhitectura și natura, tipologii și expresii ale funcțiilor publice și hoteliere, spațiul public, viața socială și luxul accesibil, arta, decorativismul și grafica urbană.

Împreună cu partenerul polonez, doamna Sabra Daici din cadrul ICR Varșovia a susținut un program de evenimente conexe pe toată durata expoziției, cuprinzând proiecții de film în aer liber - printre acestea legendarele comedii *BD la munte* și *la mare*, regia Mircea Drăgan, și *Nea Mărin miliardar*, regia Sergiu Nicolaescu, prelegeri și vizite ghidate, ateliere pentru familii, elevi și studenți. Cele două comedii alese au rulat în cadrul arhitectural evocat de expoziție, prezentarea lor făcând apel și la amintirile generațiilor de polonezi pentru care litoralul românesc a fost o destinație predilectă a turismului estival.

Arhitecta Maria Duda a susținut o vizită ghidată de autor în limba engleză.

Sezonul Cultural România-Polonia 2024-2025 este organizat de Ministerul Culturii și Institutul Cultural Român, prin reprezentanța sa de la Varșovia, pentru partea română, respectiv Ministerul Culturii și Patrimoniului Național și Institutul „Adam Mickiewicz”, în parteneriat cu Institutul Polonez din București, pentru partea polonă.

ARHTECTUL ATTILA KIM, DESPRE CONCEPTUL EXPOZIȚIEI „O UTOPIE POSIBILĂ”

„M-am bucurat foarte mult când am început acest proiect de expoziție, care reprezintă, de fapt, ultima etapă a cercetării realizate de Uniunea Arhitecților împreună cu Maria Duda privind arhitectura litoralului. Am primit un material extrem de bine conturat, o sinteză clară și bine prezentată, deja concretizată în publicația ce se lansează cu ocazia acestei expoziții. Documentul oferă o privire amplă asupra transformărilor din ultimii 20-25 de ani de pe litoralul românesc. Cunoscând realitatea din teren, e imposibil să nu remarci variațiile de calitate arhitecturală, însă abia acum, prin această expoziție, am conștientizat cu adevărat amploarea fenomenului și ce a însemnat el pentru un grup de arhitecți în acea perioadă - cât de rară a fost, de fapt, o astfel de oportunitate.

Dincolo de constrângerile politice sau economice ale epocii, a existat totuși această șansă pe care colegii noștri au avut-o - un context profesional excepțional. Vizionând filmările din acea vreme, simțind elanul creativ și profesional din atelierele de arhitectură, a apărut și dorința de a crea o expoziție dinamică, care să reflecte energia și spiritul în care au fost proiectate acele clădiri, stațiuni, întregul peisaj litoral. Am vrut ca expoziția să redea nu doar arhitectura, ci și atmosfera verii, a vacanței, a litoralului.

Ne-am dorit o expoziție care să se inspire din arhitectura acelei perioade. De pildă, mobilierul proiectat pentru expoziție reia elemente din structura prefabricată a hotelurilor: partea frontală a pieselor de mobilier, cu acele traverse coborâte, trimite la logiile hotelurilor; înșiruirea machetelor se sprijină pe o structură inspirată de pergole, iar întregul mobilier devine, astfel, o aluzie directă la arhitectura vremii.

Ulterior, a apărut ideea de a introduce și o componentă ludică, care să imprime expoziției o stare de optimism și joc. Așa s-au născut perdelele animate de ventilatoare - o briză marină evocată discret în spațiu - și, mai târziu, ideea de a încorpora nisipul. De aici, cred că expoziția începe să capete cu adevărat contur: toate planșele - atât cele verticale, cât și cele înclinate care susțin machetele - sunt acoperite cu un strat de nisip de aproximativ 2 cm, iar exponatele sunt dispuse ca niște obiecte lăsate pe plajă, într-o scenografie naturală și vie.

Această soluție a avut și avantaje tehnice importante, oferindu-ne libertate în panotaj și o mare flexibilitate în aranjarea textelor, imaginilor și machetelor. Am tratat aceste planșe înclinate ca pe niște mese de lucru, inspirate de atelierele de arhitectură care funcționau, la acea vreme, direct pe șantier, pe litoral. Expoziția devine astfel o reconstituire a unui studio de proiectare aflat pe malul mării, iar prin coborârea planșelor la o înălțime redusă, ele pot sugera totodată șezlongurile de plajă. Această suprapunere - atelier de arhitectură și mobilier de plajă - a fost intenționată.

Toate aceste elemente - mobilierul de inspirație arhitecturală, perdelele evocatoare ale verii, nisipul, atmosfera de vacanță - sunt completate de fundalul sonor compus special de Cristian Lolea. Rezultatul este o experiență expozițională complexă, care merge dincolo de documentare și prezentare vizuală. Nu e doar o retrospectivă arhitecturală, ci o încercare de a recrea, prin sunet și mișcare, o stare, o lume, o «utopie posibilă» - așa cum și este intitulată expoziția.

Deși pornește de la o temă serioasă, care adună un volum semnificativ de lucrări de arhitectură, expoziția rămâne accesibilă și ușor de parcurs. Evită senzația de aglomerare și rigiditate specifică multor expoziții de arhitectură tocmai datorită atmosferei pe care o creează: culori, nisipul ca element inedit, sunetul discret, dar prezent. Toate acestea transformă documentarea unei epoci într-o experiență multisenzorială și, totodată, memorabilă”.

ARGUMENT - MARIA DUDA

...În scurta lui istorie, Litoralul a fost de multe ori un laborator de creație și de construcție, ale cărui rezultate au fost valorificate pe tot cuprinsul țării; aici au apărut primele realizări ale arhitecturii contemporane de la noi din țară și tot aici s-au experimentat unele din metodele cele mai noi de construcție, aplicate ulterior în multe orașe.
(Cezar Lăzărescu)

Din 1956 până în anii '90, **Litoralul** și partenerul său simbiotic **concediul**, au reprezentat o rupere completă a ritmului și contextului cotidian. Orașul obișnuit al traseelor zilnice spre și dinspre muncă, într-o perpetuă mișcare mecanică, era înlocuit temporar cu stațiunea traseelor libere, de plimbare, relaxare și socializare, în care răsfățul devenea din îngăduire, obișnuință: a servi masa la restaurant, a se îngriji în bazele de tratament, a se bucura de valurile mării și de plaja lipsită de rigiditate socială, a dansa seara în ritm de muzică live...

Camerele de hotel ofereau confort și intimitate, iar ferestrele erau rame cu peisaje încântătoare. Obișnuințele nou deprinse în orașele de vacanță deveneau cu atât mai puternice cu cât cadrul acestei vieți temporare era proiectat și realizat tocmai pentru a încuraja și evidenția *frumusețea, seninătatea, armonia cu natura*. Stațiunile organizate cartezian, cu clădiri *lame* și *turnuri* conectate prin spații largi cu grădini, lacuri artificiale, zone împădurite sunt substanță de contrast cu centrele istorice, cu mediul de „acasă”.

Fără să se umbrească sau să își obtureze reciproc vederea spre mare, geometria noilor ansambluri răspundea eficient raportului dintre metri pătrați construiți și suprafața de plajă disponibilă fiecărui turist (la Mamaia, fiecărui turist îi reveneau 9 mp de plajă!). Existau și *accidente* voite, excepții și surprize atent coregrafiate: oglinzi de apă, dotări de plajă, teatre de vară, terase panoramice, cinematografe în aer liber, piscine acoperite și încălzite, accente grafice sau sculpturale, artă monumentală.

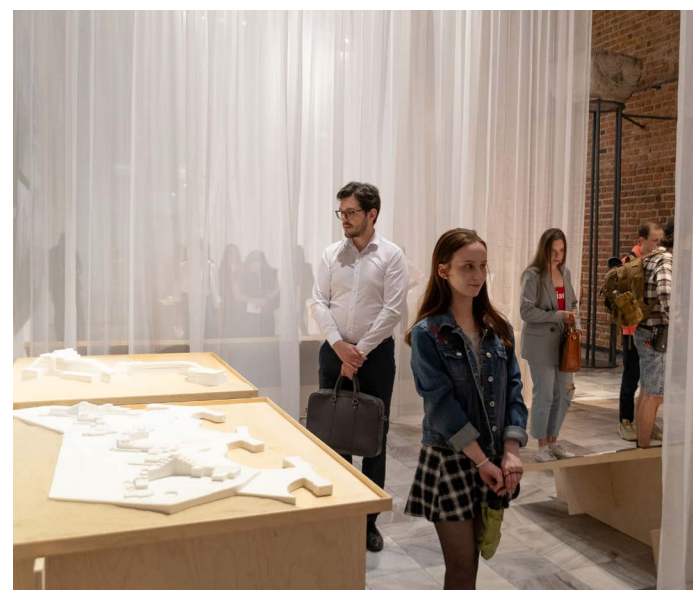
Chiar dacă era trăit episodic și sezonier, **Litoralul** a conturat amintirile unor întregi generații, creând puternice repere personale, afective.

Articolele din revistă sunt atât fresce ale proiectelor, cât și schițe ale personalităților autorilor. Fiecare se distinge prin stilul personal: informativ, filosofic, pragmatic, critic,

declamativ, interogativ. Aceste creionări de **autori/personaje**, ce traversează **perioade/acte** sub diferite influențe și curente, inovând **tipologii** funcționale și constructive, au condus la decizia de a povesti istoria Litoralului ca pe **o piesă de teatru**.

Personajul principal al piesei este **arhitectul Cezar Lăzărescu**, autor al planului de sistematizare a litoralului din 1955 și coordonator al proiectului până în anii '70. Încă de la început, arhitectul expune cu claritate principiile și intențiile ce vor guverna proiectul: se vor completa stațiunile balneare păstrând construcțiile existente (protejând astfel patrimoniul ante și interbelic) și se vor construi, pe terenurile libere, stațiuni *cu caracter complet diferit de cel al orașelor muncitorești*, în care natura va fi elementul dominant, iar *posibilitățile* de exprimare arhitecturală vor fi *nelimitate*. Cu convingere, afirmă încă din primul articol necesitatea flexibilității în planul de sistematizare, garantând astfel libertatea de optimizare și adaptabilitate la nevoile vieții *în continua ei mișcare*, pe întreaga durată a proiectului. Crezul că **arhitectura și frumosul sunt de nedespărțit** va fi reluat ca ghid în fiecare **act**: în 1958 când se realizează primele intervenții în localități existente, în 1961 când se deschide emblematicul ansamblu de la intrarea în Mamaia, în 1971 când se face o primă auto-analiză a realizărilor, în 1972 odată cu Manifestul pentru Loisir, în 1977 când se semnalează pericolul distanțării de crez.

Identificăm două grupuri de autori - cei ai primei etape (Eforie, Mangalia, Mamaia, Neptun) format din arhitecți experimentați, și cei din a doua etapă (Saturn, Venus, Jupiter, Olimp, Aurora) care îngloba tineri absolvenți care, uneori, aveau diplome cu propuneri de hoteluri la malul mării.

Aaron Solari Grimberg a fost autor și coordonator al proiectelor din perioada anilor '70, când se remarcă și arhitecții **Dinu Gheorghiu** (stațiunea Aurora) și Șerban Manolescu (stațiunea Venus și ansamblul Amfiteatru din Olimp). **Virginia Petrea** (Lupu) inovează structuri împingând arhitectura la esență sculpturală. Alături de ei, peste 300 de autori și colaboratori arhitecți, desenatori, ingineri, tehnicieni și artiști plastici.

Experiment autodeclarat, **Litoralul** a încercat contagiarea orașului cu *elementele inovatoare ale realității sale onirice*. Bogăția de teme ce se pot ramifica din istoria sa, din pluritatea de surse personale adăugate celor oficiale, dorește să accentueze necesitatea protejării patrimoniului construit din perioada comunistă și punerea sa în valoare.

SABRA DAICI, DESPRE PROVOCĂRILE ȘI FARMECUL UNEI EXPOZIȚII MULTISENZORIALE

Într-un discurs sincer și cald, Sabra Daici rememorează drumul plin de provocări care a condus la realizarea unei expoziții-surpriză - plină de briză, lumină și detalii construite cu migală, până la ultima granulație de nisip:

„Expoziția aceasta era să fie cu totul altceva. La început ne gândeam la un concept diferit, poate mai sobru... cu siguranță mai puțin «maritim» decât ceea ce a ieșit în final. Dar mă bucur că am ajuns aici, la această formă vie și atmosferică, pentru că e exact ce trebuia. Uitați-vă puțin: perdelele acestea care flutură aduc înăuntru un pic din briza mării. Asta e partea frumoasă - expoziția e cu briză, e cu vară! A fost cald și aici, în Polonia, deși - dacă stăm să comparăm cu Bucureștiul, unde e caniculă în toată regula - polonezii n-ar avea chiar motive să se plângă. Să revenim, însă, la expoziție, care, dincolo de toate, e foarte frumoasă. Chiar o spun cu toată convingerea. Eu nu sunt unul dintre autorii conceptului - meritul este al echipei curatoriale și de design - dar pot spune, ca persoană implicată, că s-a obținut o armonie perfectă între fotografii, planșe, machete, nisip, sunet și imagine.

Totul a fost gândit în detaliu, iar rezultatul este un spațiu unitar, coerent și plin de atmosferă. Avem un fundal sonor atent compus - un soi de sound design care combină valurile mării, vocile copiilor de pe plajă, fragmente de muzică din anii '80 și, evident, Radio Vacanța, așa cum se auzea odinioară, cu toate distorsiunile specifice. Nimic nu e aleatoriu - nici măcar faptul că muzica nu se aude perfect clar: nici pe plajă nu o auzeam așa.

Sigur, drumul până aici n-a fost lipsit de dificultăți. Noi suntem obișnuiți să lucrăm la detaliu, să bibilim fiecare element până la ultimul milimetru: sunet, lumini, fire, unghiuri - absolut totul a fost ajustat cu grijă.

Montajul a durat aproape o săptămână. Fiecare componentă a fost gândită, testată și ajustată. De pildă, planșele pe care sunt expuse fotografiile și machetele au fost acoperite cu nisip - un detaliu esențial pentru atmosfera dorită. Am avut chiar o problemă: nisipul adus inițial, deși uscat, a fost depozitat afară și, după o zi întreagă de ploaie, s-a umezit. A trebuit să cumpărăm alt nisip - un nisip special, cu granulație de cuarț, exact cum trebuie, ca pe plajă.

Un alt moment tensionat a fost legat de harta imensă care ocupă un perete întreg în sala de expoziție - o hartă a litoralului. Chiar când coboram din tren, venind de la Varșovia, m-a sunat tipografia să-mi spună că avem o problemă: podeaua, fiind foarte veche, nu era perfect dreaptă, și riscam să avem o hartă înclinată. Norocul a fost că harta avea o margine albă, iar cu puțină ajustare am reușit să o montăm corect. A fost un stres în plus, dar am trecut și peste asta.

Am avut grijă și la sistemul de sunet - un sistem cuadrofonic care creează o ambianță circulară, învăluind vizitatorul din toate direcțiile. Doar pentru această parte ne-a luat o zi întreagă să potrivim sunetele cum trebuie. Și, evident, am lucrat cu atenție și la machetele venite din București. Le-am desfăcut, verificat, montat cu grijă. A fost muncă fizică serioasă, de la 8 dimineața până seara târziu, cu sau fără pauză de masă.

A meritat? Cu siguranță.

Reacțiile au fost foarte bune, și din partea specialiștilor, și din partea publicului larg. De la recepția muzeului, personalul ne-a transmis entuziasmat că expoziția este una dintre cele mai frumoase pe care le-au văzut. Până în ultimul moment, n-am lăsat pe nimeni să intre, era afiș mare pe ușă: «Se pregătește expoziția, nu intrați». Dar acum, după deschidere, toți cei care au trecut pragul ne-au spus același lucru: că e o expoziție frumoasă, vie, surprinzătoare.

Și asta e, de fapt, cea mai mare satisfacție: să știi că, în ciuda tuturor dificultăților, a ieșit nu doar bine, ci cu totul special”.

„ZILELE CULTURII URBANE” RETROSPECTIVA

Text: Mihai TULBURE

**PRIVEȘTE ÎNAPOI
CU MÂNDRIE**

În acest an, Centrul de Arhitectură, Cultură Urbană și Peisaj „Uzina de Apă” și-a propus realizarea unei retrospective a edițiilor Zilele Culturii Urbane, cu cele mai importante prezentări repartizate în patru sesiuni pe durata a două zile, urmate de o deplasare tematică în județele Suceava și Botoșani.

Festivitatea a fost deschisă de arh. Constantin Gorcea, membru al senatului UAR și președintele Filialei OAR Nord-Est, arh. Ionuț Andriu, președinte al sucursalei Suceava-Botoșani a UAR, în sala expozițională în care au fost amplasate panourile reprezentative ale tuturor edițiilor susținute în Uzină, începând cu cea inaugurală - *100 de ani de la edificarea monumentului (1912-2012)*. Au participat oficiali locali, viceprimarul municipiului Suceava, Dan Ioan Cușnir, și administratorul județului Suceava, Cezar Ioja, reprezentanți ai arhitecților din Republica Moldova și Ucraina. Evenimentul a beneficiat de prezența doamnei Olimpia Sultana, care a venit cu un bogat material documentar, reviste *Arhitectura*, exemplare din BIUAR și ultimele apariții editoriale de interes pentru breasla noastră.

ZILELE CULTURII URBANE

ZILELE CULTURII URBANE
 2025
 1912 **100+13**
EXPOZIȚIA RETROSPECTIVĂ ZCU II
 Patrimoniul / Multiculturalitate și istorie în zona central-est europeană
 Editie inaugurală la aniversarea a 100 de ani de la darea în folosință a fostei
 Uzine de apă din Suceava 2025
 1912 **100**

[illegible]

ZILELE CULTURII URBANE

ZILELE CULTURII URBANE
 Centrul de Arhitectură, Cultură Urbană și Peisaj "UZINA DE APĂ" Suceava **2025**
1912 100+13
EXPOZIȚIA RETROSPECTIVĂ ZCU II-I
 Patrimoniul / Vulnerabilități obiective și subiective
REGENERAREA PATRIMONIULUI RECENT **100+13**

[illegible]

ZILELE CULTURII URBANE

ZILELE CULTURII URBANE 2025 1912 **100+13**
EXPOZIȚIA RETROSPECTIVĂ ZCU II-I
 Patrimoniul / Continuitatea între generații, formare și educație civică
EDUCAȚIE PRIN PATRIMONIUL 2025 1912 **100+13**

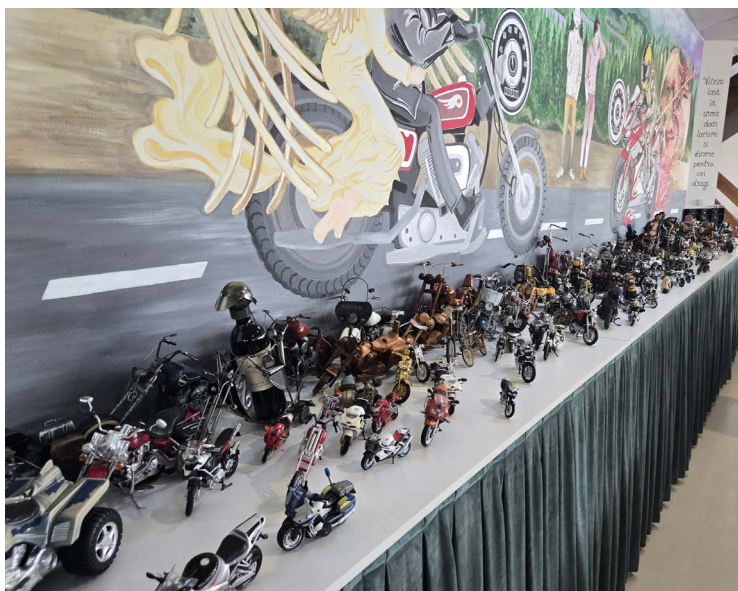
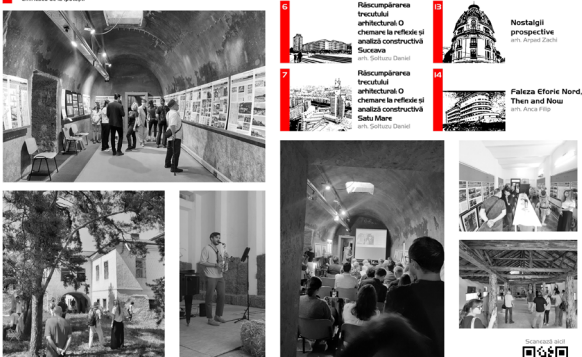
EDUCATIE PRIN PATRIMONIUL

[illegible]

ZILELE CULTURII URBANE

ZILELE CULTURII URBANE
 Centrul de Arhitectură, Cultură Urbană și Peisaj "UZINA DE APĂ" Suceava 2025
 1912 **100+13**
EXPOZIȚIA RETROSPECTIVĂ ZCU II+I
 Patrimoniu / Vulnerabilități obiective și subiective
PATRIMONIUL ARHITECTURAL O VALOARE VULNERABILĂ
 2025 **100+12**

PATRIMONIUL ARHITECTURAL O VALOARE VULNERABILĂ

[illegible]

Cele patru sesiuni s-au desfășurat pe teme distincte, prezentate în anii anteriori:

Sesiunea 1. Patrimoniul / Multiculturalitate și istorie în zona central-est europeană - arh. Constantin Gorcea / arh. Arpad Zachy / ist. Serghei Hakman / arh. Oleg Pikushenco / arh. Andrei Vatamaniuc

Sesiunea 2. Patrimoniul / Continuitatea între generații,
formare și educație civică - arh. Mihai Tulbure / arh. Dragoș
Ciolacu / ist. artă Constantin Hostiuc / arh. Octavian Carabela
/ arh. Florin Manole

Sesiunea 3. Patrimoniul / Vulnerabilități obiective și subiective
- arh. Ion Andriu / arh. Olga Gociman / arh. Adelin Balan /
consult. turism Carmen Chasovschi / arh. Dumitru Rusu

Sesiunea 4. Patrimoniul / Soluții de recuperare și valorificare
- arh. Zhang Han-Lu Simona / arh. Dan Kisilewicz / arh. Inna
Ostrovcsa / arh. Sergiu Popa / c.-arh. Constantin Stroescu

Săliile Uzinei de Apă au fost neîncăpătoare, fiind prezenți arhitecți și studenți din trei țări - România, Ucraina și Republica Moldova, alături de autorități locale, naționale și publicul local. Aceasta a consolidat dialogul regional și a facilitat formarea unei perspective comune asupra patrimoniului și educației.

Evenimentul a contribuit semnificativ la înțelegerea și valorificarea patrimoniului construit în zona central-est europeană, la recunoașterea autorilor și a moștenirii arhitecturale, la explorarea explicită a continuității între generații prin conservare și o educație civică activă în rândul noii generații.

Deplasarea tematică în județul Suceava și Botoșani a cuprins Expo Moto și Biserica din lemn „Înălțarea Sfintei Cruci”, din Horodnic de Jos, Muzeul Radioului, Muzeul de Istorie, Cimitirul evreiesc și Biserica „Sfânta Treime” - prima biserică ortodoxă edificată din piatră - din Siret, Casa memorială „George Enescu” Mihăileni, refăcută după atacul ciupericii Merulius - Mihăileni, Conacul Miclescu - atelierul de fierărie - din Călinești.

Ziua s-a încheiat cu o masă rotundă privind concluziile la tematica abordată și organizarea evenimentului.

În concluzie, inițiativele „Zilele Culturii Urbane” ilustrează un angajament profund față de recuperarea și valorificarea patrimoniului prin combinarea metodelor tradiționale de restaurare și reabilitare cu cele mai noi tehnologii digitale și virtuale. Acestea oferă un model de bună practică pentru modul în care un centru de patrimoniu, precum fosta Uzină de Apă, poate deveni un pol al inovației și un exemplu de dialog continuu între trecut și viitor.

PORTRETUL UNEI COMUNITĂȚI RENĂSCUTE

Text și Foto: Mircea ȚIBULEAC

„MORFOLOGII ÎN GOSPODĂRII VII”

Proiect de restaurare finalist la Anuala de Arhitectură București 2023, la Secțiunea Arhitectură construită/Arhitectură și patrimoniu.

La numai zece minute de mers cu microbuzul din Cisnădie, studenții au ajuns la poalele dealului din satul Cisnădioara/Michelsberg, de unde i-a așteptat un urcuș abrupt până la Biserica Sf. Mihail.

Dintr-un motiv bine întemeiat nu i-am însoțit pe studenți în această parte a turului, cele două prime obiective fiindu-mi deja bine cunoscute. Am ales, în schimb, să mă îndrept spre satul Viscri, unde aveam programată o întâlnire cu doamna Caroline Fernolend, de la care doream să obțin un interviu înainte de sosirea studenților. Am avut norocul ca ei să întârzie, ceea ce mi-a oferit răgazul necesar pentru o discuție așezată cu Caroline.

Pentru cei care nu o cunosc, probabil foarte puțini, redau o scurtă prezentare:

„Caroline Fernolend, directoare executivă și vicepreședintă a Fundației Mihai Eminescu Trust, s-a născut, a crescut și trăiește în Viscri, fiind unul dintre oamenii care au luptat pentru dezvoltarea satului. Proiectele sale pentru salvarea patrimoniului local au atras atenția și Prințului Charles, care s-a alăturat inițiativei. Astăzi, cu sprijinul Mihai Eminescu Trust, zeci de case săsești de patrimoniu au fost restaurate și și-au redobândit farmecul de odinioară”.

Pe 14 septembrie, *The Washington Post* a publicat un amplu articol semnat de Karla Adam, intitulat „Britain’s King Charles III lives another, slower life in

Transylvania - For decades, Charles has returned regularly to Romanian villages that are lost in time”. (<https://www.washingtonpost.com/world/2025/09/14/englands-king-charles-iii-lives-another-slower-life-transylvania/>)

Fotografia care deschide articolul o surprinde pe Caroline pășind hotărât, la dreapta regelui, amândoi zâmbind și bucurându-se de aerul curat al satului. Imaginea datează din 6 iunie 2023, la intrarea în cetatea Viscri, cu ocazia vizitei regale.

Mai recent, pe 12 septembrie 2025, Caroline a participat la evenimentul YPO Greater Europe, într-un panel alături de dl Charlie Ottley și dl Promberger. A fost prilejul de a prezenta proiectele desfășurate în România și de a lua parte la o discuție liberă cu publicul. La eveniment au fost prezenți circa 60 de participanți din diverse țări europene și din SUA.

Am evocat aceste două ipostaze ale vieții pe care Caroline o trăiește zi de zi, cu zâmbetul ei molipsitor, de parcă toate greutățile întâmpinate în realizarea proiectelor ar fi doar o joacă. Vă asigur însă că obstacolele nu au fost și nu sunt deloc puține. Deși multe dintre inițiativele ei ar trebui considerate firești și ușor de pus în practică, pentru majoritatea românilor ele păreau simple visuri ale unei săsoaice excentrice, care refuza să accepte realitatea. Realitatea, de fapt, a arătat că, pas cu pas, Caroline le-a transformat în fapte. Dovezile se află la tot pasul - motiv pentru care am ținut neapărat să le propun soților Ana Maria și Alexandru Crișan, profesorii UAUIM care coordonează grupul studenților arhitecți, să organizeze o întâlnire cu Caroline chiar la ea acasă, la Viscri. Deși în dimineața respectivă aștepta un grup de delegați UNESCO, a acceptat cu bucurie să se întâlnească și cu studenții arhitecți. Mi-a mărturisit că pentru ea aceste întâlniri sunt o prioritate absolută, fiindcă trăiește cu speranța că măcar câțiva dintre tinerii arhitecți vor deveni iubitori ai patrimoniului construit și vor continua efortul de a-l salva și de a-l pune în valoare.

Revenind la sosirea mea, după cum am surprins și în fotografii, Caroline m-a întâmpinat în parcare exterioră a satului, acolo unde turiștii sunt rugați să-și lase mașinile pentru ca, în câteva minute, pe alei umbrite și bine marcate, să ajungă la Biserica Fortificată, la Casa Regelui sau în centrul satului. Această inițiativă benefică, o premieră pentru un sat din România, are propria sa poveste, pe care o veți afla din înregistrarea video făcută în momentul în care i-a întâmpinat și pe studenții arhitecți tot în parcare.

După ce și-a arătat bucuria revederii, am pus la punct împreună un scurt program, care să ne permită să ne încadrăm în timpul rămas până la sosirea studenților. Am urmat-o, oprindu-mă din când în când pentru a surprinde imagini grăitoare, care confirmau convingerea că „omul sfințește locul”. De pildă, un simplu coș de gunoi împletit din nuiile, destinat deșeurilor, vorbea de la sine despre atenția acordată fiecărui detaliu.

După cele două interviuri pe care mi le-a acordat în casele restaurate de ea și după redarea dialogului avut cu studenții, voi grupa imaginile pe capitole, în funcție de ceea ce am dorit să evidențiez prin ele.

Primul interviu l-am realizat la casa cu numărul 14 - prima casă naționalizată în 1949 și folosită de CAP (pentru generațiile tinere: Cooperativa Agricolă de Producție) până în 1990. Așa cum știm, clădirile ocupate de aceste organizații socialiste ajungeau, inevitabil, în ruină.

Din cauza acestei mentalități impuse odată cu tancurile sovietice în 1945, încă resimțim consecințele. Familia Fernolend a cumpărat ruina și, cu resurse proprii - materiale și financiare - a restaurat-o, transformând-o, în 1998, în prima casă de oaspeți din sat.

Gospodăria este alcătuită din mai multe imobile. Casa bătrânească datează din 1760 și a trecut printr-o renovare în 1823, an inscripționat pe frontonul de la stradă. De regulă, anul marcat pe o fațadă indică ultima intervenție asupra clădirii. Tipul acesta de casă, cu cerdac specific, mai există doar într-un singur alt exemplu în Viscri. Locuința are doar trei încăperi: holul, fosta afumătoare - transformată în grup sanitar - și „camera mare”, care, prin mobilierul adecvat, răspundea nevoilor unei familii extinse, alcătuită din trei generații: bunici, părinți și copii.

Al doilea interviu (mai exact povestea relatată de Caroline) l-am înregistrat chiar peste drum de casa cu numărul 14, la casa cu numărul 161. Aceasta datează din 1873 și i-a fost dăruită de Sara Fernolend - fără a exista însă vreo legătură de rudenie între ele. În acea vreme, aproape jumătate din sat purta numele Fernolend.

Povestea începe cu descrierea structurii gospodăriei, pe care o aseamănă cu o mică cetate, dotată cu propriile măsuri de securitate internă, pe lângă cele de pe conturul exterior. De pildă, curtea de altădată nu semăna cu cea de astăzi, acoperită cu gazon, ci era pietruită. Motivul era simplu: pietrișul îl ajuta

pe stăpân să audă tropotul animalelor în miez de noapte, dacă cineva încerca să le fure. Tot în acest scop, ușa de acces în grajd era joasă, pentru a împiedica ieșirea accidentală a animalelor.

Restaurarea casei a fost făcută cu materiale originale. Caroline a păstrat tâmplăria veche și a înlocuit doar câțiva stâlpi ai copertinei generoase de la intrare. Sub această copertină se desfășurau, pe vremuri, diferite activități casnice. Dovadă stă cuptorul de pâine, lângă care gospodina aducea și covata în care stătea pruncul, pe care o atârna aproape, ca să poată lucra și să aibă grijă de copil în același timp.

Tot aici erau păstrate la îndemână obiectele de trebuință zilnică.

Odată cu casa, Caroline a primit și o mulțime de obiecte vechi, pe care le-a păstrat tocmai pentru a reda atmosfera autentică a unei gospodării săsești. Funcțiunea actuală a casei este aceea de pensiune. În timp ce filmam, se auzea un cântec de fluier, cu un ton melancolic, ca și cum cineva cânta de dor și părere de rău că trebuie să părăsească locul. Nu după mult timp am aflat că, într-adevăr, o familie de germani se pregătea să plece după câteva zile de ședere acolo.

La fel ca ei, am întâlnit numeroși turiști în sat, atrași de ospitalitatea localnicilor. Era dovada vie că visul Carolinei s-a împlinit: satul a renăscut, iar casele bătrânești, în loc să ajungă ruine, au fost restaurate și transformate în pensiuni, spații de cazare sau ateliere unde localnicii vând obiecte artisanale. După mai bine de o sută cincizeci de ani, satul traversează din nou o perioadă de prosperitate.

Între anii 1830 și 1875 s-au construit cele mai multe dintre casele din Viscri, marcând trecerea de la locuințele modeste din lemn la case mari, din piatră și cărămidă, cu ziduri de înprejmuire ridicate din aceleași materiale.

Continuând vizita, am ajuns și în grajd, unde am descoperit un detaliu surprinzător pentru mine: aceste construcții nu aveau fundație propriu-zisă, fiind sprijinite direct pe sol, pe lespezi de piatră. Diferența dintre șura casei cu numărul 161 și cea a casei cu numărul 14 constă în faptul că operațiunea de calare trebuie realizată, în medie, la fiecare 5 ani, deoarece construcția se află într-o zonă umbră. În schimb, peste drum, unde ne aflasem deja și unde s-a născut Caroline, calarea era necesară abia la 10 ani, fiindcă solul, expus la soare, era mai stabil din punctul de vedere al umidității.

Pentru a înțelege mai bine ce însemna „vecinătatea”, am considerat util să adaug acest citat edificator: „Vecinătatea este o comunitate frățească, teritorială, ai cărei membri beau din aceeași fântână, stau de gardă în timpul nopții pentru securitatea tuturor, își construiesc împreună casele, se comportă ca și cum ar fi rude în cazul ivirii unei boli sau catastrofe, îi cinstesc împreună pe cei care i-au părăsit, apoi, din devotament au grijă de văduvă și de copiii rămași orfani”. Așa descria Stephan Ludwig Roth - gânditor umanist, istoric, profesor și pastor luteran sas din Transilvania, participant la Revoluția de la 1848 - această instituție comunitară.

Este o sinteză solidă a unei realități care a stat secole întregi la baza dezvoltării culturale și materiale a comunităților săsești, dar care, din păcate, și-a pierdut astăzi rolul. Îmi este greu să-mi imaginez cum ar fi arătat Transilvania noastră dacă „ciuma roșie”, călare pe tancuri, nu ar fi desființat aceste vecinătăți, transformându-le în Cooperative Agricole de Producție.

Timpul petrecut doar cu Caroline s-a scurs, așa că ne-am îndreptat în grabă spre parcare satului, unde profesorii mă anunțaseră că sosiseră deja și ne așteptau.

După urarea de bun venit, Caroline le-a explicat studenților cum comunitatea din Viscri - despre care se spunea odinioară că este „acolo unde și-a înțărcat mutul iapa” - a ajuns la concluzia că este necesar să scoată toate automobilele, mari și mici, în afara satului. Cinci familii au cumpărat terenul, cei care aveau bani au contribuit la plata pietrei, iar cei care nu dispuneau de resurse s-au oferit să dea o mână de ajutor la lucru. Terenul pentru cărarea prin grădini, care leagă parcare de principalele obiective - Biserica Fortificată, Casa Regelui și centrul satului - a fost donat de verișoara Carolinei.

Primul popas a fost la terasa unei gospodării salvate de la ruină, care astăzi găzduiește una dintre afacerile inițiate de doi tineri veniți de la oraș, Tavi și Irina, mutați în Viscri. În aceeași perioadă, încă 18 familii tinere au decis să se stabilească aici, aducând un suflu nou comunității. Cei doi nu și-au dorit să mai adauge încă o casă de oaspeți - existau deja peste 140 de paturi în sat - și nici un restaurant, pentru că funcționau deja șapte. În schimb, au invitat artiști care au preluat modele originale de pe casele din Viscri și le-au integrat în produse locale ce se vând acum în magazin. Pe terasă, vizitatorii pot savura, alături de cafea și bere, siropuri din gama produselor tradiționale.

După introducerea în istoricul spațiului în care ne aflăm - între casă și cea mai veche șură din sat, pentru a cărei restaurare Caroline a investit 8.000 de euro - ea ne-a depănat povești personale, începând cu momentul când, la 26 de ani, a decis să se dedice interesului comun al satului în care s-a născut și unde, cu mare convingere, a ales să rămână. Nu e greu să ne închipuim ce doză uriașă de voință i-a trebuit să rămână atunci când aproape toți cei din jur plecau „Sus”, cum numeau ei pe atunci Germania.

Imediat după evenimentele din '89, din cei peste 300 de săteni mai rămăseseră doar 68, iar în timp, prin plecări și decese, numărul lor a scăzut la doar 13 enoriași ai bisericii fortificate. Am reținut și un detaliu emoționant: Caroline le vorbește celor doi nepoței ai săi în limba luxemburgheză veche, ca semn de prețuire a strămoșilor, ale căror urme le-a regăsit în arhiva bisericii până în anul 1699 - după care a pierdut șirul.

Am aflat în continuare și despre întâlnirea Carolinei, înainte de 1989, cu un profesor american care, îndrăgostit de prințesa Caragea, învățase limba română și călătorise pentru a descoperi România. Ajuns la Viscri, unde dorea să viziteze biserica fortificată de care se îngrijea mama Carolinei, a cunoscut-o pe aceasta și i-a insuflat primele noțiuni de economie de piață, întrebând-o dacă are un „business plan” pentru încercarea ei de a salva ceea ce mai rămăsese după plecarea în masă a sașilor. Tot el i-a explicat că succesul unui astfel de plan ar fi posibil doar dacă s-ar implica și în politică. Zis și făcut: la primele alegeri libere a candidat și a devenit consilier local la Primăria comunei Bunești - prima persoană din Viscri care a ajuns în această funcție, pe care a ocupat-o timp de 20 de ani, fiind singura femeie printre consilieri.

După ce s-a lămurit că sprijinul ministerului era iluzoriu și că, „dacă nu ai buletin de oraș, nu te ia nimeni în serios”, Caroline a apelat la străinii care începuseră să viziteze România și, ajungând și la Viscri, rămâneau impresionați de patrimoniul construit autentic lăsat de sași după conviețuirea lor de peste șapte secole.

În cele din urmă, dintre mulții oaspeți „care ne-au trecut pragul bucătăriei, serviți de soțul meu cu un rachiu și o cafea”, după cum spune Caroline, un francez i-a sugerat ideea turismului. Astfel, primii voluntari din sat, înscriși în acest experiment turistic, s-au străduit să învețe limba franceză pentru a putea comunica, în calitate de gazde, cu vizitatorii

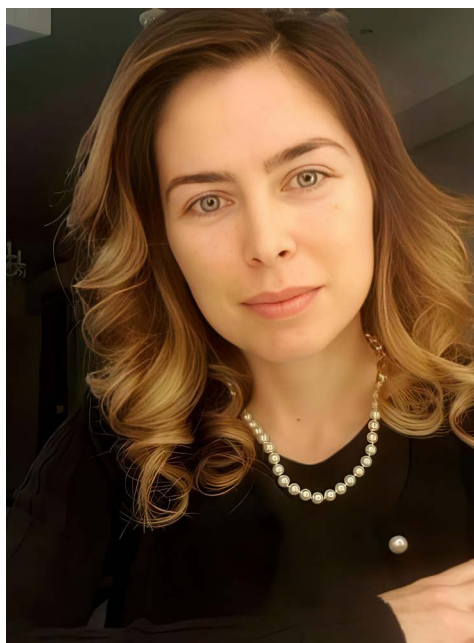
care urmau să le treacă pragul caselor de oaspeți. Înscrierea în ghidul turistic francez s-a soldat, încă din primul an, cu vizitarea satului de către 400 de francezi. Așa a început turismul la Viscri, cu mult înainte de venirea Alteței Sale Regale Prințul Charles, în 1998.

Doi ani mai târziu, în 2000, cu ocazia unei conferințe la Londra, prințul a acceptat să preia patronajul Fundației Mihai Eminescu Trust. Urmarea firească a fost constituirea filialei din România, care împlinește anul acesta 25 de ani de activitate și are peste 1.300 de proiecte realizate.

ȘCOALA DE VARĂ/ WORKSHOP 20-25 IULIE 2025

Text: Dumitrița Daniela FILIP

TRASEUL ȘURILOR CU ACOPERIȘ DE PAIE DE PE TRANSAPUSEANA

Șura „de lângă releu” aparținând lui Liviu Muntean.
Fotografie: Daniel Radu Pop

De ce sunt aceste șuri importante?

Ele asigură unicitatea peisajului cultural și sunt parte a patrimoniului tangibil moștenit care asigură identitatea locală. Ele sunt un adevărat „landmark” al zonei, putând contribui la dezvoltarea sustenabilă zonei.

Școala de vară **ALBA VERNACULARĂ: Traseul șurilor cu acoperiș de paie de pe Transapuseana** a fost organizat de Muzeul Național al Unirii Alba Iulia și Consiliul Județean Alba, în perioada 20-25 iulie 2025.

Au participat arhitecți cu experiență în domeniul protejării și restaurării monumentelor istorice, restauratori, istorici, etnologi, studenți, masteranzi și o echipă TVR București.

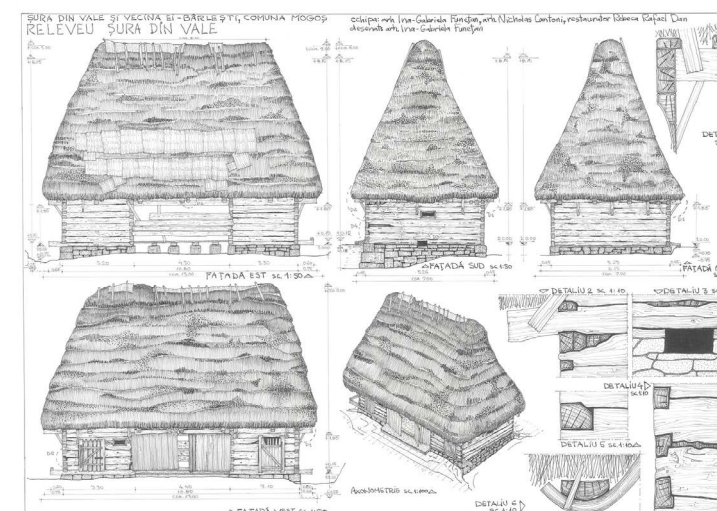
Au fost cartate 30 de șuri situate în proximitatea șoselei Trasapuseana (DJ107I), pe o lungime de 44 km, începând din satul Cotorăști, com. Râmeț, până în Mogoș, com. Mogoș, jud. Alba, la o altitudine cuprinsă între 671 m și 1.114 m (pe platoul Tarcău). Șurile incluse în cercetare fac parte dintr-un peisaj cultural care se suprapune peste un spectaculos peisaj natural - Cheile Râmețului.

Câteva șuri, care impresionează prin poveste sau prin trăsăturile arhitecturale, au primit nume sugestive: *Șurile frățești* de la Valeria Bradea (șura tânără, a Valeriei, și șura bătrână, a cumnatului), *Șurile gemene* de la releu sau de la „Chentea Aron”, întrucât în vecinătate locuiește nenea Luca Sabin, bătrânul care a jucat rolul lui Chentea Aron din filmul românesc „Întregalde” (acestea cuprind șura cu găbănaș a lui Liviu Muntean și șura din jos), *Șura cu lespezi* de piatră în acoperiș, situate în satul Cotorăști, com. Râmeț, *Șura catedrală*, *Șurile dintre stânci*, situate în Valea Uzei (Albești), com. Râmeț, *Șura apicultorului cu pisici* (Măcărești, com. Ponor), *Șura tânărului fermier* (Ponor, com. Ponor), *Șura din vale și vecina ei* (Bârlești, com. Mogoș), *Șura cu clăi de peste vale*, *Șura cu faguri* (gospodăria lui Mihăilă

Atelierul de realizare relevee 7 corpuri de clădire măsurate in situ.

Foto: Dumitrița Daniela Filip

Releveul Șurii „din vale” cu cele patru fațade

Relevarea Șurii „din vale” de către arh. Ina-Gabriela Funețan și rest. Rebeca Rafael Dan

din Cojocani) situate în satul Cojocani, com. Mogoș și *Șura cu cruci* (Mogoș, com. Mogoș).

Arhitecții au documentat în detaliu 5 *șuri* (relevee, plan de situație, fațade, detalii etc.): una din *Șurile frățești* de la Valeria B., și anume șura tânără, a Valeriei, una din *Șurile gemene* de la releu, și anume șura lui Liviu Muntean, *Șura cu lespezi* de piatră în acoperiș, *Șura catedrală*, *Șura din vale*, precum și alte 2 *imobile* din vecinătatea unor șuri: găbănașul de la șura lui Liviu Muntean și casa Valeriei Bradea.

Pentru a afla povestea șurilor și a rolului acestora în economia gospodăriei, etnologiei au realizat interviuri cu localnicii, focalizate asupra credințelor și a stilului de viață tradițional și contemporan din această zonă etnografică, au studiat semnele apotropaice încrustate pe grinzile șurilor și ale caselor, au descoperit și analizat obiecte cu încărcătură simbolică și magică puse de „strajă” lângă animalele și grânele adăpostite în șuri, gesturi magice de preservare a „manei”, de întoarcere a ei și de apărare împotriva ochilor răi, a deochiului etc. A fost realizat și un prim jurnal filmat de etnologie (disponibil pe youtube).

Participanții au avut șansa de a documenta și tehnica de realizare a învelitorilor din paie, meșterii locali, coordonați de dl Florean Aloman, fiind surprinși la lucru în Mogoș-Valea Ghioghești, la șura familiei dlui primar al orașului Teiuș, Mirel Hălălai.

Au participat:

arhitecți din partea Asociației ROST: arh. Oksana Florescu, arh. Laura Zaharia, arh. Ina-Gabriela Funețan, arh. Andra Ghineț, arh. Dr. Nicholas Cantoni, arh. Farago Zsolt

etnologi: cadre didactice de la Centrul Universitar Nord-Baia Mare, Facultate de Litere, domeniul Studii Culturale (etnologie): conf. dr. Delia Suiogan și asist. univ. drd. Florin Vasile Pop (consilier superior la DJC Maramureș), Sorin Suiogan, studenți și masteranzi: Daniel Pop, Vasile Chira, Crina Florentina Petruț și Firicel-Gavril Grigor, precum și un cercetător științific de la Muzeul Județean Satu Mare - dr. Mihaela Grigorean.

Masteranzi în domeniul istorie, respectiv restaurare: Răzvan Căndea (Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia) și Rebeca Rafael Dan (Universitatea de Arte și Design din Cluj-Napoca).

Echipa TVR a fost compusă din: Alexandru Munteanu (realizator, jurnalist), Sergiu Istrate (operator sunet) și Dinu Mărgărint (director de imagine).

Echipa de implementare, formată din: dr. Dumitrița Daniela Filip (Muzeul Național al Unirii Alba Iulia, coordonator proiect, restaurator secția Museikon), Laura Zaharia (arhitect, Asociația ROST) și dr. Paul Scrobotă (muzeograf, Muzeul de Istorie Aiud).

Deschiderea a avut loc duminică, 20 iulie 2025, în prezența autorităților județene (președintele Consiliului Județean Alba, dl Ion Dumitrel, și administratorul public al județului Alba, dl Dan Popescu) și locale (primarul comunei Râmeț, dl Vasile Raica, și primarul comunei Mogoș, dl Mircea Liviu Macavei), a reprezentanților Direcțiilor Județene pentru Cultură Alba (directorul executiv, dl Matei Drâmbărean), respectiv Maramureș (directorul executiv, dna Aura Pinte).

Spre finalul școlii de vară, în cadrul unei mese rotunde s-au trasat concluziile și perspectivele de viitor, fiind prezent dl Ciprian Ștefan, manager al Muzeului Astra din Sibiu.

Atât la deschidere, cât și la masa rotundă au fost prezenți reprezentanți ai Muzeului Național al Unirii din Alba Iulia, dl Gabriel Tiberiu Rustoiu, director general/manager, și dna Alina Pohonțu, director adjunct.

Rezultatele cercetării și documentării, planșele arhitecților, realizate în cadrul școlii de vară vor fi publicate într-un volum.

COLABORATORI:

Asociația ROST (Reabilitare Organică a Satului Tradițional)
Muzeul de Istorie Aiud
Centrul Universitar Nord Baia Mare, Facultatea de Litere, domeniul Studii Culturale
Direcția Județeană pentru Cultură Alba
Direcția Județeană pentru Cultură Maramureș

Școala de vară este o parte a proiectului cu același nume care are ca obiective: identificarea, inventarierea, documentarea, cartarea, promovarea și valorificarea elementelor de arhitectură vernaculară din Munții Apuseni, și anume a șurilor cu acoperiș de paie localizate de-a lungul drumului Transapuseana DJ 1071, printr-o abordare transdisciplinară și holistică integrată.

OBIECTIVELE PROIECTULUI:

Identificarea, inventarierea, documentarea, cartarea, promovarea și valorificarea elementelor de arhitectură vernaculară din Munții Apuseni, și anume a șurilor cu acoperiș de paie localizate de-a lungul drumului Transapuseana, printr-o abordare transdisciplinară și holistică integrată (prima etapă vizează documentarea și cartarea șurilor cu acoperiș de paie care pot fi atracție turistică în zonă - „landmark” - și crearea unui traseu turistic al șurilor, analiza lor din perspectivă istorică, artistică, etnografică, arhitecturală).

Analiza stării de conservare, identificarea factorilor de risc care duc la dispariția acestor elemente de identitate locală și peisaj etno-cultural, precum și identificarea și implementarea unor soluții pentru salvarea lor (edițiile următoare vor avea ca obiectiv restaurarea/refacerea învelitorii din paie prin metode tradiționale și formarea de meșteri locali).

Identificarea unor strategii pentru o dezvoltare durabilă în zonă, în comunitățile vulnerabile, prin: (a) educație prin cultură și recunoașterea valorilor moștenite; (b) promovarea și valorificarea patrimoniului vernacular din zonă și transformarea șurilor cu acoperiș de paie într-un landmark al zonei, un reper și atracție turistică, în contextul dării în folosință a drumului Transapuseana.

Educarea publicului larg și a comunităților rurale asupra importanței patrimoniului tangibil moștenit ca element de identitate locală, reper sau atracție turistică a zonei și necesitatea salvării și conservării lui.

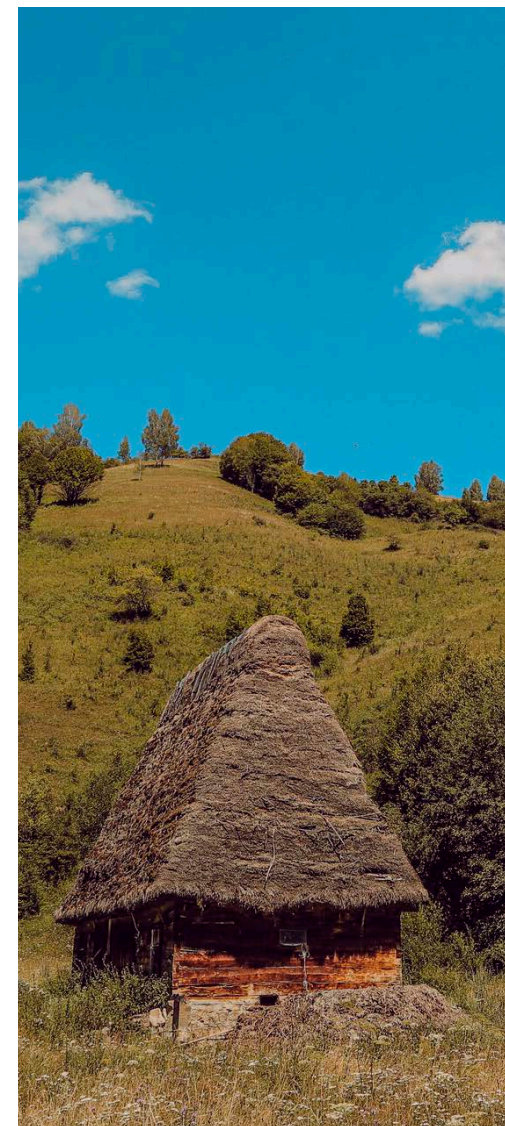
Contribuții la crearea unei strategii de dezvoltare economică a zonei: (1) prin crearea unor produse culturale care să integreze comunitățile vulnerabile în circuitul turistic; (2) prin reînvierea meșteșugurilor specifice regiunii care să mențină/ conserve specificul peisajului etno-cultural al arhitecturii vernaculare și să stopeze depopularea zonei.

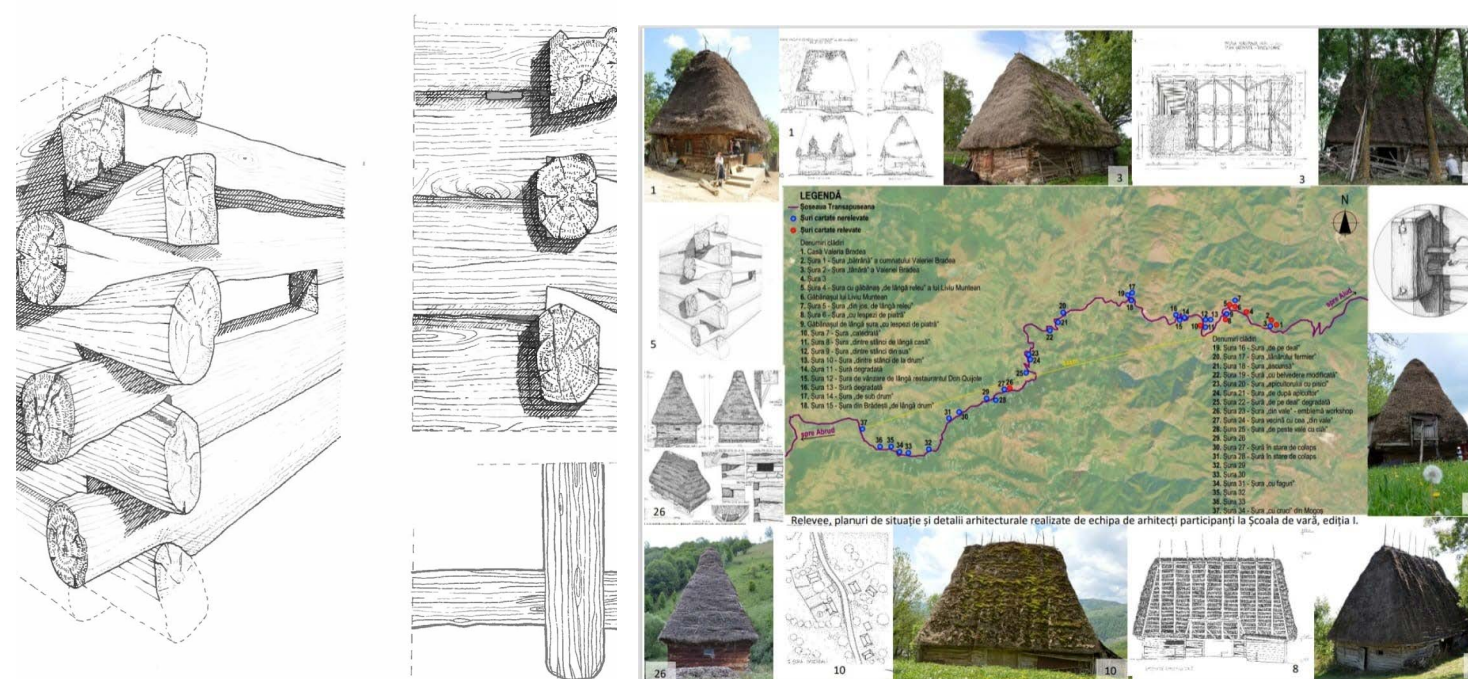
Echipa workshopului: 6 arhitecți, 1 restaurator, 1 istoric, 3 etnologi, 1 inginer, 5 studenți

Măsurarea Șurii și a găbanașului „de lângă releu”. Foto: Dumitrița Daniela Filip

Fotografie cu Șura „din vale” - emblema workshopului - surprinsă de Daniel Radu Pop

Detaliu îmbinare pereți șură. Desen realizat de rest. Rebeca Rafael Dan și arh. Nicholas Cantoni

Cartarea celor 34 de șuri, 2 găbanașe și o casă acoperite cu paie de pe Transapuseana.

ȘCOALA INTERNAȚIONALĂ DE VARĂ ARHIPERA

EDIȚIA A XII-A BETA

Text: Alexandra CĂRĂMIDĂ
Diana LIȘMAN
Foto: Ioana SAMOILĂ

LEMN, PLANURI ȘI POVEȘTI PE PRISPĂ

1. UNDE ȘI DE CE?

La coordonatele **45°21'12.5"N 26°12'45.0"E**, în perioada 30 iulie - 5 august 2025, a avut loc Școala Internațională de Vară **Arhipera**, ediția a XII-a **Beta**.

În ultimii 6 ani, Ansamblul Casei cu Blazoane a găzduit un eveniment intergenerațional, cu un mix cultural divers, care la fiecare ediție sparge barierele previzibilității.

Locul este un reper la nivelul zonei și formează un nucleu cultural și istoric - fapt care constituie o platformă, conferă vizibilitate activităților și sprijină conceptul de participare, omniprezent în atmosfera întregii săptămâni. Modificările scoarței terestre, în spiritul construirii clădirilor consolidate în timp și adaptate nevoilor actuale, corespund atât pe plan estetic exigențelor ochilor de specialitate, cât și pe cel al productivității, a.k.a. *firmitas, utilitas, venustas*.

2. ÎNTÂLNIREA GRUPULUI

Primul contact cu grupul s-a materializat printr-o coeziune de idei, așteptări, păreri și discuții despre viitorul extrem de apropiat, zilele ce urmau. Răspunsurile nu s-au rezumat la un cadru formal legat strict de tema școlii de vară (subiectul principal). Printre lemn, lucru și iar lemn, s-au strecurat și gânduri care ne stăteau, de fapt, tuturor pe vârful limbii.

S-a făcut schimb de idei precum: *work in a team, informal conversations - share stories/moments, get creative, get to know the group, play football, how architectural knowledge travels, put my phone away and enjoy* și *HAVE FUN* (lucrul în echipă, conversații informale - împărtășirea de povești și momente, creativitatea, să cunosc grupul, să joc fotbal, să aflu cum circulă cunoștințele de arhitectură, să pun telefonul deoparte și să mă bucur și SĂ NE DISTRĂM).

Spoiler! Deși toate aceste gânduri au fost aruncate mai întâi pe lângă urechile noastre și apoi în eter (cerul plin de stele din Chiojdu), cumva, cred că grupul școlii de vară poate confirma că fiecare rând de „cerințe” a fost bifat.

După acea primă seară, tinerii plini de speranță care s-au alăturat individual experienței au plecat în echipe de câte trei, cu un plan în minte. **Milităria... pardon!** Organizarea activităților a fost planul de luptă care ne-a salvat de haos. Astfel, nu au existat timpi morți care să interfereze cu programul propriu al studenților. Diversitatea activităților - copii, machete, detalii din lemn și nu numai - a făcut ca timpul să treacă mult mai dinamic și într-un mod creativ.

3. ACTIVITĂȚI PRINCIPALE

Ediția a 12-a a Școlii de Vară Arhipera a debutat păstrând aceeași formulă de organizare ca anul precedent, dinamică și energică, cu activități variate, distribuite pe tot parcursul zilelor, astfel încât să mențină entuziasmul și dorința de învățare a tuturor. Anul acesta, programul a reunit patru activități principale: atelierul de machetare, prelegeri susținute de profesori internaționali și din România, activități cu copiii și, ca element de noutate, atelierul de tâmplărie, coordonat de profesorii și arhitecții Lorin Niculae (UAUIM), Ionuț Laurențiu Dinu (UAUIM), Irina Scobiola (UAUIM), Marius Costea. Totodată, un mare ajutor în compunerea și înțelegerea lucrului cu lemnul a fost coordonat de meșterii în lemn Zoli și Arpa, veniți tocmai din Harghita pentru a ne învăța.

Toate experiențele s-au împletit perfect, oferind participanților oportunitatea de a lucra direct cu lemnul și de a explora atât tehnici tradiționale, cât și soluții inovative, detalii 1:1/1:2, respectiv construcții 1:50, zona de lucru practică fiind completată de cea teoretică prin discuții și schimburi de idei. În cadrul atelierului de machetare, am lucrat la reprezentarea proiectelor Arhipera la scara 1:50, iar provocarea principală a fost gândirea structurii și coordonarea cu coechipierii pentru a transpune ideile în formă concretă. Ulterior, la detaliile 1:1/1:2 și proiectarea acestora, am început cu discuții aprofundate despre fiecare element, apoi ne-am pus efectiv pe treabă. Treptat, fiecare dintre noi a experimentat cu diferite unelte de prelucrare a lemnului, simțind, mai aproape și mai intim, forța și frumusețea materialului.

După-amiezile, când nu se adăuga vreun stâlpișor la machete sau nu se cioplea lemnul, au avut loc patru prelegeri captivante. Prima a fost „Arhipera: arhitectura interesului public”, de Lorin Niculae (UAUIM), unde s-au prezentat proiecte de arhitectură participativă în mediul rural, concepute cu și pentru comunitățile dezavantajate. A urmat Elina Alatalo (Universitatea din Tampere, Finlanda) cu prelegerea „Co-design pentru super-blocurile nordice: puterea noilor roluri ale arhitecților”, care ne-a deschis un nou orizont urbanistic, centrat pe nevoile primordiale ale oamenilor și pe activism, urmând discuții vii, în care am schimbat idei despre conceptele de cartiere din diferite țări, surprinzător de asemănătoare în evoluția lor independentă. Ciel Grommen (KU Leuven, Belgia) ne-a prezentat cu mult entuziasm proiectele sale de arhitectură participativă în mediul rural, realizate în echipe multidisciplinare și remarcabile prin sensibilitatea designului și scopul social. În final, Silvia Costiuc (UAUIM) ne-a introdus în universul construcțiilor tradiționale din lemn, analizând de la clădiri întregi la detalii de îmbinări, oferindu-ne o perspectivă bogată asupra istoriei și meșteșugului din România.

Diminețile Școlii de Vară erau dedicate copiilor. Împărțiți în echipe alături de profesori și studenți, cei mici erau plini de entuziasm, iar activitățile desfășurate la Casa cu Blazoane au făcut, după spusele lor, ca vara să fie departe de a fi plictisitoare. Care a fost provocarea lor? Să conceapă, alături de cei mari, un cuib pentru un animal local. Primele zile au fost dedicate descoperirii și aprofundării subiectului, iar la final a venit momentul mult așteptat de a deveni arhitecți pentru niște animale. Procesul a pornit de la crearea unei hărți a împrejurimilor și localizarea animalelor pe aceasta, continuând cu jocuri de mimă și desene despre diferite animale văzute de cei mici, familiile lor și locul unde trăiesc. Folosind materiale locale și multă imaginație, copiii au reușit să creeze structuri surprinzătoare, să învețe cum să îmbine materiale diferite prin tehnici variate, demonstrând o parte a arhitecturii care este despre joacă, bucurie și experiment.

4. ACTIVITĂȚI SECUNDARE

Activitățile secundare s-au strecurat printre ateliere și prelegeri și au făcut ca Școala de Vară să pară fără sfârșit, dar în cel mai frumos fel. Într-o seară, sensei Adrian Radu ne-a pus în mișcare cu un antrenament de autoapărare, arătându-ne cum să ne ținem mintea și corpul sub control atunci când frica ne copleșește. Spre final, am pornit în două drumeții:

la Trovanți, alături de copii, și pe Pod la Brad, ambele descoperind frumusețea aparte a zonei Chiojdu. Echipa Cinehub (Daria Grigoriu și Diana Lișman) a adăugat un strop de creativitate printr-un colaj cu copii și o seară relaxantă de film cu *Ikiru* (1952, r. Akira Kurosawa), completată de floricele și suc de mere de la doamna Florica, urmate de discuții lejere.

Surprizele au continuat cu domnul Vasile, care ne-a inițiat în tainele apiculturii și ne-a lăsat să gustăm faguri dulci, direct din stup. Seara, atmosfera se transforma în competiție: meciuri de fotbal pline de energie și partide de ping-pong unde profesori și studenți deveneau rivali de ocazie. Toate aceste momente „de respiro” au adus mai multă apropiere între noi și au făcut ca Școala de Vară să fie un loc plin de amintiri și de momente dragi petrecute împreună.

5. PROGRAMUL INFORMAL

După luuuungile ore de muncă, înghețata zilnică și siesta de după-amiază, studenților participanți li se dădea permisiunea să își ia câteva ore libere înainte de stingere.

Acest timp prețios pentru coagularea socială și multiculturală a fost petrecut la povești de noapte bună pe prispă, uitându-ne în zare, atât cât permitea noaptea, glumind despre prezența fictivă a unui urs. Spre ușurarea tuturor, ursul a rămas doar un personaj imaginar, pe baza căruia adăugam un strop de adrenalină atmosferei liniștite. Studenții speră că nu au deranjat vreun **vecin non-fictiv** cu râsetele și rumoarea discuțiilor târzii.

6. OUTRO

Long story short, grupul școlii de vară Arhipera, deja solid din alte ediții, și-a luat în serios rolul de a integra nou-veniți și de a-i face să se simtă ca și cum ar fi fost aici și anul trecut.

Majoritatea selecției remarcabile din școlile de vară precedente s-a reîntors, alături de o nouă selecție la fel de valoroasă de studenți, pentru a experimenta mai mult și a continua în direcția principiilor și idealurilor Asociației Arhipera.

Școala internațională de vară ArhiPera, ediția a XII-a Beta, a fost organizată de Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” și Asociația ArhiPera, cu sprijinul Uniunii Arhitecților din România. Proiect susținut de Ordinul Arhitecților din România, din Timbrul de Arhitectură, și The King’s Foundation. Susținut de AECOM, MarcTel - S.I.T și TIMHA.

Tutori: Lorin Niculae (UAUIM), Elina Alatalo (Universitatea din Tampere), Ciel Grommen (KU Leuven), Ionuț Dinu, Ivan Elena Georgiana, Irina Scobiola, Silvia Costiuc, Anca Crețu, Silvia Niculae

Participanți UAUIM: Edelina Ciupagu, Daria Grigoriu, Daniela Roman, Diana Lișman, Bianca Cheberle, Alexandra Cărmămidă, Gabriel Radu, Mihai Munteanu, Filip Fulea, Oana Cristea, Sabina Însurățelu, Tom Van Laer (student KU Leuven), Mădălina Pîrvulescu, Ema Cristina Bucur, Lorena Popa, Andreea-Ruxandra Florescu, Lia Bulai

REPERE, MEMORIE

„SOLARI”

Un Caiet Documentar care face parte din seria *Recuperarea Reperelor* apărut, prin grija Uniunii Arhitecților din România și a familiei arhitectului Solari GRIMBERG.

Anul acesta Solari și-ar fi sărbătorit a 97 - a aniversare.

SOLARI-REPERUL

Ileana TUREANU

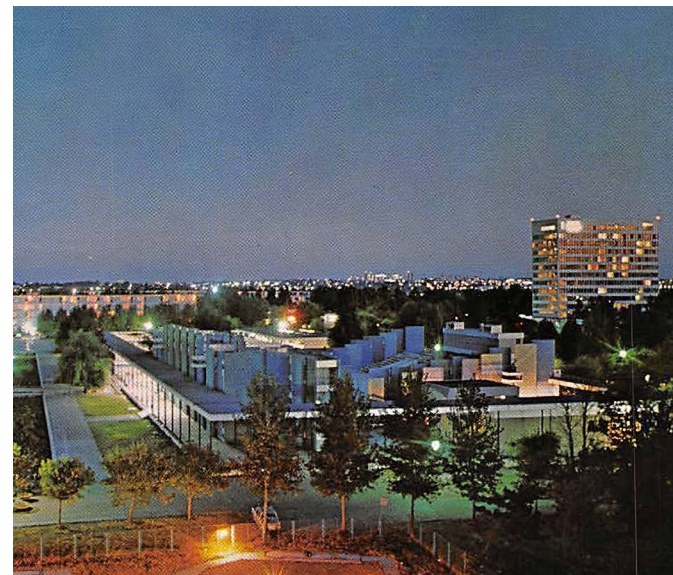
Solari GRIMBERG este un reper al arhitecturii deceniilor '60 și '70 din România. Este un reper profesional prin ceea ce a realizat sau coordonat, în calitate de șef de sector de arhitectură la Institutul de Proiectare Carpați.

Este un reper moral, prin conduita și capacitatea sa de a prelua *zaveramomentului* și de a păstra o oază de normalitate pentru cei care lucrau subbagheta sa. De la sistematizare la arhitectură și decorații interioare, Solari a contribuit, direct sau prin colectivele pe care le-a coordonat, la nașterea litoralului românesc, la definirea arhitecturii destinate turismului „pentru toți”, dar și lașlefuirea unicatelelor pentru *cei puțini*. „Arhitectul *Curții*” a realizat lucrări cu circuit închis, cunoscute de foarte puțini la vremea construirii lor, dar rămase repere profesionale și astăzi. Și atunci, și acum, Palatele din Primăverii, de la Snagov, de la Neptun asigură ceea ce se numește „protocolul 0” al țării.

Despre aceste construcții, Solari a scris cartea pe care o aveți în mână. Solari spune că a fost o *excepție*. *Excepții* au fost și lucrările realizate de el, în peisajul arhitectural super-normat, standardizat și controlat al arhitecturii socialiste. *Excepție* a fost și Oficiul Economic Carpați, urmat de Institutul de Proiectare Carpați, care a proiectat și participat la execuția obiectivelor speciale, realizate în termene spectaculoase, fără bugete afișate și controlate. Puțin cunoscute, atunci și acum, aceste obiective au o calitate specială și avem datoria de a le face cunoscute.

Excepții au fost obiectivele realizate în anii '60 și '70, pentru că, atunci, ca și acum, regula și legea se adresau *celor mulți*, dar numai *excepția* răspundea orgoliului și ambițiilor celor puțini.

În acea perioadă, Institutul din Știrbei Vodă părea să fie un Compendiu al arhitecturii românești. Fiecare atelier ilustra un capitol al arhitecturii. Într-un atelier se vorbea despre Loisir, se concepeau stațiuni turistice, fie ele montane, de schi sau plutitoare în Delta Dunării, în altul se croiau muzee și centre culturale: Muzeul de Artă Modernă, Muzeul Național al Științei și Tehnicii, un alt atelier restaura comorile arhitecturii românești precum Castelul Peleş, Palatul Cotroceni etc. Se făceau reședințe cum numai în revistele de avangardă puteai zări, se vizitau furnizori celebri și se făceau comenzi de mare rafinament, de la tapete japoneze la mozaicuri de Murano. Se făceau ambasade, stațiuni turistice, hoteluri de prestigiu etc.

Teatrul de Vară – Mamaia, 1964

Trei ingineri plus un arhitect

Centrul de Comerț Internațional, București

OMUL PE CARE L-AM ÎNTÂLNIT PE CÂND FĂCEAM PRIMII PAȘI... ÎN PROFESIE

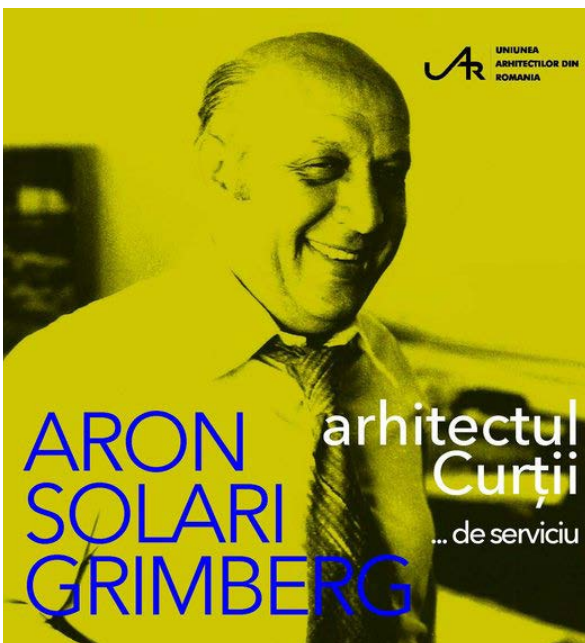
Florin DIMITRIU

În anul 1968, eram proaspăt absolvent al Facultății de Arhitectură, dar îmi definisem, din ultimi ani de studii, pasiunea pentru creația și realizarea de corpuri de iluminat. Această pasiune se materializa prin participarea la expoziții ale artiștilor decoratori asociați în Uniunea Artiștilor Plastici și Fondul Plastic.

Exista, la acea vreme, o directivă de partid care impunea ca totul să fie realizat în țară, fără importuri. În acea perioadă, am prezentat desene și proiecte de corpuri de iluminat modern, concepute de mine, arhitecților din Institutul de Proiectare Carpați și am început să fiu solicitat pentru echiparea clădirilor în curs de proiectare și de execuție. Dar definitiv pentru cariera mea ulterioară a fost întâlnirea cu domnul arhitect Solari. Domnia Sa m-a încurajat să perseverez în pasiunea mea. Proiectele de corpuri de iluminat, ulterior materializate, au mobilat clădiri importante și reprezentative din București, Snagov și Neptun, pe care domnul arhitect Solari le proiecta la acea vreme.

Pe fondul acestei cereri de corpuri de iluminat pentru clădirile reprezentative și pentru hotelurile ce urmau a se edifica pe litoral, conducerea Gospodăriei de Partid, de la acea vreme, a hotărât înființarea unei Secții de proiectare și producție de corpuri de iluminat în cadrul Trustului de Construcții Carpați, secție pe care urma să o conduc. Am înființat această Secție și am condus-o peste 20 de ani, până în 1990, când am creat firma *F. D. Stil International Art*, condusă acum de fiul meu, arh. Dan Dumitriu.

În acea secție s-au proiectat, cu un colectiv de arhitecți talentați, și s-au realizat în atelierul de sticlărie și confecții metalice (special înființat) corpurile de iluminat destinate unor edificii importante precum hotelurile de pe litoral (1970 -1975), Palatul Peleş, Cazinoul din Sinaia, edificii publice diverse, Palatul Cotroceni, Palatul Parlamentului, case de oaspeți, ambasadele din Grecia, Germania, Brazilia și multe alte clădiri reprezentative. IATĂ CE A ÎNSEMNAT, PENTRU MINE, ÎNTÂLNIREA CU OMUL POTRIVIT, LA MOMENTUL POTRIVIT. MULȚUMESC, DOMNULE ARHITECT SOLARI!

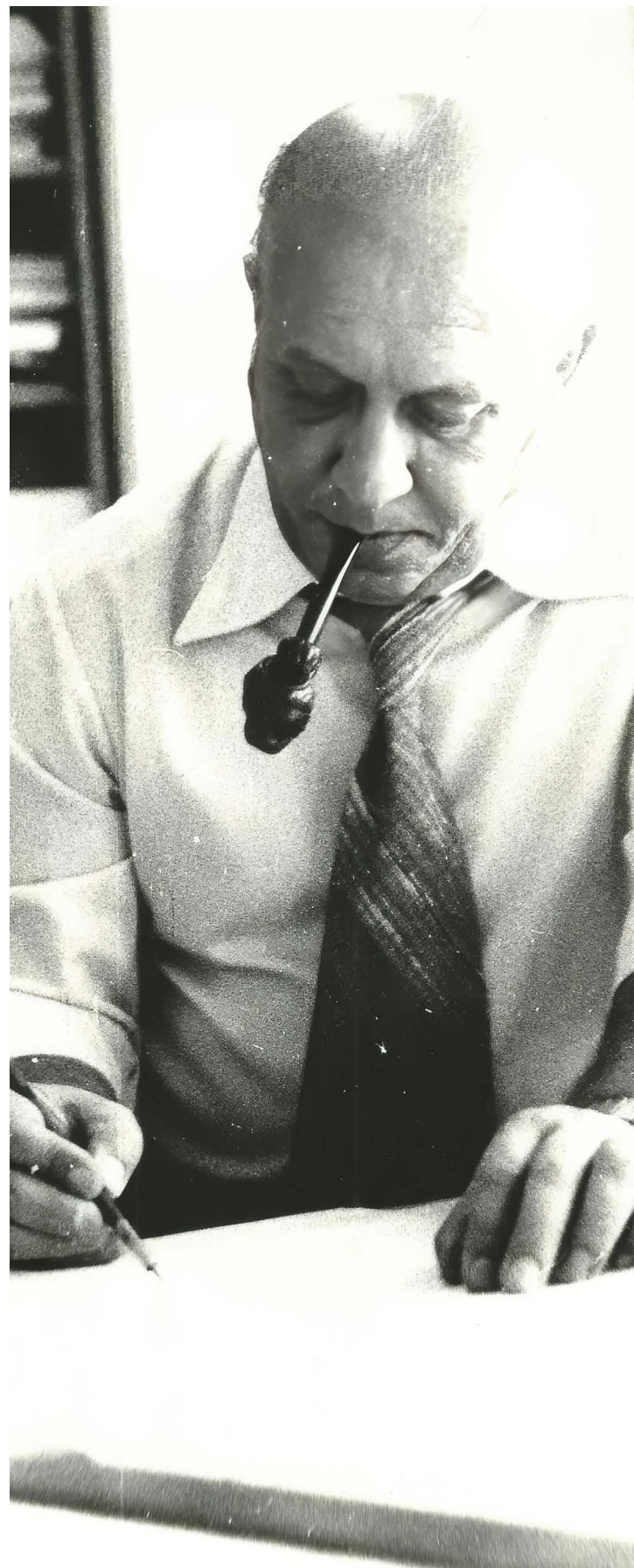
SOLARI ȘEFUL , SOLARI VECINUL

Ana VASILACHE

Solari. Îmi amintesc că era mereu cu zâmbetul pe buze în timp ce traversa grăbit și preocupat atelierul de arhitectură. Îmi amintesc vocea lui, cu tonuri joase și controlate, niciodată agresive. Îmi amintesc umorul cu care reușea să detensioneze situațiile încordate. A fost primul meu șef, în prima mea poziție de angajată, ca arhitect la Institutul de Proiectare Carpați. Mă angajasem prin repartitie, după terminarea facultății, șase ani frumoși de învățare și distracție, de lucru în echipă ziua și (mai ales) noaptea dinaintea predărilor. Șase ani plini de activități creative și instructive, precum memorabila excursie de studii la mănăstirile din Moldova, în care am descoperit și minunatele sate ale Maramureșului încă neatins de urbanizare, făcând releveul unor biserici și case vechi din lemn.

Terminasem facultatea cu medie mare, pe a 5-a poziție. Și astfel am avut norocul să prind unul dintre cele două locuri oferite de Institutul de Proiectare Carpați. Un coleg aflat înainte a decis să rămână asistent, iar ceilalți doi nu aveau buletin de București. Și astfel am lucrat ca arhitect, următorii 12 ani (până la scandalul meditației transcendente), în acest institut de proiectare, mai întâi sub coordonarea lui Solari și apoi a arhitectului Mihai Enescu. Am început prin a fi implicată în proiectele care se făceau pentru noile stațiuni de la Marea Neagră, proiecte de hoteluri, săli de bowling, restaurante, mobilier sau decorații interioare. O perioadă de lucru intensă, la proiecte elaborate în paralel cu execuția. Solari era șeful de proiect, coordonând proiectarea și controlând execuția. Proiectele interesante și atmosfera de lucru din atelierele de arhitectură au reușit să compenseze dușul rece al realității din afara zidurilor facultății care îmi impusese un program de la 8 la 17, controlat de condică, pe care trebuia să o semnez în fiecare dimineață.

Pe Solari am avut șansa să îl cunosc nu numai ca arhitect și ca șef al unor proiecte care au marcat arhitectura României anilor '60-'70. La câteva luni de la angajarea mea, întâmplarea a făcut ca la parterul clădirii în care locuiam să se mute Solari cu soția sa, Kety, o arhitectă plină de energie și creativitate și cu frumoasa lor fetiță, Karina. Așa l-am cunoscut pe Solari și în postura de tată și soț tandru și grijuliu.

Amintiri SOLARI în Calderon 48

Am multe amintiri frumoase legate de vecinii mei. Una dintre cele mai frumoase este legată de orezul cu lapte făcut de Kety, care îi plăcea la nebunie fiului meu cel mic, Alecu. Când ieșea să se joace pe stradă, Alecu obișnuia să arunce cu pietricele în obloanele de lemn ale familiei Solari și apoi se cățara pe parapetul casei pentru a ajunge la fereastra prin care Kety îi dădea orezul cu lapte mult râvnit. Îmi mai vin în minte și zilele de Crăciun și cele de naștere ale copiilor, care ne aduceau împreună. În fiecare februarie, Kety a organizat un carnaval pentru copiii angajaților din institut. Într-una din pozele făcute în timpul carnavalului, apare fiul meu cel mare, Mihnea. Avea 8 ani și era mascat în pirat.

Lângă el, apare fratele lui, Alecu, mascat în șoricel și, puțin mai departe, o fetiță de 2 ani, frumoasă și rotunjoară, mascată în zână. Este Mara Berindei, fetița arhitecților Miruna și Adrian. Astăzi, Mara este arhitectă de succes, locuiește la Londra și o cheamă Mara Vasilache. Este soția lui Mihnea. Solari, Kety și Karina ocupă, împreună, un loc special în inima și amintirile mele. Amintiri în care se împletesc bucuria de a fi avut ocazia să lucrez cu arhitectul Solari, mirosul îmbietor al orezului cu lapte făcut de Kety și zâmbetul copilăros cu gropiță din obrazul Karinei.

REVISTA
ARHITECTURA
NR. 3-4

Text: Ioana ALEXE

SALUTĂRI DE LA BĂI

În România, apele termale nu sunt doar resurse naturale, sunt fragmente de memorie colectivă. În jurul lor s-au născut orașe, s-au modelat economii locale, s-au construit arhitecturi odinioară spectaculoase și s-au format culturi ale timpului liber, sănătății și ale convivialității. Multe dintre aceste locuri au trăit epoci de glorie, apoi perioade lungi de abandon, iar astăzi se află într-un moment de răscruce: încărcate de potențial, dar marcate de precarități, chiar în pericol de dispariție. Sunt iubite pentru peisaj și atmosferă, dar adesea neînțelese ca patrimoniu. Tocmai această tensiune dintre un trecut prosper și un prezent incert ne-a determinat să dedicăm numărul 3-4/2025, al Revistei *Arhitectura*, temei patrimoniului balnear.

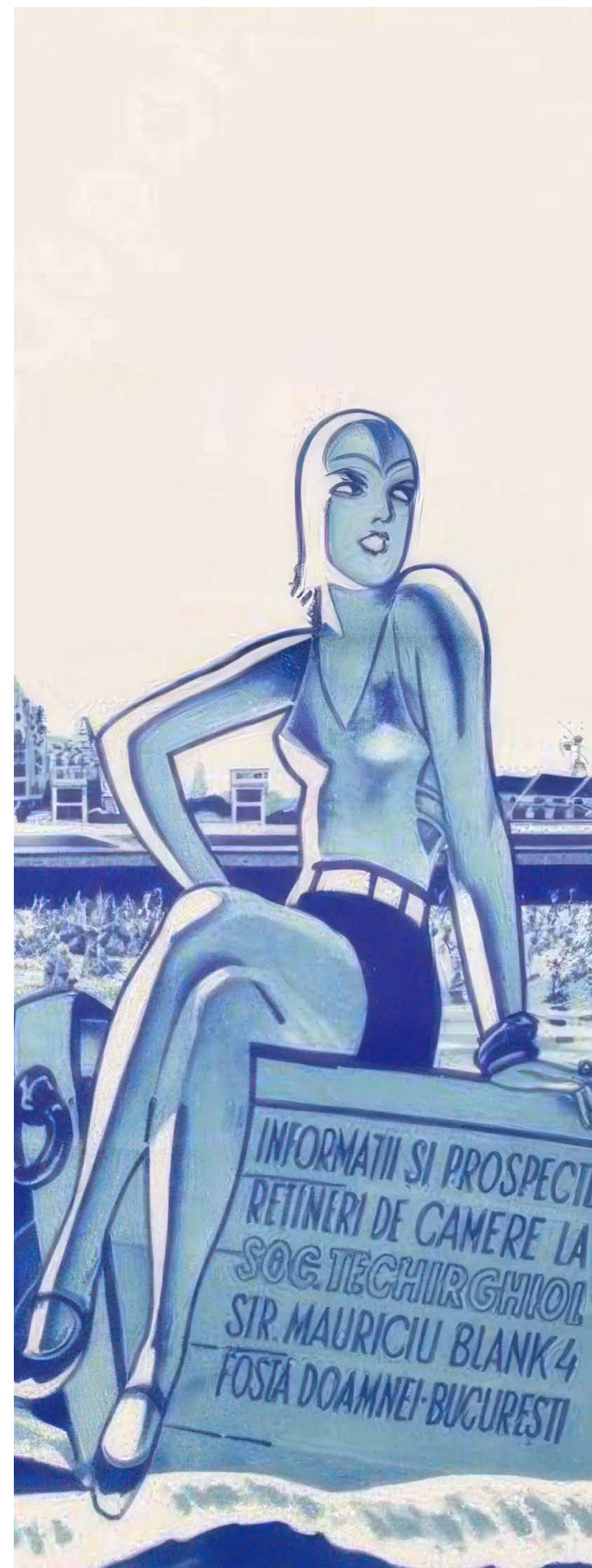
Am pornit de la întrebarea **cum arată o țară atât de bogată în ape minerale și termale și totuși atât de puțin conștientă de această bogăție?** Peisajele balneare ale României sunt astăzi un amestec de istorie, ruine, reconversii reușite, inițiative locale curajoase și, uneori, indiferență sau speculație. Dar sunt și o scenă pe care se poate construi *altfel* cu grijă, cu discernământ, cu o înțelegere delicată a felului în care apa modelează orașe și comunități. Astăzi, când turismul se reinventează în jurul stării de bine, al prevenției și al relației corecte cu mediul, România balneară rămâne un teritoriu care cere și merită regândit. Multe stațiuni au pierdut din strălucire, unele din lipsa investițiilor, altele din neînțelegerea schimbării sociale, altele dintr-un declin lent, început încă din secolul trecut. În paralel, Europa a trecut prin etape similare, cu vârfuri și prăbușiri, cu perioade de subvenționare excesivă și momente în care turismul balnear părea o relictă

a altui timp. Dar dincolo de toate aceste cicluri, rămâne constantă nevoia oamenilor de apă, liniște, natură, ritm lent și cultură. Stațiunile nu sunt doar infrastructuri de tratament, ci fragmente de istorie, laborator urban, identitate culturală și memorie colectivă. Acolo unde arhitectura, peisajul și serviciile medicale se întâlnesc cu autenticitatea locului, poate apărea din nou un model valid, un model de turism care pune în centru sănătatea, calitatea și turismul responsabil.

Numărul *Arhitectura* 3-4/2025 - *Salutări de la băi* pornește exact din acest punct: dintr-o nevoie de a revedea cu luciditate teritoriul balnear românesc și de a-l așeza într-o perspectivă contemporană. Fără nostalgie, dar cu o privire atentă la realitate, la patrimoniu, la urbanism și la sensul pe care îl poate avea o stațiune balneară în secolul al XXI-lea.

Revista se desfășoară în mai multe cercuri succesive - de la istorie și analiză critică la prezent, practici contemporane, proiecte, trasee culturale și perspective asupra revitalizării. De la început, a devenit limpede că discuția despre băile românești nu poate fi purtată fără a înțelege felul în care au apărut și s-au dezvoltat orașele termale. Evoluția lor este strâns legată de resurse, de știința timpului, de proiectele arhitecților care au știut să imagineze spații pentru sănătate și întâlnire, dar și de politicile publice care, în multe cazuri, au eșuat să protejeze sau să reinventeze o strategie națională bazată pe această bogată resursă. Tocmai de aceea, revista începe cu o clarificare necesară: **ce este o stațiune balneară, cum funcționează, ce reguli și mecanisme îi guvernează statutul, ce înseamnă infrastructura medicală și cum se leagă toate acestea de arhitectura propriu-zisă.** Pornind de la această bază, numărul explorează apoi diversitatea geografică și istorică a patrimoniului balnear românesc, privită în relație cu Europa, cu evoluțiile internaționale și cu specificul fiecărei zone. O hartă a resurselor naturale se suprapune peste o hartă a tipologiilor arhitecturale și peste una a contextelor locale. Am inclus o analiză amplă a evoluției orașelor balneare europene și românești, de la perioadele romane, la Belle Époque, la ascensiunea turismului de masă, perioada socialistă și declinul postcomunist. Este o privire necesară, pentru că fără ea nu putem înțelege unde ne aflăm astăzi și ce poate însemna revitalizarea balneară pentru arhitectură și urbanism.

O serie de texte vorbesc despre cele mai importante destinații: **Băile Herculane**, cu tot ce înseamnă moștenire imperială, trauma abandonului și încercările recente de reactivare. **Govora**, un caz exemplar de construcție a unei identități

balneare la început de secol XX și de transformări radicale în perioada comunistă. Govora este astăzi un laborator în care generația tânără de arhitecți își propune cu curaj să reconstruiască comunitatea. **Vatra Dornei, Slănic Moldova, Ocna Sibiului, Sovata**, exemple ale declinului, analize de situație, observații arhitecturale, ipoteze de intervenție, studii asupra patrimoniului și potențialului lor. Proiectul curajos al Anei Aslan este și el dezbătut pe larg în revistă. Aceste studii propun o privire limpede asupra stării reale, cu exemple de bune practici și cu indicarea vulnerabilităților majore. Un alt segment al revistei prezintă tipologii, clădiri emblematice, intervenții istorice și proiecte care au definit arhitectura balneară: stabilimente de băi vechi și noi, pavilioane de tratament, alei de promenadă, parcuri termale, cazinouri ca spații ale sociabilității urbane, hoteluri și grand-hôtel-uri.

Un alt capitol este dedicat transformării radicale a sectorului balnear în ultimele decenii: trecerea de la tratament medical la wellness, la spa-uri integrate în peisaj, la arhitecturi care lucrează cu lumină, materialitate, atmosferă, senzorialitate. Aici apar discuții despre diferența între tratament medical, wellness și loisir, noile tipologii de spa, exemple contemporane precum Therme sau centrele balneare actuale care reiau tradiția într-o formă modernă. Sunt prezentate proiecte de arhitectură și urbanism care încearcă să re poziționeze destinațiile balneare românești: propuneri de regenerare, soluții de reinterpretare a patrimoniului, infrastructuri noi, modele de dezvoltare pe termen lung.

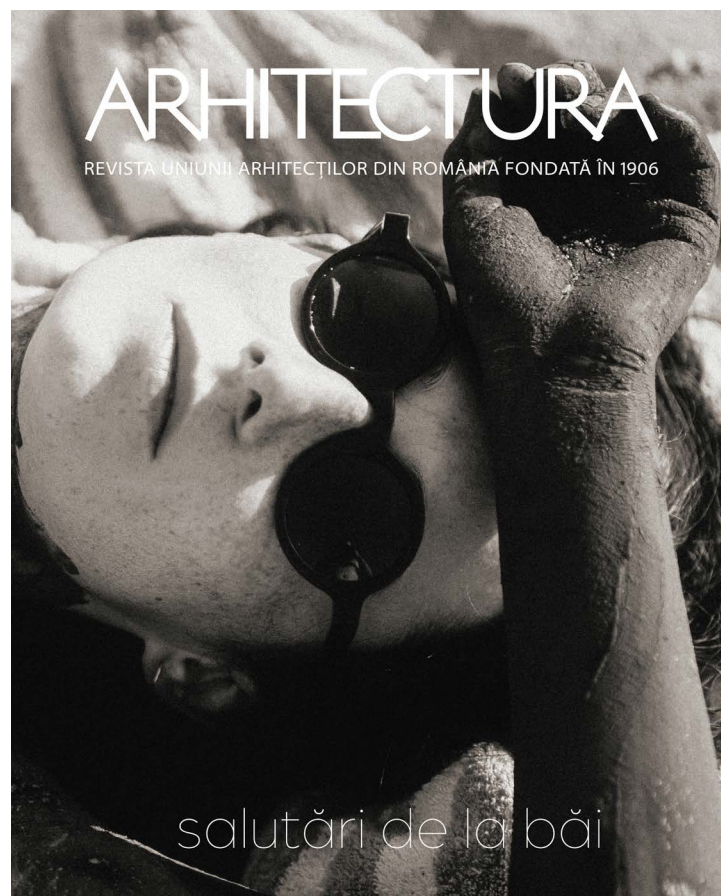
Arhitectura 3-4/2025 - Salutări de la băi este un număr despre un patrimoniu imens, vizibil și invizibil, dar mai ales despre un potențial nevalorificat. Este un număr despre cum pot renaște stațiunile balneare românești dacă sunt privite cu seriozitate, cu responsabilitate și cu delicatețea necesară unor locuri care au fost cândva centre ale modernității europene.

Puteți cumpăra revista de aici: (QR)

Vila IVANOVIC, Govora. Foto: Marius VASILE

ȘERBAN STURDZA

Interviu radiofonic realizat de
Sebastian CRĂCIUN

DE LA ISTORII, LA RADIOGRAFII
ARHITECTURALE

Șerban Sturdza (n. 14 septembrie 1947, București) este un arhitect, fost președinte al Ordinului Arhitecților din România, iar în anul 2010 a devenit membru corespondent al Academiei Române. La Institutul de Arhitectură „Ion Mincu” din București, pe care l-a absolvit în 1971, i-a avut îndrumători pe prof. dr. Octav Doicescu, Ștefan Lungu și Sergiu Hanganu. După absolvire, în perioada 1971-1990, a lucrat ca arhitect în departamentul de arhitectură civilă - IPROTIM Timișoara, fiind șef de atelier. A devenit apoi cadru didactic la Facultatea de Arhitectură din Timișoara. S-a specializat în activitatea de proiectare și restaurare de bunuri culturale, mobilier și amenajări de interior. În perioada 2002-2004 a fost moderator al emisiunii „Despre arhitectură”, la TVR Cultural. Șerban Sturdza a devenit director executiv al Fundației Pro Patrimonio, calitate în care coordonează toate proiectele și parteneriatele dedicate patrimoniului românesc. În anul 2014 a fost ales președinte al Ordinului Arhitecților București.

Invitatul de astăzi este arhitectul și academicianul Șerban Sturdza. Ne aflăm în Casa Slătineanu, o casă cu o istorie aparte. În 1947, v-ați născut într-o casă-muzeu. Apoi ați trecut prin terorii comuniste împotriva celor cu origini nesănătoase. În 1951 din această casă a fost ridicat un lot de intelectuali, printre care și bunicul dumneavoastră, Barbu Slătineanu. Brusc, casa a devenit prea mare pentru o singură familie. V-aș ruga să dezvoltați istoriile trăite de acest spațiu.

Am prins toată perioada pe care ați descris-o fiind foarte tânăr. Născut în 1947, între 6 ani și 20 de ani, să zicem. Pot să spun că, pentru că nu pot să o compar cu o altă copilărie, a altcuiva, că a fost o copilărie pentru mine nu numai foarte interesantă, dar față de care am nostalgii. Dar dacă o compar cu altele, probabil că destul de specială, pentru că era într-o situație socială complet diferită. Ce era acasă nu semăna cu o familie neapărat, ci semăna mai mult cu un spațiu public. Pentru că bunicii mei aveau o colecție de artă, Colecția Slătineanu, care era vizitată continuu. Și fiind o colecție și nu un muzeu, avea un caracter mult mai intim, dar combinat cu vizite. Exista o viață socială pregnantă și fără multe ifose. Oamenii cu care stăteau la masă puteau să fie oameni care țineau, după, o conferință sau erau muzicieni care, după aia, se întâlneau și făceau muzică, la fel ca în casele tradiționale din secolul al XIX-lea. Dar erau și situații speciale în care viața de muzeu se amesteca total cu viața de familie. Ca să vă dau unul sau două exemple, erau zile în care stăteam în camera care era muzeu, înconjurat cu lucruri frumoase, de la stampe japoneze până la arme orientale și împreună cu bunicul și cu verii mei ne uitam la cărți ilustrate de Gustav Doré despre cruciade, dar cu pisici alături, cu corcodușe pe care le mâncam între timp. Un alt gen de imagine ciudată era că bunicul meu, care era un om foarte puternic și era și colonel de carieră, lua o sabie și se duela cu prietenii, deci se făcea scrimă. Era o casă în care se întâmplau foarte multe lucruri. Pica Slătineanu, soția lui, era sculptor, expunea, lucra, avea atelierul în casă. Mama mea făcea gravură,

deci avea un atelier de gravură cu presă și cu tot ce trebuie. Era o copilărie foarte interesantă. Primul meu accident este că m-am îmbătat de la terebentina cu care se diluau uleiurile pentru că se lucra, se făcea pictură în casă și îmi plăcea și mie să curăț pensulele. Viața mea de posibil arhitect și viitor a fost de la început canalizată, fără să vreau, către o latură puțin mai artistică și într-un mediu care era privilegiat. Am avut norocul ăsta extraordinar. Tatăl meu era arhitect. Nu avea voie să profeseze, era dat afară din toate instituțiile, fiind de origine nesănătoasă, dar cât timp a stat cu noi, am avut și privilegiu extraordinar să măsoar casă cu casă toate clădirile de pe Bulevardul Elisabeta, pentru că, pe vremea aia, tatăl meu s-a angajat ca desenator la ICRAL și trebuia să fac releveele pentru clădirile care intraseră în proprietatea ICRAL-ului.

Credeți că a avut noroc această casă? Pentru că, spre deosebire de alte multe conace, palate din țara noastră, casa a avut șansa să găzduiască o colecție de artă comparată și chiar să devină pentru o perioadă Pinacoteca Municipiului București.

Da, a avut un noroc enorm, dar trebuie să spun că enormul noroc s-a datorat inteligenței. Această casă n-ar fi rezistat dacă bunicul meu nu făcea un raționament spre salvarea casei și a familiei. Și anume, de fiecare dată când era șantajat, asta se întâmpla o dată pe an, și când se spunea: „Voi va trebui să plecați de aici, aveți o singură șansă să rămâneți, trebuie să faceți o donație din colecția voastră către stat”. Și atunci bunicul meu făcea această donație. Încet, încet, cu țărâita, din an în an, când veneau să ceară. Deci era un fel de bir ascuns care făcea ca supraviețuirea casei să fie asigurată și în același timp a familiei, dar totul se făcea plătind statului peșcheșul care se ducea nu se știe unde. Aș spune că ultimul element picant din această aventură care a durat ani de zile a fost cutremurul din '77, după care, înainte să vină Comisia de Patrimoniu ca să noteze toate obiectele în ideea de a le proteja, a apărut o trupă de tovarăși. Știau exact ce e în casă. Au ales ce le-a plăcut. Au încărcat în mașini și după aceea a venit comisia oficială ca să facă liste pentru „bunul public”. Deci, întâi au fost jefuite lucrurile care trebuiau să fie jefuite, cele mai prețioase, și după aia au apărut oficialii care au făcut al doilea jaf, care a fost generator al Muzeului Colecțiilor. Acest muzeu este expresia unui jaf organizat asupra colecțiilor de artă particulare din București, care au fost culese de stat sub pretextul că bunurile culturale trebuie să fie adăpostite mai bine. Mi se pare un gest dictatorial și mincinos, cu atât mai mult cu cât colecționarii, fie că sunt cei dinainte care aveau

Imagine istorică, dra. Bertha pe verandă

colecția Dona sau multe alte colecții vestite din București, au fost niște oameni foarte atenți cu obiectele pe care le-au avut și au generat, cu puterea exemplului lor, o serie de alți colecționari care există și astăzi, care fac un foarte mare bine și bunurilor culturale, și statului. Aș spune mai mult decât atât. Colecțiile pe care le-a acumulat prin acest jaf, statul n-a știut să aibă grijă de ele și, în situații cunoscute astăzi, sunt foarte multe locuri în care ele se degradează într-o proporție mult mai mare decât dacă ar fi fost ale foștilor proprietari. Asta e și motivul pentru care, la ora asta, am un proces cu statul român pentru recuperarea restului de colecție. De ce este acest proces? Din cauza faptului că, în urma „donației”, bunicului meu i s-a permis să rămână directorul muzeului și buncii mele la fel, până la moarte. Asta era înțelegerea scrisă. Or, bunicul meu a fost ridicat și a murit la închisoare, fără să fie judecat, fără niciun motiv. Deci s-a călcat actul donației și din cauza asta eu am avut un proces de reabilitare a lui și am reușit să-l reabilitez, dar colecția n-am putut să o obțin și, după 30 de ani, sunt într-un proces contra statului. Așa că dacă m-ați întrebat la început ce noroc a avut casa, e adevărat, a avut un mare noroc, nu numai casa, ci și cultura română a avut noroc și familia mea a avut noroc pentru că, probabil altfel, șansa de a trăi era mai grea, dar totul s-a făcut printr-o luptă extraordinară, tacită, ascunsă chiar, între viața socială din timpul comunismului și viața reală, tot din timpul comunismului, dar al unei comunități mici, cum este o familie.

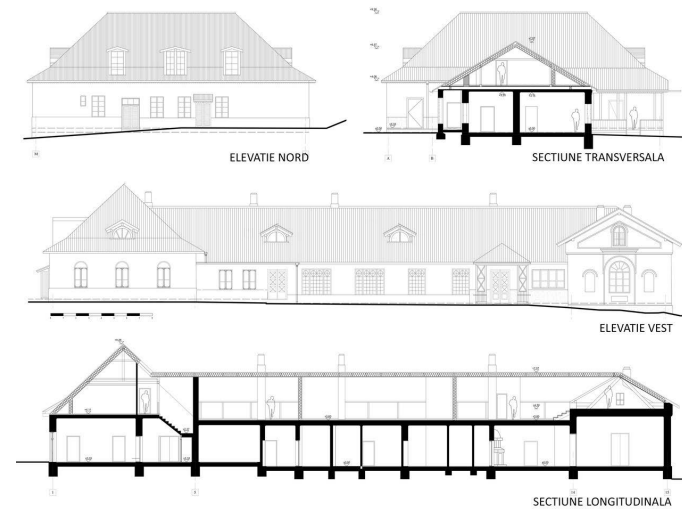
Domnule Șerban Sturdza, tatăl dumneavoastră a fost arhitect. Cum a intrat microbul arhitecturii în familia dumneavoastră și ce v-a determinat pe dumneavoastră să mergeți pe acest drum?

Tatăl meu a fost mai mult decât arhitect pentru că viața l-a împins. A făcut studiile de arhitectură la Viena, până când au intrat trupele hitleriste și atunci a trebuit să plece. Dar în timpul studenției lui la Viena, ca să-și câștige pâinea, a fost dansator de step la un club de varietăți, Teatrul „Ronaher”. Astfel și-a obținut a doua meserie cu care a putut să supraviețuiască, la Barul „Melody”, în perioada foarte grea anilor 1949-1953. Tatăl meu, pe vremea aceea lucra într-un birou de arhitectură la Paul Em. Miclescu, un reputat arhitect român, care încă mai avea un birou propriu, iar serile se ducea și câștiga ceva bani fiind dansator la Barul „Melody”. Bineînțeles că așa un tată era de admirat pentru că, pe lângă faptul că avea haz, știa să deseneze foarte bine, să facă caricaturi, iar pentru mine era un companion bun în toate jocurile. Am învățat și eu câte ceva din toate abilitățile de circ sau de varietăți pe care tatăl meu le cunoștea foarte bine. Eram prieteni cu toate trupele de circari de la Circul de Stat și erau duminici în care mă duceam cu tata, iar el era un fel de antrenor. A fost și sportiv de performanță. În tinerețe a fost alergător de fond și făcea sărituri de la trambulină. Am devenit și eu înotător pentru o perioadă de timp. Am fost în lotul național de juniori, până când am fost dat afară din cauza originii nesănătoase. Mi s-a spus că nu mai am dreptul să concurez.

BNA 2018 – Restaurare. Consolidare. Clădiri restituite comunităților
Premiul secțiunii ex aequo
O viziune pentru Văleni. Conac. Peisaj.

Imagine de ansamblu - contemporan

Secțiuni, Elevații

Interior conac

Ultimul dans l-a avut într-un apartament de cartierul Militari. Așa este?

E adevărat și din cauza asta mai am încă pantofii lui de step. Johnny Gordon, ăsta era numele lui de scenă. Era un mare admirator al lui Fred Astaire, Ginger Rogers și Eleonor Powell. Când era complet incapabil să mai meargă și era târât într-un cărucior prin casă, noaptea, își dădea picioarele jos de pe tălpile căruciorului și își pune pantofii de step și făcea exerciții stând așezat. Credea că nimeni nu-l aude. Eu, pe vremea, aia stăteam cu el ca să-l supraveghez dacă are nevoie de ceva și am fost surprins de pasiunea asta formidabilă și de disciplina pe care a avut-o până în ultimul moment al vieții.

Știu că, în arhitectură, tatăl dumneavoastră nu v-a fost un model. Ce modele ați avut ca arhitect?

Trebuie să vă spun că tatăl meu nu mi-a fost model pentru că am avut luptele clasice între adolescenți și părinți. Mi se părea că e foarte învechit, că are idei fixe și puține. Mai târziu, l-am înțeles mult mai bine și am devenit un foarte apropiat prieten al lui, dar la început era de neînțeles cum se comporta față de prietenii mei, unii membri de partid pe care eu îi admiram din alte motive, nu din cauza că erau sau nu în partid, dar tata nu îi primea la masă. De asemenea, avea o aversiune pentru profesorii mei, pe care îi consideram un fel de guru. Tatăl meu fusese prieten în tinerețe cu ei și făcuseră multe lucruri împreună, dar după ce a văzut fișa de securitate de la Uniunea Arhitecților și a descoperit declarații făcute cu neadevăruri îngrozitoare și acuzatoare, asta l-a făcut pe tata să nu mai vrea să aibă de-a face cu ei. Chestia asta eu nu o cunoșteam. El nu a spus-o din discreție. Însă am avut ocazia, după anii '90, să văd câteva din aceste înscrisuri și m-am convins că era adevărat. Relația cu tatăl meu a fost o una oscilantă, mai ales că o perioadă de timp a trebuit să plece din București, să lucreze la Constanța, eu eram un elev nedisciplinat, plin de alte preocupări pe care tatăl meu nu le mai putea controla și atunci am avut conflicte serioase.

Domnule Șerban Sturdza, ce înseamnă arhitectura pentru dumneavoastră?

Mie mi s-a înfipt asta cu arhitectura ca un lucru normal, deci a fost ca atunci când ai un portaltoi într-un altui. Nu mi s-a părut niciodată că trebuie să fac altceva, nici nu mi s-a părut că nu aș putea fi capabil să fac arhitectură, dar pentru perioada de adolescență n-a fost ușor și impulsul cel mai important cred că

a fost unul legat de îndrăgostire. Condiția ca să pot să fiu un bun prieten al iubitei mele a fost să fiu student la arhitectură. A fost o condiționare care m-a determinat să fac doi ani de pregătire înainte de examen, cu foarte mare atenție, la Puiu Săvescu, un arhitect remarcabil, pentru care am toată stima, care m-a îndrumat și față de care am avut un foarte mare respect, ca să pot să intru în arhitectură. Am vrut foarte tare să intru.

Care este stilul arhitectonic cel mai apropiat de structura dumneavoastră, de sufletul dumneavoastră și de ce?

Sunt în faza în care nu stilul mă interesează cel mai mult, ci coerența și un anumit fel de a privi lucrurile în spatele arhitecturii. Care este rezultatul arhitecturii asupra unei societăți sau asupra unei persoane? Niciodată nu mi-am ascuns admirația pentru vernacular. Deci, tot ce înseamnă arhitectura fără stil, vernacularul fără autor, inteligența generală și generativă a unor comunități sau unui popor întreg mi s-a părut totdeauna fascinantă și sunt influențat foarte tare de chestia asta.

Care este orașul cel mai plăcut arhitectural pentru dumneavoastră?

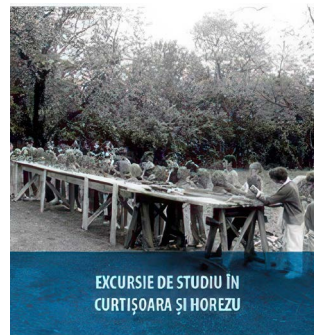
Roma, fără discuție. Dar dacă ar fi să judec în țară aici, m-am simțit, nu spun că e cel mai interesant sau plăcut, dar m-am simțit timp de 30 de ani extrem de bine în Timișoara. Pentru mine, Timișoara este un oraș în care mă simt nu numai acasă, dar mă simt și dator și mă bucur de ceea ce se petrece acolo, chiar acum când nu mai sunt acolo. Roma, însă, este după mine o supă construită cu toate ingredientele și cu finalități remarcabile.

Domnule Șerban Sturdza, care credeți că este raportul ideal între artă și știință în arhitectura?

Arta este o chestiune care, dacă e atinsă, ceea ce e destul de greu și rar, e ceea ce trebuie să se întâmple. Ar trebui să tind către artă, folosind la maximum știința. Dar știința este în subsidiar pentru că arta presupune intuiție și imaginative, câteodată mai departe decât știința. Deci, mie mi se pare că arhitectura este un produs al civilizației care e esențial și formativ și cred că formează mai mult arta decât știința. Știința informează și arta formează.

Ce reprezintă pentru dumneavoastră arhitectura de calitate?

Cred că e normalitatea, și ca persoană particulară, și ca persoană care face parte din marele club al Ordinului Arhitecților. Arhitectura de calitate este ceea ce este normal și restul este

EXCURSIE DE STUDIU ÎN CURȚIȘOARA ȘI HOREZU

EXCURSIE DE STUDIU ÎN FRANȚA PENTRU ELEVII BATEM FIERUL LA CONAC!

ATELIERE DE CONSTRUCȚIE DE SOBE ȘI CUPTOARE
Constantin Palaghiu
2012-2018

ATELIERE DE OLĂRIT
Dumitru Ifrim 2010-2014
și Daniel Ifrim 2014-2018

CARTAREA MEȘESUGURILOR
din împrejurimea Țibăneștiului

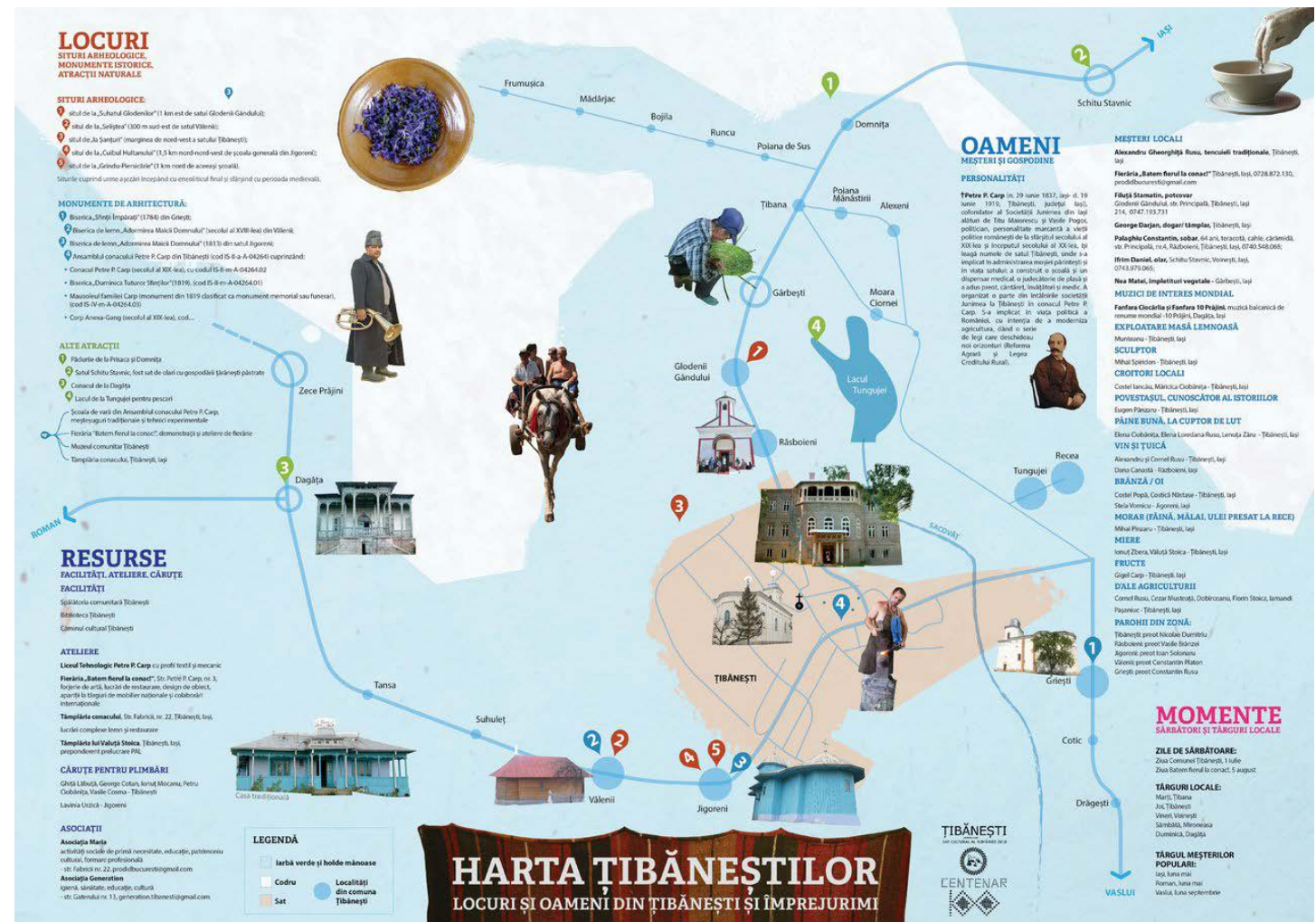
SPĂLĂTORIA ȚIBĂNEȘTI
partener alături de
Asociația Generation și
Primăria Țibănești
2016

EXPOZIȚII DE PRODUSE MARCA
BATEM FIERUL LA CONAC!
2014-2018

CONSTRUCȚIA CASEI
ARHITERRA
2008

un gunoi pe care îl stărnim din păcate fiecare dintre noi, unii mai mult, unii mai puțin și care nu se cheamă arhitectură. Arhitectura este ceva care este, cum o spune și numele, puțin deasupra construcției în sine. Un pod poate să fie o arhitectură, la fel de bine cum poate să fie doar o construcție, depinde de calitate. În calitate intră parametrii științifici și parametrii estetici. Iar un pod care, pe lângă faptul că unește două maluri, stărnește melancolie sau admirație și te face să pierzi timp în fața lui și să te minunezi, este ceea ce trebuie să întâmple. De altfel, arhitectura presupune o anumită dimensiune a timpului pe care omul o acordă față de obiect. Există oameni care trec pe lângă arhitecturi care n-au niciun nume și nu-ți spun nimic și care pesemne că nu sunt arhitecturi și zăbovesc mult în fața unor case care reprezintă arhitectură sau a unor obiecte. Pot să nu fie case, pot să fie silozuri, pot să fie poduri, turnuri, dar care rețin emoție, sentiment și până la urmă sunt formatoare de caracter. Mie mi se pare că arhitectura are o componentă pedagogică, formativă, foarte importantă și că de aceea a trăi într-un mediu arhitectural articulat și echilibrat este o șansă în plus

pentru un popor care se formează continuu. Arhitectura este un bun de care o societate, un guvern, trebuie să se preocupe foarte mult.

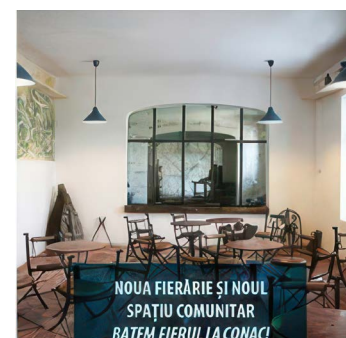
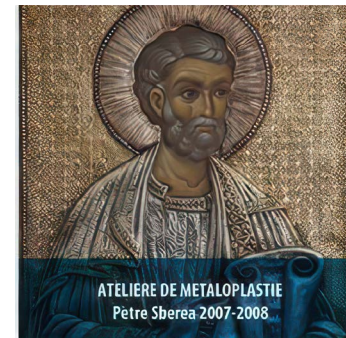
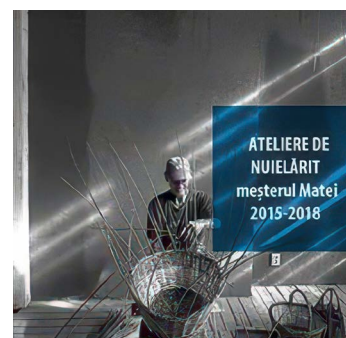
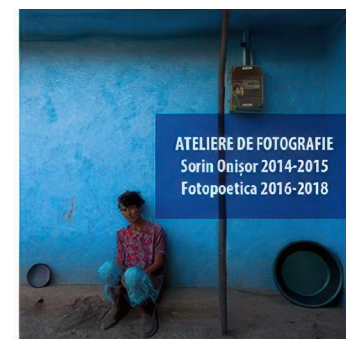
Ce vă inspiră?

Natura, în primul rând. La fel cum mă inspiră un peisaj cultural care deja conține arhitectură, dar pe care aș spune că n-am voie să o deranjez în armonia pe care deja a căpătat-o. Deci, până la urmă, ce mă inspiră e un enorm respect pentru pulsația pe care arhitectura de bună calitate poate să o ofere prinzând și trecutul, și prezentul, și viitorul. A participa la formarea sau la nașterea ei e un element foarte provocator. Presupune câteodată multă sinceritate, câteodată foarte multă insistență și efort, și câteodată foarte multă șiretenie, ca să poți la un moment dat, ca între toate meandrele care sunt conținute într-un proces de naștere a arhitecturii, să ajungi la capăt. Începutul în arhitectură nu e ca în pictură, care se desfășoară în timp scurt. Începutul e departe față de sfârșit. Câteodată ani de zile sau zeci de ani. Și atunci toate

meandrele vieții trebuie să se supună unor dorințe care erau conținute în proiectul inițial și trebuie, până la urmă, să navighezi împreună cu toți colaboratorii către un sfârșit cât mai decent, iar asta e o aventură extraordinară câteodată.

Care sunt lucrările de arhitectură pe care le-ați semnat și de care sunteți cel mai mândru?

Cred că sunt câteva lucrări care mă satisfac, câteodată mă surprind, dar mi s-a întâmplat de câteva ori să îmi spună cineva: „Nu mă mai satur să locuiesc în apartamentul pe care mi l-ai amenajat”. Acum trebuie să spun că a te înțelege cu un beneficiar e o mare șansă pentru un arhitect și în cazul acela a fost o relație foarte fructuoasă. Cred că asta e poate cea mai mare bucurie. Dacă pot să îl satisfac pe un om este sarcina mea și faptul că mie îmi place sau nu îmi place ce am făcut este un anumit rest în afara subiectului, în afara temei, dar de obicei mândria mea e satisfăcută când o încercare mi se confirmă. Eu experimentez continuu. Eu nu fac arhitectură care este de la început gândită cu reguli foarte clare. Eu încerc ca pe parcurs să mă adaptez la situațiile care câteodată par ciudate sau contradictorii, dar în care îmi atrag coechipieri neașteptați. Poate să fie câteodată un copil sau copilul familiei care cere casa. Mi s-a întâmplat de mai multe ori să colaborez ani de zile și copilul să ajungă adult, și după aia el să fie cel care a îngrijit casa mai departe. La fel cum poate să fie un prezumtiv dușman, să zicem un constructor încăpățânat, dar cu care până la urmă am găsit o punte de legătură cu care să pot în continuare să dezvolt un proiect. De obicei e o aventură fiecare casă. Noi nu avem în birou lucrări stereotipe și ne păzim de astfel de lucrări pentru că mi se pare că e mai pasionantă meseria în felul în care o facem noi. E mai grea, e mai puțin aducătoare de bani, dar e o aventură care nu vrei să se termine. Proiectele mele țin și de aspecte sonore și muzicale. Unul dintre ele este Casa Enescu, reabilitată la Mihăileni. Este casa părinților, casa mamei lui Enescu, pe care Fundația Pro Patrimonio a pus-o la punct. Mai este un proiect, un depozit de cartofi, în plin câmp, unde am făcut o sală de concerte și unde facem lecții de măiestrie cu oameni de specialitate, cu pianiști. Tot în ideea de a încuraja tot ce înseamnă George Enescu pentru România am făcut un concert într-un muzeu la Țibănești, muzeu făcut în spațiile care îmi aparțin, le-am pus la dispoziție pentru locuitorii din Țibănești și unde noi am făcut un concert care a avut foarte mare succes. Și cu ocazia asta am luat legătura și cu domnul Călin Torsan, un muzician remarcabil, care lucrează la Muzeul Țăranului Român și cu care încercăm acum să facem ceva

foarte important - și anume, să studiem la Casa Enescu probleme legate de sunet. Deci, Casa Enescu de la Mihăileni este o casă care nu va fi muzeu, care va fi un centru de studiu al sunetului, în care, evident, Enescu are prioritate, dar vom extinde toate acțiunile astea în modernitate și cred că domnul Călin Torsan este o persoană cu care vom putea face pași mari. Noi încercăm acum ca, în șantierele pe care le avem să facem niște pauze și aceste pauze să fie ocupate de niște acțiuni culturale pentru oamenii din localități. În felul ăsta, comunitatea va fi părtașă la acțiunile de restaurare pe care le facem noi și utilizarea casei sperăm că este mai organic legată după aia de ceea ce facem. Deci, există o modalitate de a transfera gestul arhitectural în utilizarea casei de către oamenii care trebuie să aibă și grijă de ea. Între muzică și arhitectură există și o modalitate de a domestici, de a educa sau de a bucura lumea utilizând casa, cu valențe sonore de care noi ne preocupăm.

Povestiți-ne despre „Batem fierul la Conac”.

„Batem fierul la Conac” este o întâmplare care începe de la faptul că legea românească îți permitea la un moment dat să recuperezi anumite proprietăți care au fost confiscate de statul român în mod ilegal. Atunci am hotărât cu familia ca din mai multe proprietăți care aparțineau familiei înainte de război să recuperăm una. Am ales-o pe cea care era cea mai periclitată la dispariție, care - dacă nu ar fi fost recuperată și după aia restaurată - încet, încet, ar fi dispărut. Conacul lui Petre Carp ar fi dispărut cu siguranță, pentru că după anii '90, în momentul în care legile s-au schimbat în România, a fost pradat și distrus în mod organizat și n-a mai rămas nimic aproape din el. Eu am obținut prin proces o ruină. Aveam un conac, într-adevăr, în care a locuit bunică mea și tatăl meu, dar ce-am moștenit a fost o ruină. Și atunci mi-am pus problema ce se poate face. Deci, să fii moștenitorul unei ruine și să ai un salariu de arhitect proiectant și nimic mai mult este o chestie absurdă. Dorința mea a fost întotdeauna să recuperez memoria lui Petre Carp. E unul dintre oamenii pe care îi admir cel mai mult. Este bunicul tatălui meu și studiindu-i istoria și lupta politică am găsit niște apropieri. Una dintre ele era intenția lui Petre Carp de a face o lege a meseriilor în România, în ideea de a determina un progres cât mai rapid al societății românești. Pe vremea aia făceau multă agricultură în niște condiții discutabile și aveau nevoie de tehnologie, meserii, știință. Această lege el a încercat să o promoveze și cum eu eram interesat încă dinainte de

anii '90 de tot ce înseamnă vernacular în arhitectură, dar și de ce înseamnă drumeție și societăți rurale. Satul românesc pentru mine e o experiență unică. M-am hotărât să încerc să continui să cârlesc ce a mai rămas din conac aplicând niște principii pe care Petre Carp a încercat să le facă. De ce batem fierul și nu altceva? Am hotărât să facem un atelier de fierărie pentru că un fierar are nevoie de puține scule și e mai ușor să-ți faci un atelier de fierărie, decât unul de tâmplărie, care presupune tehnologie mai multă, pricepere mai multă și riscuri mai mari de accident.

A fost realizat proiectul și după modelul breslelor?

Da. Făceam parte deja din Fundația Pro Patrimonio, care avea o componență care depășea granițele țării, deci erau reprezentanți Pro Patrimonio România în societatea franceză, în societatea engleză și americană. Această fundație făcută de Șerban Cantacuzino, care era pe atunci arhitect în Anglia, a dorit să ajute în moduri diverse refacerea patrimoniului românesc de arhitectură în principal, dar și de peisaj, cu ajutorul oricăror persoane care sunt dispuse. Și s-a făcut o fundație din care au făcut parte și cetățeni din țările pe care le-am amintit și care au ajutat patrimoniul românesc. Și printre aceste experiențe, întâlnirea mea cu Compagnons du Devoir et du Tour de France, o organizație franceză de meșteri și artizani, continuatoare breslelor din Evul Mediu, a fost decisivă. Am hotărât, cu acceptul lor, să fac o colaborare, iar colaborarea a constat în teleportarea unui fierar francez, care să stea în România și să facă practică. Să pună pe picioare un atelier și să educe românii. De ce am făcut asta? Pentru că mi-am dat seama lucrând la monumente istorice că pentru partea de feronerie, când ajungeai la un detaliu de grilaj, la o broască sau la o clanță trebuia să te duci în Ungaria, cel mai aproape, dacă nu în Cehia sau în Franța, să cumperi obiecte, pentru că fierarii noștri știau fie să facă potcoave, fie să lucreze la strung sau să facă ceva din tinichigerie. Nimeni nu știa să facă forjă. Iar elementele forjate care se găseau în magazine nu erau cele convenabile pentru o restaurare, erau obiecte seriale. Atunci am hotărât să facem această fierărie, care a pornit ca o joacă. Se satisfăceau nevoile pe care le aveam direct pe șantier. După aia s-a dezvoltat foarte tare, iar acum am putea spune că suntem specialiști. Dar noi, pe lângă atelierul care-l facem, avem caravane de fierari care se duc în toată țara și fac demonstrații, pentru că există nevoia de a avea fierării în țară. La atelierele din Franța, se fac șase ani de studiu, în care intră manualitate, dar și teoria artelor, desen descriptiv, istorie, limbi străine, deci un fel

de universitate foarte complicată și cu examene serioase. Diploma lor, examenul final, se concretizează printr-un obiect și un eseu despre obiectul ăsta, pe care trebuie să-l facă noul fierar cu mâna lui, iar după aia atelierele în care intră ei, ca meștri, sunt niște ateliere de high-tech. De exemplu, unul dintre sistemele spider pentru pereții cortină de la blocurile cele mai moderne, este făcut și studiat în atelierele acestor fierari, pentru că ei cunosc tehnologii de vârf și sunt extrem de atenți la cum le fac. Ei sunt un exemplu și științific, nu numai de inteligență manuală. Acești fierari de 20 de ani stau în România, de-a lungul întregului, an și lucrează o dată ca să dea lecții și al doua ca să susțină atelierul, să fie sustenabil. Trebuie să spun că atelierul nu e sustenabil decât în ultimii doi ani. Deci, 18 ani noi am susținut atelierul și acum suntem pe muchie de cuțit. Dar am reușit totuși să facem obiecte importante, să dăm exemple importante și să facem o pedagogie care eu cred că ajută nu numai pe fierar, ci și pe arhitect, pentru că, până la urmă, gândirea dintr-un atelier de fierărie dezvoltă un mod de gândire pe care un arhitect îl apreciază, adică îi structurează gândirea interioară, analiza și posibilitățile de expresie. Pe lângă asta, faptul că am avut întâlnirile la Sarmizegetusa, cercetări despre felul cum se lucra fierul în perioada dacică, sunt niște realizări interesante care au un caracter important.

Domnule Șerban Sturdza, ați fost președintele Ordinului Arhitecților. Cum vi se pare evoluția arhitecturii românești?

Se trece de la un entuziasm fără cunoștințe, care sunt anii 1990-2000, în care pătrunde o arhitectură de consum occidentală din industria birourilor și care face niște pași foarte rapizi, cu oameni care sunt puțin pregătiți și, din cauza asta, consecințele sunt că, după încă 10 ani de utilizare, au trebuit toate clădirile astea să intre în reparații sau în procese, pentru că ele nu au fost suficient de bine făcute. Sunt unele remarcabile, făcute și de arhitecți români care lucraseră în străinătate și aveau mai multe cunoștințe, Vladimir Arsene, de exemplu, dar există și arhitecturi care se încadrează în consum de doi bani, făcut cu bani mulți, foarte repede și care au reușit să pună probleme de două naturi. O dată de întreținere, pentru că nu au fost bine construite, și al doilea de natură urbanistică, pentru că au generat niște anomalii sau niște dezechilibre într-un oraș care nu era pregătit să preia atât de repede modificări de siluetă, modificări de circulație. Arhitectura se îmbină aici cu urbanismul într-o măsură foarte mare, iar dacă mă întrebați ca exponent al Ordinului Arhitecților, chestiunea asta s-a putut observa

și în rapoartele pe care Ordinul Arhitecților le-a făcut către primării sau guverne. E adevărat că suntem tot timpul într-o perioadă de tranziție în care pierderile sunt mai mari decât normale. Distrugerile sunt mai mari după '90 decât cele făcute de Ceaușescu înainte, pentru că ele au fost făcute prin democratizare de foarte mulți ceaușești, fiecare la locul la care și-a exercitat puterea, dar fără să fie pregătit, și metodele de a interveni pentru reparații și echilibrare sunt deocamdată sub puterea de acoperire a distrugerilor. Un raport european s-a făcut asupra patrimoniului de arhitectură, vorbesc de arhitectură istorică. Iar concluzia este că distrugerile sunt mai mari decât reparațiile și pierderile sunt mai mari decât recuperările. Deci verdictul e că vor dispărea în destul de scurt timp o cantitate enormă de monumente de arhitectură sau de arhitecturi de bună calitate, care nu sunt încă încadrate în registrul monumentelor. Avem pierderi și asta este motivul pentru care cred că documentarea, arhivarea măsurătorilor și o privire critic-constructivă este ceea ce ar trebui. O pierdere este ireparabilă, dar poate să fie măcar documentată. Ne putem inspira din cazul Varșovia de după război, care a putut fi refăcută pe baza documentelor. Dar poate fi și o pierdere totală, în care nimeni nu își mai aduce aminte de nimic și asta duce la pierderea identității. A spune că identitatea națională

se pierde odată cu arhitectura nu este deloc o exagerare. Este o realitate și cred că suntem în situația asta. Sunt foarte critic în ceea ce privește o anumită structură deontologică a meseriei, pe de o parte, și pe de altă parte sunt critic față de legislația care nu acordă fenomenului arhitectural din România ceea ce merită. Noi suntem în urmă față de Europa în continuare cu 60-70 de ani în ceea ce privește conceperea cadrului construit. Avem principii retardate din punctul acesta de vedere și din cauza asta aș spune că rezultatele sunt mai proaste per total, decât posibilitățile intelectuale ale fiecărui arhitect. Avem foarte multe persoane inteligente, dar avem foarte multe rateuri care sunt, de fapt, obiecte finite și care vor mai sta acolo 100 de ani fără să le mai poți schimba decât pe aici, pe acolo.

Ce alte pasiuni are arhitectul Șerban Sturdza?

Pasiunile mele sunt tangente la meserie. Îmi place să desenez mobilier, îmi place să fac scaune, îmi place să înot, îmi place să desenez tot timpul lucruri foarte întâmplătoare, care nu au legătură cu proiectele neapărat și cred că îmi place să discut cum se poate face mai bine o ambianță sau un proiect de viitor, în care arhitectura să fie introdusă.

ERNEST PAFKA

EXCELENȚA RECUPERĂRILOR ISTORICE

Arhitectul Ernest Pafka este implicat de peste 20 de ani în restaurarea construcțiilor emblematiche ale municipiului Oradea, începând cu Cetatea Oradea și continuând cu unele dintre cele mai importante și reprezentative palate și construcții în stil eclectic sau Secession, ce alcătuiesc patrimoniul arhitectural al orașului. Contribuția sa a fost remarcată pentru documentarea minuțioasă și profundă, pentru seriozitatea și profesionalismul intervenției și grija pentru detalii și acuratețea execuției.

Arhitectul Pafka a colaborat cu administrația orașului pentru documentarea și fundamentarea unei strategii de recuperare a valorilor patrimoniale și revitalizarea centrului istoric Oradea, prin realizarea unui studiu al zonei și conturarea unui program strategic multianual în vederea accesării de fonduri europene pentru realizarea programului. Contribuția sa se remarcă prin profesionalism, exigență, excelență și este esențială și exemplară pentru punerea în valoare a patrimoniului arhitectural al municipiului Oradea. Dintre lucrările de restaurare realizate, în anul 2018, au fost finalizate restaurările Palatelor Moskovits Miksa și Stern - unele dintre cele mai importante edificii Secession din Oradea.

Datorită amplului proces de revitalizare a Centrului istoric Oradea, municipiul a fost inclus pe harta orașelor europene purtătoare de istorie și este unul dintre cele mai vizitate și animate din România.

- Cât este artă, cât este știință în arhitectură?

- Se spune că e și - și. Și eu zic că trebuie să fii foarte corect și foarte cinstit, și atunci poți să faci o arhitectură de calitate. Dacă faci arhitectură industrială, nu mai este artă. Dacă faci arhitectură funcțională, cum era în timpul comunismului, nici asta nu este artă. Și, într-adevăr, dacă beneficiarul îți dă o libertate extraordinară de creație, atunci deja este artă.

- Vă apropiați de artă pentru că v-ați ocupat de readucerea la lumină a centrului istoric al municipiului Oradea.

- Practic, eu lucrez din 1976. Atunci am terminat „Ion Mincu”. De 33 de ani lucrez ca firmă particulară. În primii vreo 15 ani, când încă nu erau lucrări de restaurare, ne ocupam de orice. O firmă particulară în provincie nu poate să se specializeze în ceva. Și am avut lucrări diverse, începând de la locuințe unifamiliale, până la blocuri de locuințe, blocuri ANL, diverse amenajări, o perioadă de biserici, fiindcă ultima mea lucrare la firma de stat a fost un concurs câștigat de noi cu o biserică baptistă imensă în Oradea. Episcopia Romano-Catolică mi-a dat mai multe comenzi de biserici. Am vreo 15 biserici proiectate. Apoi, când a apărut legea că te poți specializa la Ministerul Culturii și să-ți obții un atestat pentru a putea lucra pe clădiri istorice, Oradea fiind un oraș plin de astfel de monumente,

am zis că asta ar fi o posibilitate să mă specializez și n-o să am probleme de a căuta de lucru. Este și mult mai interesant, trebuie să cunoști foarte multe lucruri.

- Care este atmosfera atelierului de arhitectură a lui Ernest Pafka?

- Eu lucrez chiar din facultate împreună cu soția. Ei îi place partea de peisagistică, natura. Are în manuscris o carte pentru arhitecți... Ea s-a specializat în așa ceva și a realizat vreo 5-6 parcuri. Unul dintre ele este parcul din șanțul Cetății, noi fiind firma care am reabilitat Cetatea Oradea pe două finanțări europene. Clădirea aparținea de Primăria Oradea de 40 de ani, era a statului român, deci a nimănui. Era într-o paragină. ...Atmosfera atelierului este familială, fiindcă noi n-am lucrat niciodată cu mai mult de încă 3 angajați. Practic, lucrez zi-lumină, inclusiv sâmbăta-duminica. Luam foarte multe lucrări, nu conta că lucrarea era mică, trebuia să o tratăm ca pe o lucrare mare și bine plătită, chit că unele erau în pierdere, fiindcă așa poți învăța și așa poți să te faci cunoscut. Oradea, oraș cu 200 de mii de locuitori, foarte mult timp nu avea mai mult de 50 de arhitecți. Deci, în Oradea nu era o problemă să-ți găsești de lucru. De 20 de ani există o Facultate de Arhitectură în Oradea și foarte multe promoții au rămas în Oradea, iar acum suntem peste 400 de arhitecți. Pentru acești tineri, este mult mai greu de a-și găsi de lucru.

- Care este principala calitate a unui arhitect?

- Să fie serios, să-și respecte clienții. Dacă ești mercantil și dorești să faci doar lucrări care îți aduc profit și să câștigi mai mult decât valutistul sau un alt șmecher, nu vei avea succes. Contează seriozitatea cu care abordezi fiecare proiect.

- Care sunt plusurile, care sunt minusurile arhitecturale în Oradea?

- Oradea a început să fie cunoscută mai mult pentru zona centrală și restaurarea acesteia. În perioada comunistă am avut un noroc. La periferie existau niște grădini foarte mari, bulgărești, de zarzavaturi. Acolo s-au făcut cartierele de locuit. Deci, fără demolări. Nu prea au fost intervenții în zona centrală. Zona centrală s-a păstrat destul de bine. Au dispărut toate construcțiile industriale. Și Oradea era renumită în industrie. Chiar în timpul Primului Război Mondial, Oradea avea o industrie extraordinar de mare și de bună. În Oradea, în perioada interbelică, erau circa 20-30 de mii de evrei, care erau comercianți. Erau foarte mulți angroșiști care aduceau orice, începând de la mirodenii din Asia. Făceau un comerț foarte diversificat.

- Cât de importantă este pentru Oradea multiculturalitatea?

- Dacă vorbim de naționalități, nu de clădiri, ci de oameni, foarte puțină lume ar putea să spună că el aparține unei anumite nații. Noi suntem foarte amestecați. E un plus, mai ales dacă ești un intelectual și ai o activitate culturală și te-ai lăsat influențat de cultura fiecăruia. E un plus dacă știi mai multe limbi. Oradea, într-adevăr, este renumită pentru multiculturalism, multiethnic și multireligios. În Oradea sunt patru episcopii. Există Episcopia romano-catolică, Episcopia ortodoxă, Episcopia reformată și mai există Episcopia greco-catolică. De asemenea, cultul baptist are foarte mulți adepți și sunt vreo opt biserici baptiste, mai sunt biserici penticostale și de alte rituri. Comunitatea evreiască era foarte numeroasă, dar după al Doilea Război Mondial au rămas sub o mie de persoane, dar au activități culturale. Au încheiat cu primăria niște contracte prin care s-au restaurat sinagogile lor și sunt folosite pentru activități culturale, în beneficiul orașului.

- Acest mixt uman s-a văzut și în mixul arhitectonic?

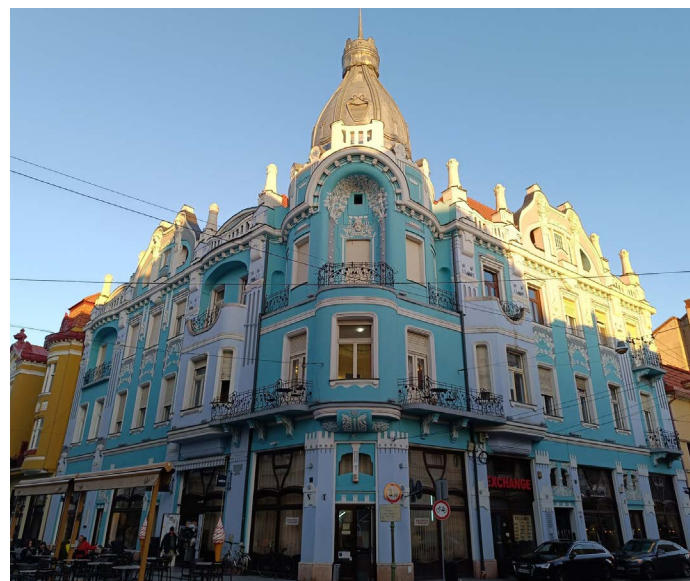
- Oradea, timp de 30 de ani, a fost sub dominație otomană, care a distrus tot. Orașul a renăscut de atunci. Noi nu avem clădiri mai vechi decât cetatea, toate clădirile sunt după anul 1700. Practic, a avut o perioadă barocă foarte dezvoltată și avem un complex baroc minunat și foarte valoros. Cred că este cel mai important complex baroc din țară, care se compune din Catedrala Romano-Catolică, Clădirea Episcopiei Romano-Catolice și Șirul Canonicilor, care este o clădire foarte frumoasă, alcătuită din 12 clădiri independente, dar care are

Teatrul de Stat „Regina Maria”

Casa Darvas-La Roche

Palatul Moskovits Miksa

Cetatea Oradea

Palatul Stern

Palatul Vulturul Negru

unitate, are un gang pietonal sub ea. A mai fost o perioadă de maximă dezvoltare a orașului, perioada când s-a format Imperiul Austro-Ungar. În Oradea nu erau dezvoltate așa de mult clădirile publice și în această perioadă s-a construit practic orașul, din sec. al XIX-lea, de pe la 1800, până la Primul Război Mondial. În primii 20 de ani din 1900, cam până la 1916, a înflorit stilul Art Nouveau, care de fapt se numește stil Secession. Oradea este singurul oraș din România ce face parte din rețeaua Art Nouveau, care are sediul la Bruxelles.

- Care este lucrarea de care sunteți cel mai mândru?

- De obicei eu spuneam că ultima, dar fiindcă au trecut câțiva ani de la ultima, acum aș putea să enumăr mai multe: Cetatea Oradea, am reabilitat clădirea primăriei, clădirea teatrului, care este foarte valoroasă. Este făcută de doi arhitecți vienezi, Fellner și Hellner, care au proiectat cam 40-45 de teatre în toată zona Europei Centrale, mai ales în Austro-Ungaria și Germania. În România există teatrele din Timișoara, Cluj, Iași și Oradea proiectate de ei. Teatrul era într-o stare destul de proastă. Am renovat, am restaurat și lucrez la această clădire pe vreo 10 proiecte, în decurs de 15 ani, ceea ce este uimitor dacă te gândești că, acum 120 de ani, s-a făcut totul, de la zero până la prima reprezentație teatrală, în 16 luni. Acum, noi ne chinuim în mare parte din motive de finanțare, dar nu numai. Și din motivul lipsei de forță de muncă, fiindcă acolo sunt niște lucrări de artă care necesită o specializare. O clădire foarte importantă pentru mine este Casa Darvas-La Roche care a devenit Muzeul Secession. Tot printr-o finanțare europeană am reușit să o restaurăm și este foarte interesantă pentru că este singura clădire de locuit, deci cu funcțiunea de fostă locuință unifamilială, pe care am putut, printr-o reconversie, să o transformăm într-un muzeu. A fost creată de doi arhitecți originali din Oradea, care au făcut carieră la Budapesta, unul din ei a plecat apoi în Italia și în Franța. Este vorba de frații Vago și un băiat al unuia dintre frați. Băiatul lui a devenit un arhitect francez renumit care a fost ani de zile președintele Uniunii Mondiale a Arhitecților Internaționali. El a creat *L'Architecture d'Aujourd'hui* și până la moarte a fost redactorul-șef al revistei.

- Atunci, care este semnătura care vă impresionează cel mai mult din istoria arhitecturii?

- Eu am făcut primii 3 ani la Timișoara și l-am avut profesor pe domnul arhitect Fachelmann, care era o mare personalitate.

Din păcate, a murit în jurul vârstei de 40 de ani, dar a creat niște clădiri extraordinare în această perioadă scurtă și a fost un profesor minunat. Apoi, la București, l-am avut profesor pe domnul Iotzu, care e dintr-o familie de arhitecți și care iarăși m-a inspirat și mi-a plăcut.

- Ce vă place și ce nu vă place la peisajul arhitectural contemporan?

- Îmi place foarte mult originalitatea și faptul că tehnologia la ora actuală permite orice. Deci dacă bugetul unei investiții nu este legat de un preț fix și arhitectul are libertatea să facă, nu chiar orice, dar să facă lucruri deosebite, atunci se poate face arhitectură de calitate. Eu am fost de patru ori în Singapore. Am ajuns acolo fiindcă fiul meu, care este arhitect urbanist și este lector la Universitatea din Melbourne, fiind australian de 15 ani, ne vizităm aproape anual, până la COVID chiar anual. Și am vizitat orașul. În oraș există un mare centru de urbanism în care populația poate să vadă toate machetele, tot planul de dezvoltare a orașului, poți să interacționezi cu personalități de acolo. În regulamentul de urbanism al orașului, în care foarte multe investiții sunt de stat, este un criteriu că o clădire publică trebuie neapărat să fie originală. Deci asta spune absolut tot, fiindcă nu mai poți să faci o clădire banală cum se face din Dubai, unde practic doar se copiază. Mă rog, le modifică, le fac mai mari, mai mici, mai curioase cumva, dar ideea de bază se vede că este preluată din altă parte.

- Ce părere aveți despre mixurile arhitecturale? Există zone în spații istorice, în care apare câte o clădire super modernă. Preferați omogenizarea arhitecturală sau aceste accente contrapunctice?

- Nu, nu doresc omogenizare. Eu, deși mă ocup de restaurări în ultimul timp, accept intervențiile moderne în oraș. Și în Oradea, de exemplu, în momentul când vine cineva cu o intervenție nouă, e clar că ar trebui să nu facă o pastişă sau să-l facă în stilul clădirilor alăturate, ci să facă ceva, o clădire în stilul contemporan, dar care trebuie să fie cel puțin de calitatea mediului în care este implantată această clădire. Faptul că societatea avansează și este nevoie de o densitate în zona

centrală, trebuie construite niște clădiri care au complet alte programe decât aveau clădirile din jur, eu cred că aceste intervenții nu sunt nocive. Pot să fie nocive dacă realizarea este proastă. Apoi mai sunt totuși niște zone care, din punct de vedere istoric și arhitectural, sunt foarte valoroase. Acolo, într-adevăr, ar trebui protejate acele zone și să nu se facă astfel de intervenții. Cine a fost la Londra observă că pe lângă niște clădiri fantastic de valoroase s-au făcut niște zgârie nori, dar nu banali și care dau o formă extraordinară. În Oradea, noi suntem complet împotriva de a se face niște intervenții moderne, care să scoată din scară ambianța zonelor valoroase din oraș.

- Care este viitorul arhitectural al municipiului Oradea?

- Oradea s-a dezvoltat foarte mult în ultimii 15 ani datorită finanțărilor europene. Aceste finanțări europene pot fi făcute cu cap și pot să fie făcute și prosteste, fiindcă mulți consideră că nu sunt banii noștri. În Oradea s-au făcut destul de logic toate aceste investiții și orașul s-a dezvoltat bine. În afară de asta, orașul s-a dezvoltat și la periferie, deci nu numai zona centrală. S-au făcut zone industriale. Primăria a reușit să facă o strategie ca să atragă investitori străini. Acești investitori străini, normal că vor dezvolta în continuare orașul și ceea ce iarăși este foarte important în oraș, partea de transporturi: s-a făcut o centură în jurul orașului și se mai face încă o centură mai în exterior, pentru ca orașul să nu fie așa de aglomerat. Dacă nu s-ar fi făcut asta, cred că orașul era aproape de nelocuit din cauza circulației, fiindcă lumea este comodă, lumea umblă cu mașini, toată lumea vrea să parcheze fix unde merge, nu la 100 de metri într-o parcare. Deci Oradea, după mine, are o posibilitate de dezvoltare destul de bună în următorii ani.

- Ce a însemnat Premiul Academiei pentru dumneavoastră?

- În primul rând a fost o surpriză, fiindcă Premiul Academiei nu prea s-a dat pe partea de restaurare, iar eu am fost propus de către Uniunea Arhitecților pentru contribuția mea la reabilitarea zonei centrale a orașului.

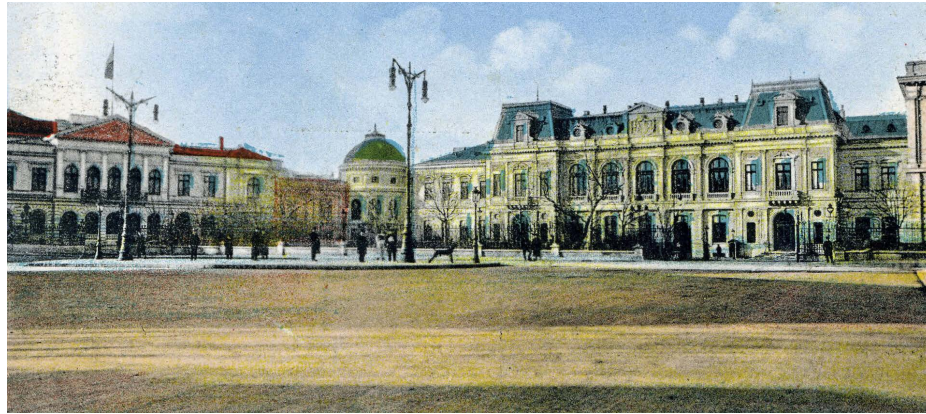
Palatul Primăriei Oradea

NICOLAE LASCU O CARTE EVENIMENT

Text de descriere a publicației

„BUCUREȘTIUL MODERN (1831-1952) DEZVOLTARE ȘI LEGISLAȚIE URBANĂ”

Palatul Regal (1882-1895)
arh. Paul Gottreau

Lansarea acestui volum a avut loc la Uniunea Arhitecților din România, în spațiul centrului de cultură arhitecturală din str. Jean Louis Calderon, prilejuind prezentarea unei lucrări esențiale pentru înțelegerea evoluției urbanistice a Capitalei.

Cartea deschide o perspectivă nouă asupra modernizării Bucureștiului, analizând transformările orașului prin prisma legislației care i-a modelat dezvoltarea de-a lungul unui secol și jumătate.

Absența, până la mijlocul secolului al XX-lea, a proiectelor de amenajare generală a Bucureștiului nu exclude ideea modernizării urbane. Proces care aparține adaptării firești a organismului urban unor necesități mereu noi, modernizarea Capitalei a intrat, într-o măsură din ce în ce mai mare, începând cu prima parte a secolului al XIX-lea, printre preocupările primăriei. Transformarea profundă a orașului premodern a fost rezultatul intervenției administrației prin două instrumente ale modernizării. Pe de o parte, primăria a inițiat operații urbane publice de o amploare relativă, care au modificat parțial și local configurația structurii urbane (așa cum a fost realizarea bulevardelor și rectificarea albiei Dâmboviței). Pe de altă parte, gestionarea și controlul inițiativei constructive particulare și a statului s-au făcut prin intermediul legislației urbane, care a avut efecte generale, continue și difuze asupra formei fizice a orașului. Cele două instrumente au reprezentat fațete complementare ale politicii urbane a administrației. Volumul de față își propune o „lectură” a dezvoltării urbane a Bucureștiului făcute prin prisma evoluției legislației urbanistice. Scopul studiului îl reprezintă încercarea de a înțelege modul în care legislația, considerată document al istoriei urbane, a condiționat, începând cu perioada regulamentară, transformarea orașului, contribuția sa la construcția modernă a acestuia și la asimilarea ideilor urbanismului secolelor al XIX-lea și al XX-lea. Fără a fi unica determinantă a dezvoltării moderne a orașului, legislația se confundă, totuși, în mare măsură, cu aceasta.

Ministerul Lucrărilor Publice (1906-1910) arh. Petre Antonescu,
astăzi Primăria Capitalei

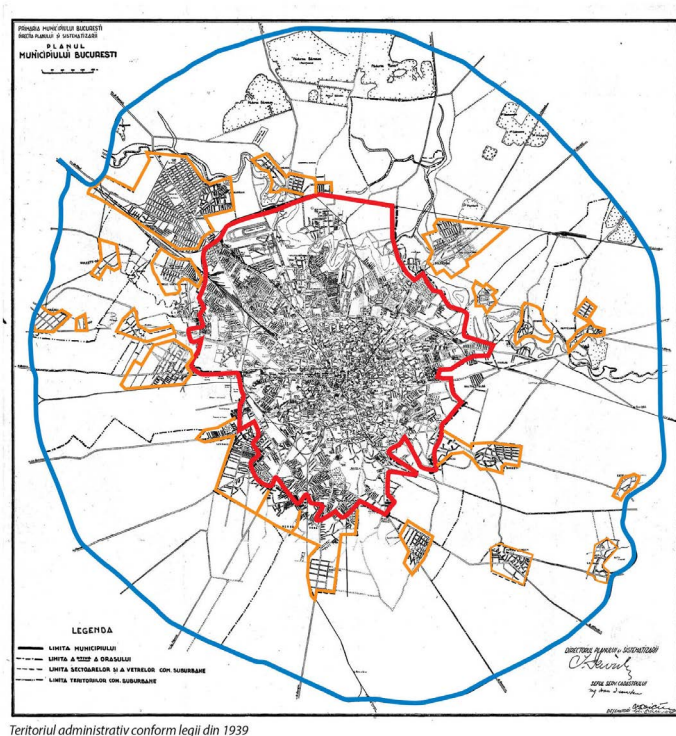

Strada Lipscani în dreptul Băncii Naționale

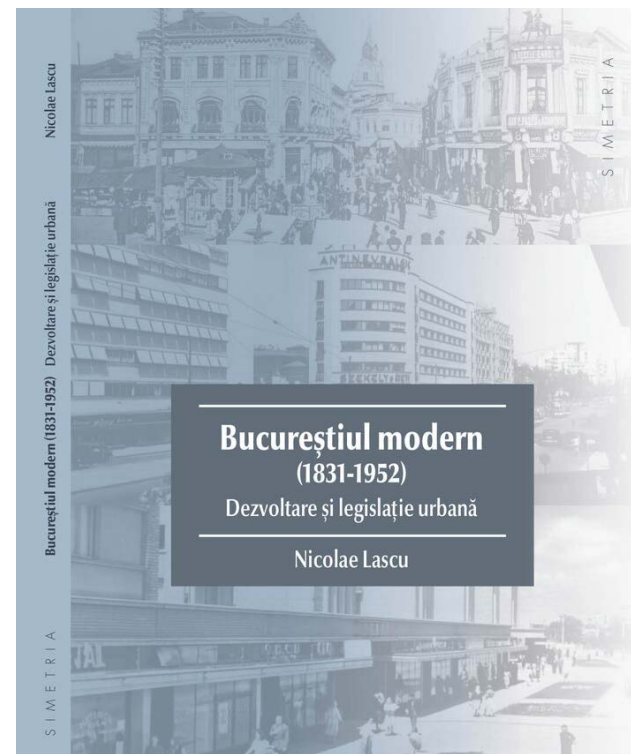

Cheiul Dâmboviței cu traseul rectificat

Considerăm că legislația urbanistică este constituită din ansamblul actelor normative care, prin reglementări, proceduri, norme și tehnici juridice, au determinat și au asigurat controlul asupra modificării cadrului fizic - spațial, volumetric și formal al teritoriului urban. Dintre toate aceste acte normative, regulamentele de construcție și alinieri prezintă cel mai mare interes pentru înțelegerea dezvoltării urbane, căci acestea conțin prevederi cu caracter urbanistic, arhitectural, constructiv, sanitar, edilitar și administrativ. Cercetarea este cuprinsă în perioada delimitată de două importante acte normative: Regulamentul pentru starea sănătății și paza bunei orânduiei în politia Bucureștilor, inclus ca anexă în Regulamentul Organic (1831), și Hotărîrea CC al PMR și a Consiliului de Miniștri al RPR cu privire la planul general de reconstrucție socialistă a orașului București, din 13 noiembrie 1952. Primul document marchează începutul dirijării efective, prin mijloace administrative, a dezvoltării orașului. Cel de-al doilea a pus capăt perioadei în care Bucureștiul a beneficiat de un cadru legislativ articulat și ierarhizat, debutând o altă perioadă, în care o legislație diferită a avut un rol secundar în dezvoltarea urbană, permițând astfel impunerea, din ce în ce mai accentuată, a voinței politicii totalitare. Cele două documente delimitează o întreagă epocă ce, pe plan politic și economic, definește dezvoltarea modernă, capitalistă, a României. Studiul a fost orientat în două direcții complementare. Prima a constatat în istoricul legislației urbanistice bucureștene, iar cea de-a doua a urmărit efectele acestora asupra țesutului urban.

Teritoriul administrativ conform legii din 1939

Istoricul legislației a avut în vedere reconstituirea complexului de acte normative ale acestei epoci, analiza și comentarea detaliată a celor mai relevante dintre acestea. Luarea în considerare a acelor acte normative care au reprezentat o sinteză a experienței unei perioade date a determinat împărțirea întregii perioade în patru etape (1831-1878; 1878-1921; 1921-1939; 1939-1952), fiecare având caracteristici bine precizate din punct de vedere al reglementărilor. Cea de-a doua direcție, care urmărește evaluarea consecințelor asupra organismului urban, a fost orientată spre problemele specifice de morfologie urbană. În acest fel se poate pune în evidență transformarea succesivă a țesutului urban prin intervenția progresivă a administrației. Componentele țesutului urban asupra cărora au fost urmărite efectele regulamentelor de construcție au fost terenul (parcele și parcelarea), construcția (clădirea) și spațiul urban.

Reglementările destinate parcelei și parcelării au avut, treptat, un rol considerabil în raționalizarea teritoriului urban, atât în ceea ce privește modul efectiv de divizare a terenului, cât și prin stabilirea unui raport eficient între teren și clădire, prin forma, geometria și edificabilul admis.

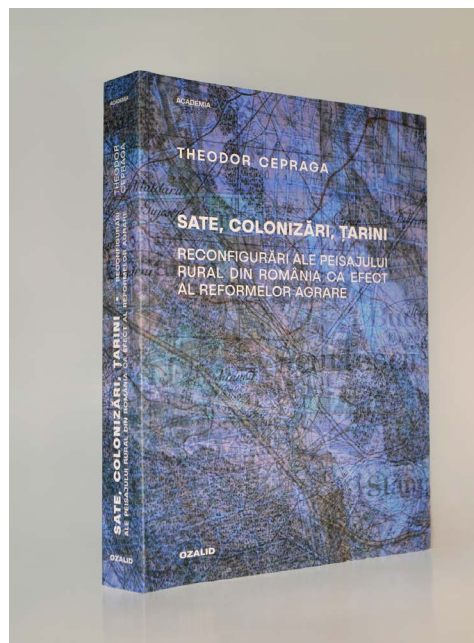
La scara mai mare a teritoriului urban, adăunările de parcelări au generat, pe suprafețe de mare întindere, un tip de țesut urban nou, modern, caracterizat printr-o omogenitate dată de regularitatea și coerența tramei stradale, a divizării parcelare și printr-un regim ordonat al construcțiilor. În privința efectelor asupra clădirilor (limitându-ne la clădirile de locuit), acestea au fost luate în considerare prin clasificarea lor în trei tipuri, în concordanță cu orientările și sensurile reglementărilor municipale: clădiri în front închis; clădiri grupate; clădiri izolate. Pentru fiecare tip de clădire au fost identificate mai multe categorii de edificii, caracteristice pentru anumite perioade ale construcției urbane și pentru anumite zone din oraș.

În fine, spațiul public este privit în întreaga sa complexitate, rezultată dintr-un ansamblu de norme și prevederi aplicate treptat, în timp. Acestea privesc geometria străzii, constituirea spațialității, plastica și stilul arhitectural, unitatea stilistică. Privind în ansamblul său spațiul public, se poate afirma că are drept atribut fundamental estetica fragmentului urban, particularitate esențială a ansamblului urban bucureștean. El este alcătuit, astfel, din juxtapunerea unor fragmente având un caracter mai mult sau mai puțin unitar din punct de vedere estetic, rezultat dintr-o preocupare specială, cu fragmente pentru care nu a existat, în timp, nicio preocupare particulară.

RECONFIGURĂRI ALE PEISAJULUI RURAL DIN ROMÂNIA CA EFECT AL REFORMELOR AGRARE

Text de descriere a publicației
Foto: Răzvan HATEA

„SATE, COLONIZĂRI, ȚARINI.”

Prezentarea acestui volum a avut loc la Uniunea Arhitecților din România, în spațiul centrului cultural arhitectural din str. Jean Louis Calderon, marcând lansarea unei lucrări esențiale care analizează modul în care reformele agrare din ultimele două secole au reconfigurat peisajul rural, influențând așezările, migrația populației și organizarea terenurilor agricole, oferind o perspectivă detaliată asupra dinamicii geografice și sociale a spațiului rural românesc.

Cercetarea reformelor agrare dintr-o perspectivă geografică reprezintă un domeniu de studiu insuficient explorat, legăturile firești dintre reformele agrare și dinamica peisajului rural din spațiul românesc fiind, de cele mai multe ori, neglijate.

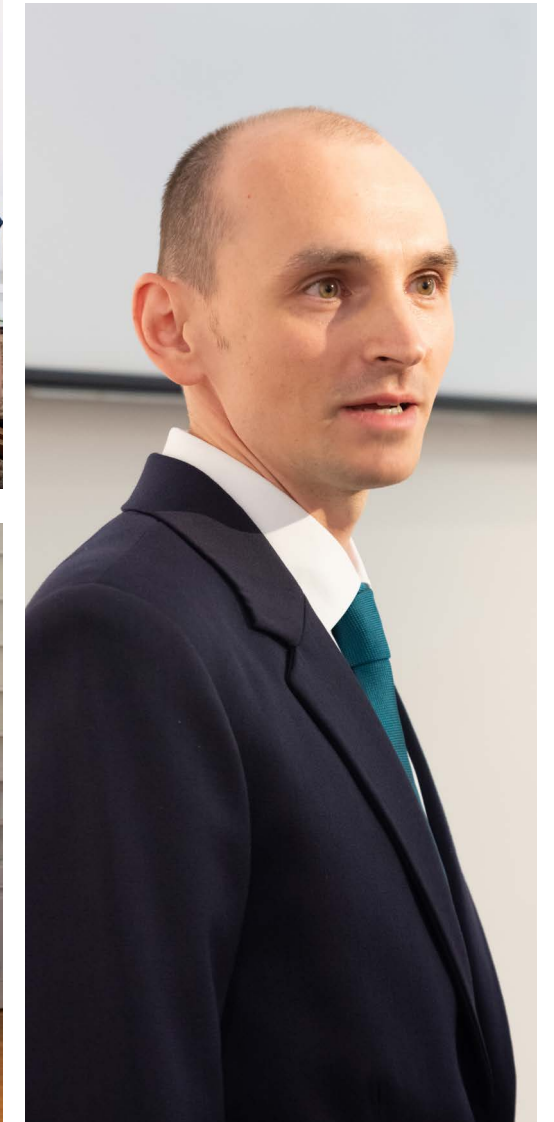
Principalul obiectiv al volumului îl reprezintă investigarea modului în care reformele agrare au reconfigurat peisajul rural din România. Lucrarea analizează, astfel, impactul reformelor agrare din ultimele două secole asupra dinamicii rețelei de așezări din spațiul rural, migrației populației în interiorul țării și reorganizării terenurilor agricole.

Cercetarea evidențiază diferențele regionale datorate dinamicii particulare a structurii agrare în diferite regiuni istorice ale României. În categoria reformelor agrare sunt incluse și procese precum împrăștierea înșurăteilor, vânzarea în loturi a moșiilor statului, colectivizarea agriculturii și procesul invers, numit decolectivizare, deoarece toate acestea au avut un impact semnificativ asupra peisajului și asupra (re)organizării vieții în spațiul rural.

Conexiunea dintre reformele agrare și evoluția rețelei de așezări este analizată de la momentul instituirii Regulamentelor organice și până la promulgarea reformei agrare din 1945. Alinierea vetrelor de sat, planificarea așezărilor rurale, colonizările interne din zonele de câmpie, urmate de înființarea unor sate noi și de extinderea altora mai vechi sunt principalele procese analizate în această carte.

Prin intermediul mai multor studii de caz este propusă o explorare la scară detaliată a impactului reformelor agrare asupra unor comunități rurale din diferite regiuni ale României. Investigarea modului de formare a unor noi așezări și a principalelor fluxuri migratorii contribuie la descifrarea procesului de reconfigurare a peisajului rural românesc ca urmare a adoptării unor legi agrare.

Cartea are la bază teza de doctorat a autorului, „Reconfigurări ale geografiei rurale din România ca efect al reformelor agrare: sate, populație, țarini”, realizată sub îndrumarea științifică a prof. univ. dr. Cristian Braghină și susținută, în 2021, la Școala doctorală „Simion Mehedinți” a Facultății de Geografie din cadrul Universității București.

GARETH DOHERTY, UN PROFESOR DE LA HARVARD ÎN CALDERON

Text: Iulia STĂTICĂ
Foto: Răzvan HATEA

ETNOGRAFII ALE PEISAJULUI, MUNCII ȘI ÎNGRIJIRII

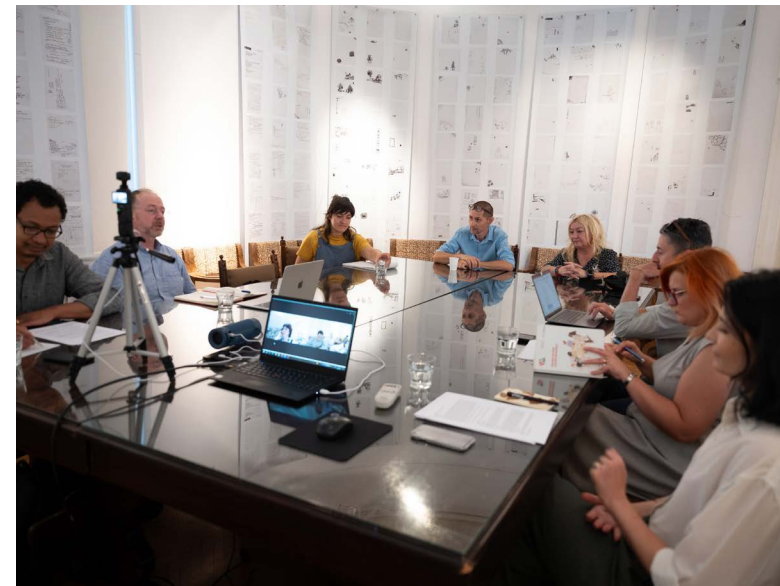
Această masă rotundă a avut ca temă comună relația dintre peisaj, muncă și îngrijire, așa cum se dezvăluie prin cercetări și practici artistice de natură etnografică și documentară. Evenimentul a reunit cercetători și artiști cu interese și abordări diverse - de la studii postsocialiste și post-coloniale, la studii ale peisajului, antropologie, arhitectură și artă - pentru a examina modul în care formele și actele de îngrijire se manifestă în practici spațiale ca moduri de a relaționa cu lumile sociale și de mediu. Masa rotundă a fost realizată ca parte a proiectului *Peisaje ale îngrijirii/Landscapes of Care* ce a avut drept componentă principală expoziția omonimă organizată la Spațiul The Institute, din cadrul Combinatului Fondului Plastic, București, deschisă în perioada 29 august-4 octombrie 2025 și cofinanțată de AFCN.

Concentrându-se pe contexte din Europa de Est, Asia Centrală, Africa și Caraibe, masa rotundă a adus în prim-plan metodele etnografice și documentare ca instrumente critice pentru a urmări dimensiunile afective, materiale și politice ale experienței trăite a ceea ce numim „peisaje ale îngrijirii”. Perspectivile propuse au funcționat ca niște lentile prin care participanții au analizat relațiile subtile dintre spațiu, memorie și practici sociale. Fotografia, filmul documentar, etnografia și analiza arhitecturală au devenit instrumente privilegiate pentru a surprinde straturile adesea invizibile ale grijii cotidiene.

Gareth Doherty (Harvard University) a adus în discuție rolul arhitectului peisagist în raport cu orașul contemporan. Dacă tradițional această profesie era asociată cu grădinile și spațiile verzi de elită, Doherty a argumentat pentru recâștigarea orașului ca teren de expertiză. Numai printr-o înțelegere etnografică a comunităților și a relațiilor sociale putem vorbi despre peisaje care să răspundă nevoilor reale ale celor care le locuiesc. În acest sens, „descrierea densă” devine „prescripție densă”, o trecere de la analiză la proiectare responsabilă. **Ketevan Gurchiani** (Ilia State University) a deschis discuția cu o prezentare despre ceea ce ea numește „rezistența vegetală”. Plecând de la studiul practicilor de plantare în fața blocurilor sovietice, Gurchiani a arătat cum arborii și plantele devin aliați neașteptați ai oamenilor în încercarea de a păstra locurile și de a revendica spații de libertate într-un context de constrângeri urbane și politice. Într-o cheie mai teoretică, **Tao DuFour** (University of Cambridge) a propus o reflecție asupra legăturii dintre experiența peisajului și „generativitate”, concept preluat din fenomenologie. Referindu-se la Caraibe, dar păstrând o deschidere universală, DuFour a subliniat cum relațiile intergeneraționale și intersubiective sunt mediate de trăirea concretă a peisajului. Peisajul nu este doar fundal, ci terenul pe care se nasc relațiile comunitare și sentimentul de istorie trăită. Astfel, peisajul devine un mediator al memoriei și o condiție a continuității sociale. Antropologul vizual **Adrian Cătu** a discutat despre posibilitatea de a reda experiența trăită prin antropologia vizuală, folosind *Landscapes of Care* ca studiu de caz. Pornind de la distincția dintre interioritate și exterioritate (Descola) și de la ideea că harta nu este teritoriul propriu-zis (Korzybski), el a pus sub semnul întrebării limitele

De la stg. la dr. Adrian Cătu, Olivia Nițș, Tao DuFour, Iulia Stătică, Gareth Doherty

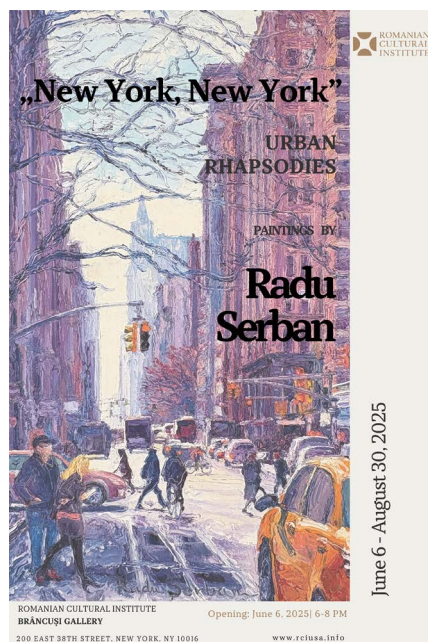
limbajului în transmiterea unei experiențe complexe, cum este locuirea unui spațiu. A pledat astfel pentru antropologia vizuală nu doar ca instrument descriptiv, ci ca modalitate de a replica experiențe trăite fără a le reduce la cuvinte. În partea finală, a prezentat mijloace concrete pentru această replicare - ritmul, lumina, spațialitatea și fluxul timpului - ilustrate prin exemple din *Landscapes of Care* și filmul documentar *My Socialist Home* (Iulia Stătică și Adrian Cătu, 2021, 46 min.). **Iulia Stătică** (University of Sheffield) a plasat discuția în contextul Bucureștiului socialist. Ea a explorat transformările domestice radicale din perioada 1965-1989, când demolările masive și standardizarea locuirii au redefinit spațiul privat și rolul femeii, în contextul politicilor reproductive restrictive asupra corpului feminin. Ea a propus o lectură alternativă a balconului și curții interioare ca spații liminale de rezistență și îngrijire, unde femeile și-au afirmat agenția într-un regim marcat de constrângeri practice și ideologice.

Discuția a fost moderată de **Olivia Nițș** (Academia Română) care a formulat câteva direcții și concluzii ale discuției punând accent asupra conceptului de grijă în contextul trecutului comunist și în postcomunism. Discursul în jurul „peisajelor îngrijirii” a ridicat aspecte legate de domesticitate, instituționalizare, relații public-privat, excluziune și integrare, expectative generaționale și genizate ale îngrijirii, modelate de intruziunile politice, credințe socioculturale și tranziții. Întrebările adresate s-au axat pe efectele tranziției postcomuniste asupra grijii oferite și primite, măsura în care privim grija din perioada comunistă ca relicvă a îngrijirii (*care-relic*) sau ca sursă de modelare individuală și colectivă în prezent. Totodată, intervenția a adus în atenție problematica unei estetici a îngrijirii, precum și posibilele efecte ale fabricării istoriei în contextul interpretărilor teoretice în relația cu trecutul istoric colectiv.

Masa rotundă a fost urmată de prezentarea celei mai recente cărți a profesorului **Gareth Doherty** (Harvard University Graduate School of Design), intitulată *Landscape Fieldwork: How Engaging the World Can Change Design* (Cercetare de teren în peisaj: Cum dialogul cu lumea poate transforma designul) și publicată, în 2025, de University of Virginia Press.

RADU ȘERBAN
LA ICR
NEW YORK

Text: Marilena ȘERBAN

UN ROMÂN LA NEW YORK
RAPSODII ÎN MAI MULTE CULORI

Director ICR Dorian BRANEA în dialog cu artistul

Pentru Radu, New York-ul a depășit granițele unui simplu oraș - este locul în care și-a trăit aproape întreaga viață adultă, unde a creat, a visat și a devenit artistul care este astăzi. L-am văzut pictând neobosit, zi de zi, cu aceeași pasiune pe care o avea acum zeci de ani, când am ajuns împreună în acest oraș.

Expoziția „New York, New York: Urban Rhapsodies”, deschisă vara aceasta la Galeria „Brâncuși” a Institutului Cultural Român din New York, este pentru el - ca și pentru mine - o formă de mărturisire, o poveste de dragoste pictată între un artist și orașul care l-a adoptat. Sunt 20 de lucrări în ulei, realizate în tehnica impasto. Radu pictează orașul așa cum îl simte: viu, vibrant, tumultuos, uneori melancolic, alteori grandios, dar întotdeauna plin de emoții umane.

Radu mărturisește într-un Artist Statement intitulat „Pictând New York”: „Am petrecut destul timp în acest oraș încât încep să simt o nostalgie pentru un New York care dispare fizic, dar care rămâne prezent în mod impunător atât istoric, cât și mental. Și, fără îndoială, acest oraș se reinventează perpetuu. Se metamorfozează sub ochii noștri, refuzând să devină un artefact deja cunoscut. Prin opulența imaginilor, perspectivele nesfârșite, stilurile și înălțimile îndrăznețe, New York City este Metropola supremă a timpurilor noastre. Viața newyorkezilor are o vitalitate și o intensitate unică. În New York, artele, cultura, comerțul, finanțele și nenumăratele industrii se topesc într-un conglomerat care, în timp, a devenit un model admirat până la invidie și, în cele din urmă, dorit să fie urmat de mulți. Este un oraș cu o istorie și un viitor. A prețui amintirile sale devine o datorie a artistului”.

Broadway through Union Sq. - oil on canvas

Arhitecții Marilena și Radu ȘERBAN

Ceea ce admir la el este felul în care redă atât forța fizică a construitului, cât și fragilitatea clipei trecătoare. Scenele emblematicale ale Manhattanului, personalitatea oricărui colț de stradă anonim, lumina dimineții în Chinatown sau umbrele ritmice ale fațadelor de fontă din SoHo - toate sunt parte dintr-o simfonie vizuală ce povestește energia, culorile și pulsațiile proprii ale New York-ului.

Și Radu continuă pledoaria sa: „Dar New York, oricât de măreț ar fi, este de fapt o fiară sălbatică, greu de surprins în delicatețea unei lucrări artistice. Este nevoie de multă iubire pentru acest «oraș» ca să-i găsești cele mai reale și semnificative «imagini», care uneori îți zdruncină percepțiile sau, alteori, îți dezvăluie trăsături intrinseci, blânde sau poetice, inaccesibile adesea pentru mulți. Pentru mine, a fost o datorie să o fac, pentru că New York are propria sa poezie, demnă de a fi imortalizată în seria mea de picturi dedicate orașului”.

În picturile sale, el nu abuzează de unghiuri și racursiuri amețitoare ale super-zgârie-norilor, ci preferă „colțurile intime” ale marelui oraș, care justifică dragostea newyorkezilor pentru locul lor. Un confrate newyorkez în ale arhitecturii, care și el pictează, consideră tablourile lui Radu „ferestre deschise către oraș”.

Această expoziție nu este doar o juxtapunere de tablouri, ci o etalare sinceră a sufletului unui om care, prin artă, și-a înțeles mai bine viața și rostul său în lume. A fost martor, iar ca arhitect angrenat în unele dintre cele mai iconice proiecte ale New York-ului recent, părtaș al transformărilor orașului pe care l-a pictat, dar și actor al propriei deveniri. Neîncetat, pictura i-a fost un aliat, un jurnal al propriilor percepții și memorii.

Și Radu conchide gândurile sale despre „Pictând New York”: „Picturile mele au uneori o tentă cvasi «retro». Ele sunt o încercare de a îngheța în timp și de a grava în memorie câteva momente de neuitat din locurile prin care am avut norocul să trec în existența mea prea scurtă într-un oraș ce merită să trăiască în amintirea noastră. Într-un mod realist, impresiile mele iscate de Marele Oraș, transpuse pe pânză și aduse la viață de pasta uleiurilor cu ajutorul unui cuțit de paletă, devin fragmente de memorie ale iubirii mele pentru acest oraș minunat”.

Radu a studiat arhitectura, obținând și un doctorat la București, a studiat în Italia, a predat arhitectura la București și la Constantine, în Algeria, a petrecut un „sabbatical” la Paris, iar de aproape jumătate de secol trăiește și creează în New York. Este membru emerit al Institutului American al Arhitecților, membru al Uniunii Arhitecților din România și expune regulat la Galeria Rezervației Rockefeller din Pleasantville, în Westchester. Dar dincolo de diplome și instituții, Radu este, mai presus de toate, un om care privește lumea în profunzime, redându-i frumusețea cu onestitate. Tablouri ale sale au fost expuse în numeroase expoziții personale sau de grup și au ajuns în colecții private din București, New York, Londra, Paris.

Născut și crescut în București, la poalele Dealului Arsenalului, în parohia Sfinților Apostoli, un bucureștean get-beget dintr-o familie de artiști, Radu Șerban s-a bucurat din plin de orașul său natal, însușindu-și-l ca pe o alternativă firească a naturii. A iubit și iubește în continuare acest oraș bun, frumos și inteligent, în ciuda unor aparențe. Și nu a plecat din București de bună voie. Dar nu a privit niciodată înapoi cu mânie, iar după ani, fiii și nepoatele noastre au revenit, de data asta de bună voie, la București, unde trăiesc fericiți.

Ca tânăr arhitect, a cutreierat unele dintre orașele cele mai pline de sevă ale Europei și nordului Africii. S-a convins că fiecare oraș are un suflet care trebuie înțeles precum citirea unei cărți: literă cu literă și cuvânt cu cuvânt. Pasiunea lui pentru pictură i-a permis să capteze în tablourile sale imagini grăitoare ale orașelor prin care a fost purtat de viață, inserând în pânzele sale și scene de gen care dau scară și suflet locurilor.

Times Square moment- oil on canvas

Soho contrasts-oil on canvas

După multe peregrinări, stabilit în final la New York, împletit cu odiseea propriei transformări într-un arhitect newyorkez, a pictat constant captivante imagini ale acestui oraș miraculos, la care visase din copilărie. În copilărie pictase peisaje de natură. A descoperit arhitectura prin educație într-o școală de arhitectură de elită și prin observație și călătorii. Pictor realist, Radu a fost pătruns de complementaritatea celor două alternative dihotomice ale frumosului înconjurător: natura și arhitectura - aceasta din urmă incluzând multiplicarea ei în constituirii urbane precum orașele. A fost câștigat de faptul că mari pictori, ca Giotto în frescele sale și Canaletto în minuțioasele tablouri venețiene, iar mai târziu Pissarro și Utrillo în picturi de factură impresionistă, dar și mulți alții, au dat substanță operelor lor reprezentând scene urbane.

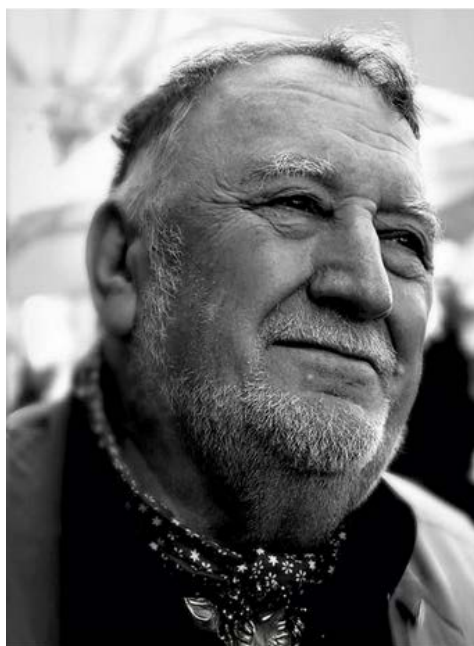
Radu a rămas credincios și predilecției din tinerețe pentru peisajele de natură. Pe lângă seria sa de „cityscapes” ale New Yorkului, a pictat „landscapes” reproducând frumusețile fluviului Hudson, cu o natură măreață și totodată romantică, organic complementând gigantul oraș. Hudson River a generat o pleiadă de pictori celebri, care au format „Hudson River School of Painting” - un curent artistic major al Americii de la mijlocul secolului al XIX-lea. La patru ani după „descălecarea” pe pământul american, noi înșine ne-am stabilit în Rockland County, într-un cătun pitoresc așezat în Hudson Valley, unde locuim și unde Radu își are atelierul său.

Vă invit, cu drag, să pășiți în universul vizual al lui Radu Șerban (<http://www.raduserban.com>). Vă garantez că merită. Eu și Radu ne-am întâlnit ca doi copii din două colțuri opuse ale Bucureștilor, la mijlocul anilor '50, la clasele de pictură de la Palatul Cotroceni, pe atunci „Palatul Pionierilor”. Radu venea din Bucureștii Vechi, iar eu din Bucureștii cei Noi - loc cu un nume profetic, gândind la aspirațiile acestui oraș. Am fost colegi de școală de arhitectură și ne-am unit destinele în Biserica Mihai Vodă, când era sus pe deal, „la Arhive”. Am predat împreună la „Ion Mincu” și la Universitatea din Constantine, în Maghrebul Algerian. Tot împreună am evadat la Paris și ne-am stabilit în „Lumea Nouă”. În cinci decenii și jumătate, am trecut împreună prin multiple încercări grele, dar și orașe minunate.

Radu e îndrăgostit, atât ca idee, cât și ca obiect material, de frumusețea și măreția Orașului cu „O” mare. Merită să vedeți orașul așa cum îl vede el. Și să încercați să ascultați, prin culorile și texturile involburate ale picturilor sale, rapsodiile urbane ale unui artist ale cărui opere au izvorât din sufletul unui arhitect și pictor.

**PROFESOR,
ARTIST,
MENTOR**

Text: Sorin VASILESCU,
Mircea CORCODEL,
Adrian BRĂESCU

DUNEL S. COSMA (1940-2025)

„Este dificil să faci acuarelă, este dificil să surprinzi o atmosferă, este dificil să faci peisaj sau arhitectură, dar dacă le faci pe toate cu inima devine totul atât de simplu și de autentic. Lucrările sale sunt risipite prin trei continente, puține vândute, majoritatea dăruite cu drag și primite cu plăcere.” (Dunel COSMA)

Dunel Cosma a absolvit Institutul de Arhitectură „Ion Mincu”, promoția 1970. „Dunel Cosma a făcut arhitectură, profesorat și artă căutând, într-o lume plină de „vane vanități”, o nouă deschidere într-o zonă a valorilor evanescente, unde alături de rapoarte și proporții, punct și contrapunct, se desfășoară, într-o altă geometrie, cântarea unei aceiași melodii, după o partitură cu aceleași note, dar cu „chei” diferite.

Privind lucrările lui Dunel Cosma, fostul și admirabilul meu coleg de facultate și de catedră, m-au încercat, în afara trăirilor artistice, și unele sentimente legate de satisfacțiile pe care le are profesorul atunci când vede cum discipolul se realizează, ducându-i mai departe parte din strădania sa artistică.

Și mă gândesc cu pioșenie și chiar cu mândrie la faptul că cel ce i-a pus în mână creionul și pensula a fost tatăl meu, pictorul Aurel Vasilescu, „exilat” pentru decenii ca profesor la Școala de Arhitectură. Rezultatul pedagogic poate fi rezumat de michelangeloasca frază „ci mâna care minții se supune”.

(prof. dr. arh. Sorin VASILESCU)

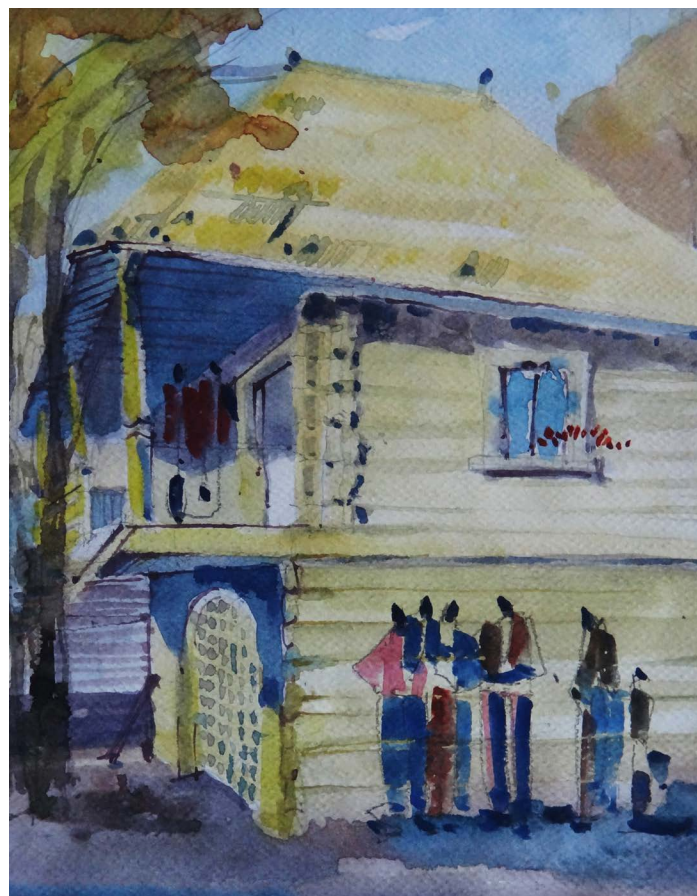

„Pentru Cosma Dunel spațiul înconjurător reprezintă o sursă inepuizabilă de subiecte. Sensibil prin structură, riguros prin formațiune, arhitectul ne oferă, în lucrările lui, atât experiențe și impresii vizuale, cât și o demonstrație de măiestrie în manevrarea limbajului plastic. Desenul, caracterizat de arhitecturală rigoare, însoțit și potențat de culoare, transpare și vibrează sub tușele sigure de laviuri colorate.” (Adrian BRĂESCU)

„...un ZÂMBET... un OM cât un ZÂMBET! Așa te întâmpina cu prietenie, ca un coleg mai mare care are multe de povestit, nouă, celor la început de drum în ale studenției la arhitectură! Un ZÂMBET care te câștiga și destindea atmosfera, făcându-ne pe toți mai buni, mai veseli...

Niciodată nu ne-am simțit mai apropiați de un profesor decât atunci când eram în prezența sa, pentru că ne considera colegi mai tineri, aflați la început de drum. Era printre noi, studenții, acolo unde mergeam: la Craiova, la Baia Mare, la Târgu-Mureș, la Teremia Mare, la Sibiu și în alte locuri. Cu zâmbetul pe buze ne arăta, ne coordona și ne înveselea... dar mai presus de toate ne povestea despre arhitectură, despre pățaniile din Școala de Arhitectură și despre frumusețea studenției!

A plecat, dar va rămâne în sufletele noastre ca un profesor deosebit, un pedagog remarcabil prin ceea ce făcea și spunea... Inima îmi bate mai tare la vestea că ne-a părăsit și o lacrimă mi se prelinge pe obraz! Regretul că nu ne-am mai văzut de mult și că voiam să ne reîntâlnim la studioul meu de pictură a fost și mai mare...

L-am iubit ca pe un tată, pentru că am fost de multe ori împreună și am descoperit un suflet minunat, care te încuraja în tot ceea ce făceai! Era foarte apropiat de noi, studenții, și ne insufla spiritul Școlii noastre de arhitectură.

Îmi aduc aminte de prima tabără de arhitectură, când am plecat la Teremia Mare. Eu treceam în anul 6, iar un grup entuziast s-a remarcat prin crearea a trei proiecte importante pentru comunitatea de acolo! Am avut lângă noi, ca de obicei, un ZÂMBET - ZÂMBETUL acela care ne încuraja și ne făcea să ne simțim studenți la final de drum în facultate.

Avea un stil aparte, inconfundabil, când porneam la treabă cu ce aveam de făcut. La un moment dat nu-l mai vedeai printre noi, studenții! Unde era? Nu știam! După un timp, îl găseam în altă parte, tot cu ZÂMBETUL său blând, jucând șah sau pictând acuarelă!

„Dar ce credeți, că am plecat?” - era răspunsul său, hohotind ușor și hâtru! Ne făcea să ne simțim importanți pentru ceea ce cream acolo și a sădit în noi încrederea și hotărârea! Un OM minunat, care a fost iubit și admirat pentru eleganța și stilul său franc!

Un OM de spirit, care a găsit întotdeauna cuvinte de laudă și de încurajare pentru fiecare dintre noi; un suflet cald și prietenos, pe care îl simțeai aproape atunci când era nevoie...

Generos, diplomat, găsea mereu un cuvânt bun, spus sugubăț și vesel. Elegant, cu o prezență agreabilă, aducea destindere imediată acolo unde chipurile nu erau totdeauna vesele.

Acesta a fost profesorul meu drag DUNEL COSMA. UN OM, O POVESTE, UN ZÂMBET!

Vă mulțumesc, domnule profesor, pentru tot ce m-ați învățat, dar, și mai mult decât atât, pentru cum să ZÂMBEȘTI... Adio, dar veți rămâne printre noi ca spirit și ne veți însoți, de acolo de sus, în proiectele noastre!” (arh. Mircea CORCODEL)

ARHITECTUL CARE A LĂSAT LUCRĂRILE SĂ VORBEASCĂ

Text: Pavel POPESCU

UIOREL VOIA (1940-2025)

S-a născut la 18 noiembrie 1940 în comuna Vărădaia, zona Oraviței, cum îi plăcea lui să spună, județul Caraș Severin, deci neam de „cărășan”, dar oltean-gorjean după mamă și de-al Banatului din care se trage, după loc de baștină.

Când era mic, se visa mecanic de locomotivă. Mai târziu, tatăl și mama îl vedeau farmacist. În liceu, un profesor „îl descoperise bun *socotaș*”. „Eram cel mai bun din clasă la matematică. Și știam să desenez”. Așa a ajuns la București, la „Mincu”.

A terminat Facultatea de Arhitectură în 1963 cu nota maximă, 10, într-o serie de 87 absolvenți. La terminarea facultății, academicianul, profesorul și mentorul său, arhitectul Octav Doicescu, l-a întrebat ce are de gând să facă. El se dorea la Timișoara. „Măi, Voia, eu aveam alte gânduri pentru tine, da’ du-te acolo, ca să-mi zbori netutelat”, îi răspunsese maestrul. Și-a amintit mereu cuvintele de încurajare de pe holurile Școlii de Arhitectură.

În revista ARHITECTURA, dl dr. arh. Adrian Mahu, amintindu-și examenul lui Viorel Voia de susținere a diplomei cu tema „Muzeu de arte plastice și filarmonica la Timișoara”, scria *...compoziția arhitecturală se organiza în jurul unei curți interioare din care țâșnea o coloană fără sfârșit, brâncușiană, făcându-i pe membrii comisiei de examinare să spună: arh. Ascanio Damian - „este o compoziție agitată, cu un partiu căutat, muncit și frământat”; profesorul arh. Horia Maicu s-a ridicat de pe scaun, s-a dus la studentul V. Voia, l-a îmbrățișat, apoi s-a întors către sala plină adresându-i următoarele cuvinte: „spune-le că ești tânăr, că vrei să arăți tot ce știi, că te frământă o mulțime de lucruri și că această frământare ai transmis-o și proiectului tău”; sala a completat cu aplauze furtunoase.*

După un foarte scurt stagiul profesional la Timișoara, s-a mutat la Craiova, unde „a ars” profesional, realizând o vastă creație arhitecturală și urbanistică în zona Olteniei.

A proiectat lucrări de referință în arhitectură și urbanism, multe din acestea, laureate cu premii pentru arhitectură sau urbanism.

Niciodată, în urma acestor performanțe, nu s-a lăsat dominat de „automulțumire” sau cucerit de mândrie profesională, dimpotrivă, se rezema pe acestea mergând mai departe, fără odihnă. „Trebuie să încerci să aduci un suflu proaspăt într-o anumită lucrare de arhitectură, să fii preocupat, frământat și să lupti pentru ideile și proiectele tale, să treci prin febra creației și să restitui unei anumite colectivități umane dreptul la arhitectură”, susținea, în același articol, arhitectul.

A apărât arhitectura în fața celor ce decideau soarta unor lucrări de amploare, puritatea, eficacitatea socială, culturală, civică, morală a acestora, combătând, fără menajamente, uneori vehement, intervențiile lipsite total de simțul măsurii,

Catedrala din Turnu Severin, executată

Finanțele Publice Dolj

Casa Corpului Didactic din Craiova

Hotel Gorj, Târgu Jiu

Locuințe colective, Craiova

civism elementar și, nu în ultimul rând, de cultură ale acestor personaje ce aveau investiții. A avut și diplomația utilizării afirmației populare: „fă-te că ești de acord cu ei și fă ca tine” atunci când simțea că atitudinea aceasta este purtătoare de succes.

Nu a știut să vegezeze, să accepte succesul, ce ar trebui să vină după o muncă asiduă, ci a escaladat permanent noi trasee profesionale.

A participat, alături de soția sa, arh. Georgeta Voia, autorul fântânii „Ciuperca” din Craiova, uniți într-o familie a creației arhitecturale, la concursuri naționale de arhitectură și urbanism, obținând premii și mențiuni care au constituit elemente de rapel în relație cu forțele profesionale naționale ce se exercitau în cadrul aceluiași teme lansate de beneficiari, prin UAR.

Când lucra sau conducea un colectiv de arhitecți, spiritul de apropiere părintească și sufletească, dublat de o mare încredere în rezultatul final, omogeniza și consolida valoarea acestuia, lucrările realizate situându-se în zonele superioare ale profesiei.

Deși întreaga activitate profesională i-a fost însoțită de notabile realizări, a fost un veritabil exemplu de modestie, condus doar de afirmația „TACI, LUCRĂRILE TALE SĂ VORBEASCĂ!”.

Împreună cu soția sa, arhitecta Georgeta Voia, sunt părinții creatori ai **cartierului Craiovița**, cu o concepție minunată, atunci, având ca dotări un hotel, un cinematograful, o sală de sporturi, un bazin de înot, dar și o interesantă traversare pietonală, pe dedesubt, a drumului european București - Timișoara, către lacul prevăzut cu ștrand, club nautic, iahting.

2010: Au fost pregătiți să facă orice: de la amplasare în sit la obiectul de arhitectură, detaliat până la clante, lămpi și scrumiere. „Așa am gândit, spre exemplu, cartierul Craiovița, de la arterele de circulație până la blocul în sine, dus până la capăt, la detaliu de balustradă. Fuseseră proiectate sală de sporturi, hotel, casă de cultură, cinematograful în aer liber, patru licee, grădinițe între blocurile-turn, magazin universal, bazin de înot, un pietonal care să treacă pe sub drumul european spre ștrand. Lacul fusese conceput cu club nautic, iahting. Cine-a mai ținut însă, cont, de proiect? Acum, Craiovița arată ca un cartier-dormitor. Balcoane închise,

blocuri vopsite... Tot comerțul de-acolo se petrece stradal și în barăci. Nu există armonie, nu se regăsește acel leitmotiv din poezie, refrenul dintr-un șlagăr. S-a pierdut unitatea”, rostește cu tristețe Georgeta Voia. Căci, înainte de toate, trebuie să existe o idee și o unitate a ansamblului. Pentru ochiul format, multe dintre construcțiile de azi par manele. Sunt... pufoase, spectaculoase, însă nu țin cont de legile compoziției. „Nu există idee, există doar finisaje.”

Sediul Finanțelor Publice și Casa Corpului Didactic din Craiova au fost realizate împreună cu soția sa. În rest, de la locuințe privat, la lucrări de cult, social-culturale sau de urbanism: zona centrală a Craiovei (așa cum arăta înainte de reabilitare), cea din Târgu Jiu sau Giurgiu, ansamblul de locuințe „Piața Gării” sau „Craiovița”, ansamblul „Madona”, Facultatea de Electrotehnică, Facultatea de Medicină, Clubul Sindical Electroputere, blocuri de locuințe în Timișoara, catedrale și biserici în Oltenia: cea din Craiova, neterminată nici până astăzi, dar și cea din Turnu Severin, terminată, dar cu multe schimbări, ale beneficiarului, în detrimentul unui proiect excepțional. „Facultatea de Electrotehnică a fost prima clădire de învățământ din România amplasată pe o platformă industrială. La ora aceea, industria electrotehnică era cea mai puternică din Balcani. La fiecare două săli de curs suprapuse, existau unele de repaus, din sticlă, ca să se poată admira panorama orașului”, descrie Viorel Voia lucrarea trecută prin suflet și prin minte. Fiecare proiect creștea în fața hârtiilor albe. „Și, dintre acestea, contrastul este cel mai important”, spune, amintind din nou de academicianul pe care l-a avut profesor, Ovid Doicescu, autorul fântânii „Ciuperca”, identică cu cea din Parcul Libertății din București și înlocuită de noua arteziană din apropierea stadionului, fără de „existență” și semnalizare decât numai atunci când apa țâșnește din sumedenia de țevi inestetice atunci când apa nu le ascunde.

Arhitectul Voia a fost totdeauna, și așa a rămas, un meticolos. Toate, cărți, fotografii, planșe, sunt rânduie cu respectul dăruit propriei munci. „În apropiere de gara din Craiova, era cârciuma lui Spirtaru. Brâncuși făcea Școala de Arte și Meserii aici, la Craiova. Ca să mai ia câte un bănuț, le căra țuică fiartă și cafele celor care așteptau, amărâți, înghețând, să vină trenurile în gară”, povestește arhitectul Voia. În amintirea lui a proiectat fântâna, la rugămintea arzătoare a lui V. G. Paleolog, prieten și expert al marelui Brâncuși. Avea 27 de ani pe-atunci. Vorbise despre proiect cu V. G. Paleolog. „Erau patru lamele legate de un inel. Lamelele simbolizau patru

Arhitecții Georgeta și Viorel VOIA

păsări care beau apă dintr-un blid... din inelul acela. De-acolo trebuia să țâșnească apa...”. Lucrarea a fost executată și admirată de arhitecți, artiști plastici, scriitori, locuitori ai Băniei și turiști.

Fântâna din Piața Gării nu mai e. Vreun bunic le va mai povesti, poate, nepoților că acolo a existat odată cârciuma lui Spirtaru și că Brâncuși, sculptorul cu muzeu în mijlocul Parisului, lângă Centrul Pompidou, dar născut la noi în Gorj, într-un sat pe nume Hobița, le ducea birjarilor ce-și așteptau călătorii câte o țuică fiartă...

„Catedrala ortodoxă din Craiovița Nouă, unicat”

Ion Jianu: Răsfoind CV-ul dumneavoastră, am constatat că ați realizat destule proiecte de biserici, o capelă, adică ați avut o aplecare și spre lăcașurile de cult. Care-i motivația?

V. V.: O să încep cu motivația, care mă situează între oamenii convinși că tot ce au, material sau spiritual, sunt daruri de la Dumnezeu, de care trebuie să ne bucurăm, utilizându-le cu dragoste, determinare și eficiență față de semenii noștri pe care trebuie să-i iubim necondiționat. Această profundă bucurie, revărsată spre cei ce-și doreau o realizare construită unicat, precum: casă parohială, chilii la

mănăstiri, turn clopotniță, capelă, biserică, catedrală etc., a fost cea determinantă în proiectele realizate „jertfelnic” pentru Arhiepiscopia Craiovei și Mitropolia Olteniei. Între numeroasele lucrări proiectate de mine, aș enumera doar două, de certă importanță: Catedrala din Drobeta Turnu Severin și cea din Craiovița Nouă, aceasta din urmă fiind - conform părerii multor specialiști care au văzut construcții similare - o catedrală ortodoxă, opinie împărtășită și de Mitropolitul Olteniei din acea vreme, 1991, Înalt Prea Sfinția Sa Nestor Vornicescu. Acesta a avizat proiectul Catedralei din Craiovița Nouă, semnătura sa fiind decisivă la avizare deoarece au existat discuții aprinse privind modernitatea acesteia. ÎPS. Nestor Vornicescu o așeza imagistic în câmpul universului formelor brâncușiene... Privind macheta catedralei din Craiovița Nouă, ÎPS a exclamat la un moment dat: „Asta-i... Brâncuși!”.

... Poartă mustață. Firele albe n-au apucat încă să se strecoare perfid, să rămână acolo și să se dividă. Chiar în fața sa, în costum, cu mâna stângă ridicată într-o explicație, stă academicianul arhitect Octav Doicescu. „Cel care va stăpâni cel mai bine contrastul va ajunge sus. Pentru că el face ca omul să-și întoarcă privirea spre clădire și să rețină esența”, le spunea, odată, profesorul studenților săi. Acum, elev și

maestru stau față în față și se privesc din fotografii. Viorel Voia a cuprins în camera de lucru cu suflu de mansardă tot ce-i e aproape de suflet: mama sa, „gorjeanca”, înconjurată de copiii de la școală, casa bătrânească din apropierea Teatrului din Oravița, la a cărei deschidere, în 1817, participaseră împăratul Francisc I împreună cu împărăteasa Augusta Carolina, echere, rigle, un CD-player. „Arhitectura seamănă cu muzica, prin legile de compoziție. Mozart e genial, știe să îmbine contrastele. Dacă în arhitectură nu știi să consumi acest contrast, trece lumea pe lângă lucrare ca pe lângă via culeasă”, spune. În rest, dosare, hărți, planșe, schițe, creioane, culori, proiecte, așezate pe rafturile din lemn sau întinse pe masa din fața singurei ferestre din încăpere.

A avut permanent, ca o descătușare a tensiunilor efervescente și dăruire a sufletului său pentru semeni o mare producție artistică, completativă artei profesiei sale de bază, având o mare înzestrare și har în artele plastice, ca și a scrisului, dar arhitectura i-a consumat, fără rezerve, timpii creației, punând întru totul stăpânire pe actul creator al acesteia.

A consemnat peste 40 de tablete „profesionale”, pentru viitorime; are foarte multe desene pentru ziua de azi.

Tabletele... VOIOSULUI

01. RESPECTUL FAȚĂ DE PATRIMONIUL NAȚIONAL DE ARHITECTURĂ ȘI ISTORIA ARHITECTURII (24.07.2014)

Una din calitățile de vârf ale istoriei arhitecturii este: „SINGURA CARE NU MINTE”.

Marii noștri profesori arhitecți: Grigore Ionescu, Richard Bordenache, Adrian Gheorghiu, Gheorghe Curinschi-Vorona ș.a. și-au consumat, în totalitate, harul profesional și profesoral în studii aprofundate asupra valorilor arhitecturii poporului nostru român.

Filtrul selecției valorice a funcționat desăvârșit încât modelele profund analizate poartă amprenta specifică acestui popor, legat intim de natura cu care a conlucrat, realizând obiecte de înaltă ținută arhitecturală.

În fiecare din lucrările analizate în manuale sunt comentate, subtil, dar profund, echilibrul total între util, frumos și constructiv, însoțit de contextul natural sau construit, în care a fost realizat obiectul de arhitectură.

Aceste studii nu au fost gândite ca realizări în sine, ci ca factori de conduită în compozițiile arhitecturale ce vor fi

realizate de generațiile de arhitecți. În anii ce vin.

Rămase în biblioteci de specialitate. Librării sau biblioteci personale, sunt uitate, în curgerea anilor de arhitectii de ieri și de astăzi ce consumă alte concepte, au alte modele, folosesc un limbaj arhitectural total diferit de cel moștenit de secole.

Subtil, dar hotărât, s-a ajuns la conceptul potrivit căruia spiritul național în arhitectură este o „dogmă depășită”! Atât de aprig a fost promovat acest concept, încât albul, specific poporului român, să fie eliminat din arhitectură.

Este revoltător a ignora evidența că albul realizează cele mai armonice contraste cu albastrul cerului, cu verdele naturii înconjurătoare, cu luciul apelor, cu diversitatea cromatică a florilor.

Tot albul valorifică maximal, în lumina solară, volumetria și detaliile de arhitectură, majore sau discrete, și tot albul este „de când lumea”, simbolul curățeniei în tot și în toate.

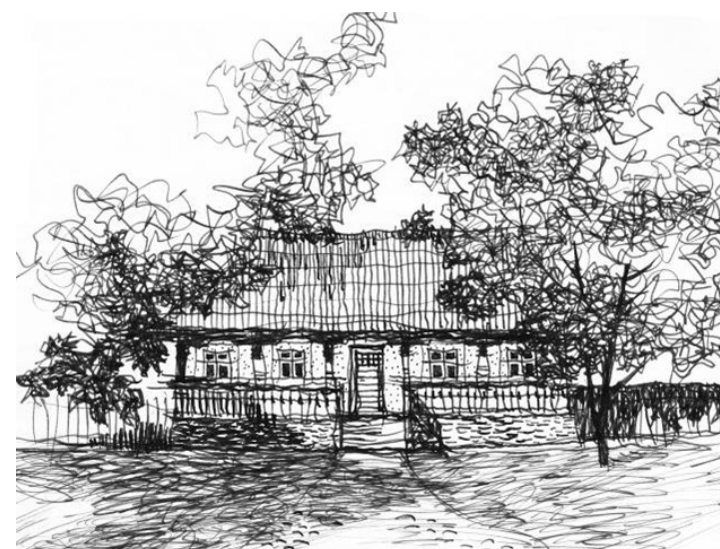
Arhitectura satelor noastre a fost albă, situație similară în orașe, iar culorile unor exemplare ce pigmentau albul dominant al construcțiilor erau moderat preparate pentru a nu provoca stridențe sau, mai grav, „mitocării cromatice”. Aceste probleme legate de preluarea spiritului național în concepte, de revenire cu hotărâre la conceptul „arhitectura este muzica încremenită”, iar albul este lumină, să devină axele de compoziție ale spiritelor chemate să facă arhitectură astăzi și în anii ce vin!

Astăzi, Craiova, are, în acest tumult al trezirii la renaștere urbană și monumentală, unica ocazie de a re-arăta așa precum strălucea în perioada căreia trebuie să-i mulțumim, că oameni cu mare rafinament artistic au trăit și creat pentru noi, cei de azi, beneficiari, care trebuie să ne mândrim cu a lor pasiune pentru cultură, frumos, ARTĂ! Să lăsăm, și noi, la rândul-ne, urmașilor noștri, ceva din frumosul lăsat de ceilalți și să renaștem Craiova, mult frumoasă, a banilor olteni!

02. „ALBUL” ÎN ARHITECTURĂ (24.07.2011)

Poporul român, de Sfintele Paști, cea mai mare sărbătoare a creștinătății, se alătură naturii frământată de înnoire, cu energia sa nelimitată, în a curăți prin albire cu var fațadele caselor, zidurile înconjurătoare, tulpinile pomilor până la prima creangă, pietrele ce înconjoară tufele de flori și spațiile interioare, utilizate la prepararea hranei și servirea mesei. Adăugă acestui efort de cinstire a mării sărbători, înnoirea veșmintelor, împăcarea sufletească cu toți față de care s-a manifestat ostil, în anul interval, între aceleași sărbători.

Culoarea albă, atât de iubită de poporul nostru, avea o

„CULELE DIN OLTENIA”
- REFLEXII ASUPRA UNUI MANUAL DE ARHITECTURĂ -
VOI DENUMI ARHITECTURA FĂRĂ ADAOSUL, POPULARĂ, REALIZĂRILE CONSTRUITE ALE ACESTUI ROMÂN POPOR, CARE-ȘI ÎNSOTESTE MUNCA CU REFRENE MUZICALE, IAR MUZICA, SE ÎNCREMENESTE ÎN CONSTRUCȚIILE SALE, DEVENITE ARHITECTURĂ....
FRĂȚIETATEA MUZICII CU ARHITECTURA, ESTE CONFIR-
-MATA DE UNA DIN DEFINIȚIILE FUNDAMENTALE DATE ARHITECTURII DE „MUZICA ÎNCREMENITĂ”!
MELODIILE CE STRĂBAT TERITORIUL OLTENIEI, COMPUSE ÎN GAME MAJORE SAU MINORE, AU CĂPĂTAT ÎMAGINE MATERIALĂ ÎN ARHITECTURA CULELOR CE LE ÎNCORPOR-
-BEAZĂ.
ÎN DIVERSITATEA LOR NELIMITATĂ, MELODIILE OLTENEȘTI, CU RITMICITĂȚI VARIATE, CREEAZĂ RADIAȚII LUMINOASE MEDIULUI, ÎN CARE SE EXPRESSĂ, AȘA ÎNCÂT, ARHITECTURA ÎN CARE SUNT ÎNCORPORATE, ÎA PRELUAT ÎN FORME ȘI COMPUȘI VOLUMETRICE MESAJUL MUZICAL.
VARIETATEA CULELOR, ÎN PRIVINȚA SCOPULUI FUNCȚIONAL, PROCEDEELOR DE REALIZARE, PLASTICII ARHITECTURALE, VOLUMETRIEI, NUMĂRULUI DE NIVELE ȘI DE ÎNCĂPERI, ÎNTĂREȘTE AXIOMATIC FRĂȚIETATEA ARHITECTURII CU MUZICA ÎN CARE AȘI EXPRESSĂ FORMELE.
LUCRAREA „CULELE DIN OLTENIA”, ADEVĂRAT MANU-
-AL DE ARHITECTURĂ, EXPUNE CELOR CE-L STUDIAZĂ, UNIVERSUL DE IDEI, SENTIMENTE, FORME, MIJLOACE PLASTICE SPECIFICE ȘI NU ÎN ULTIMUL RAND, DISCRET, DAR VĂDIT SENTIMENTAL, FRĂȚIETATEA ARHITECTURII CU MUZICA, PE CARE ARHITECTII (ANCU ATANASESCU ȘI PAVEL POPESCU) O DESVOLTA CU MARE PASIUNE ȘI CAPACITATE ANALITICĂ DEOSEBITĂ.

ARHITECT_VIOREL_VOIA

noiembrie 2013

aderență mocnită la acesta, era preferată, fără șovăire, atunci când dorea să lumineze mediul ambiant, cu construcții concepute de aceleași suflete, care au compus muzica populară, atât de strălucitoare.

Albul este culoarea care realizează cele mai armonice contraste, cu albastrul cerului, cu verdele naturii înconjurătoare, cu luciul apelor curgătoare sau lacurilor, cu diversitatea florilor.

Tot albul valorifică maximal, în lumina solară, volumetria și detaliile de arhitectură majoră sau cele discrete.

Și tot albul este „de când lumea” simbolul curățeniei, simbolul curățeniei în tot și în toate.

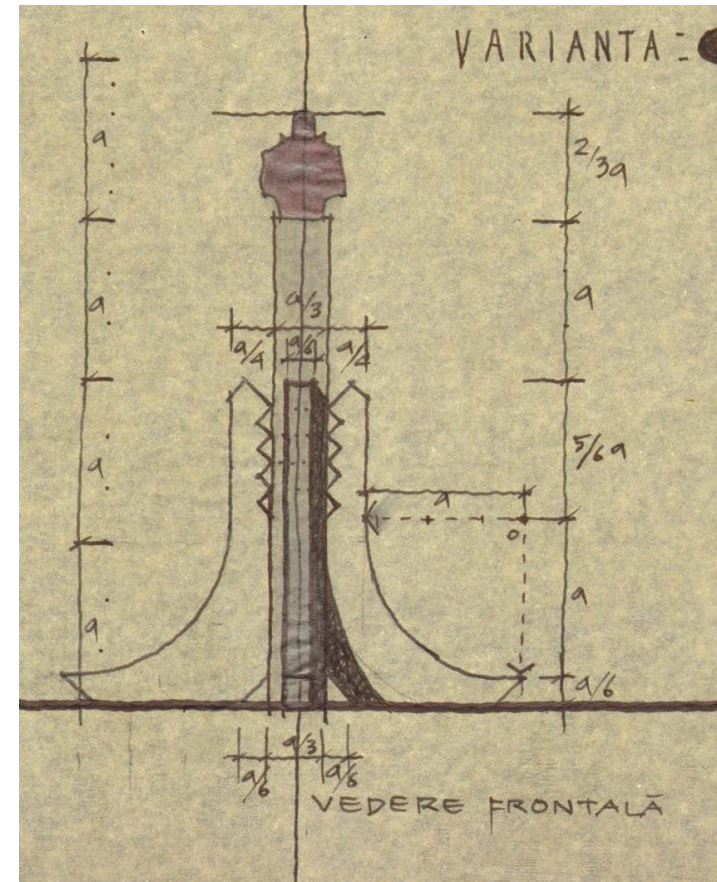
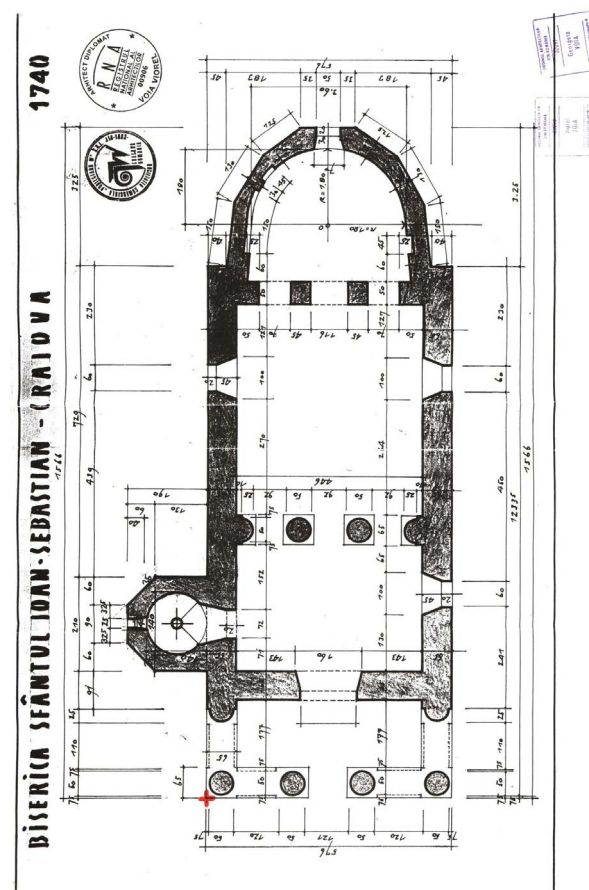
Atașamentul față de alb, al poporului nostru, a fost bine cunoscut în imperiile ce ne înconjurau (Austro-Ungaria, Rusia, Turcia) așa încât, în Transilvania munților Apuseni, românilor le-a fost impusă zugrăvirea caselor în albastru siniliu, pentru a fi ușor identificate casele valahilor de convoaiele cezaro-crăiești din Viena, în deplasările lor periodice prin Transilvania. Arhitectura satelor noastre nu a fost, în totalitate, albă, dar culorile unor exemplare care pigmentau albul dominant al construcțiilor erau moderat preparate pentru a nu provoca stridențe sau, mai grav, mitocării cromatice.

Marile realizări, în arhitectura populară, pe întreg spațiul locuit de români (România, Basarabia, Bucovina, malul sudic al Dunării, valea Timokului, Voivodina, Ungaria, Croația, Macedonia, Albania, Grecia) sunt exprimate în cromatica specifică acestui popor, albul pur, ce orchestrează cu înalt rafinament muzica mediului ambiant, în care este dirijorul subtil.

În momentul actual, albul a devenit o culoare depășită, primitivă, lipsită de personalitate, de care mediul rural, dar mai ales o parte din arhitectii ce se manifestă în mediul urban se feresc metodic, apelând cu lăcomie la o cromatică violentă, obositoare, cu infuzii de tristețe, împrumutând cu lăcomie modele din zonele marginale ale marilor orașe ale apusului european sau chiar de peste Atlantic.

Această părăsire, fără ezitare, a specificului nostru național, recunoscut de toate marile spirite ale Europei, în arhitectură, este o faptă care va lăsa posterității dogma curentului cosmopolit în arhitectură, clădit cu migală și tupeu de societatea democratică, de azi, în care se poate orice...

Spoielile, atât cele interioare, cât și cele exterioare, până la începutul veacului al XVIII-lea, erau din var simplu, fără vreun amestec de culoare. Colorarea varului s-a făcut abia către sfârșitul veacului al XIX-lea și numai la interior, exteriorul rămânând exclusiv culoarea varului curat, adică, alb imaculat.

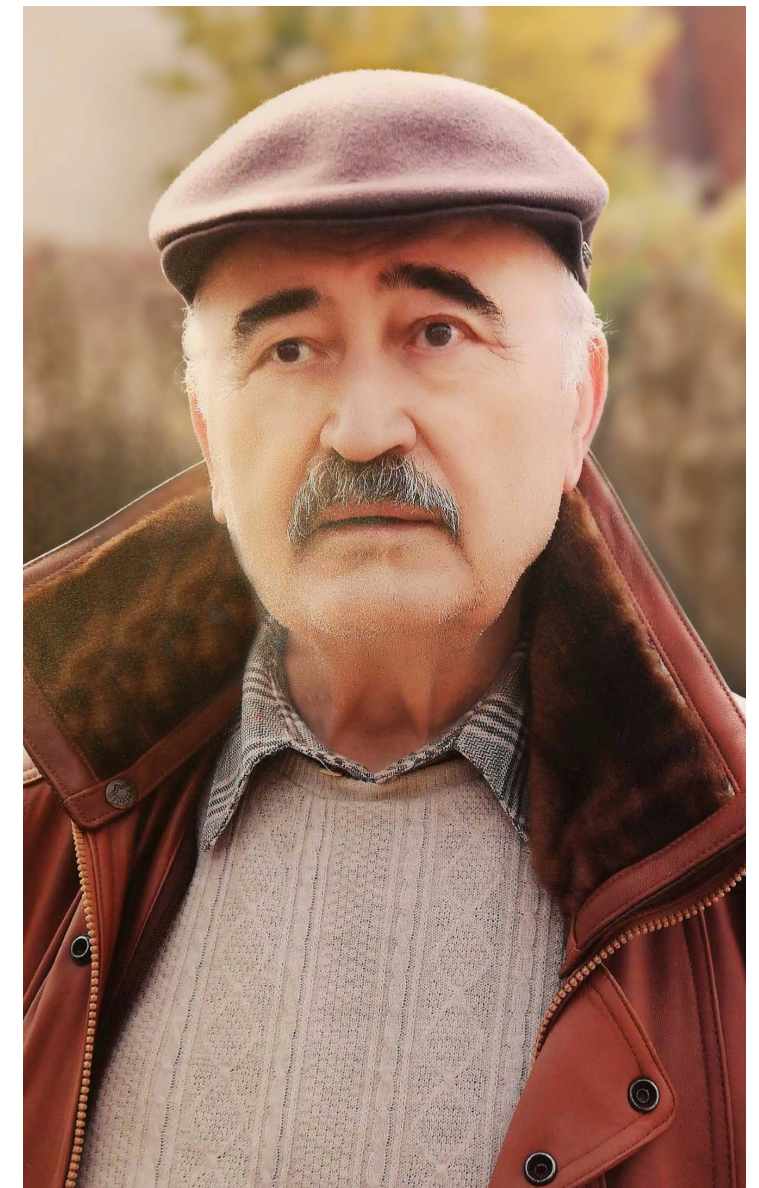
Proiect fântâna de la Gara Craiovei

Locuințe colective, Craiova

Facultatea de Medicina, Craiova

ACTIVITATEA COLEGIULUI DIRECTOR

Text: Mirela MERCURIANU

ȘEDINȚA COLEGIULUI DIRECTOR DIN DATA DE 07.07.2025

Subiectul aflat pe ordinea de zi a ședinței a fost aprobarea finanțării proiectului cultural Zilele Culturii Urbane la „Uzina de apă” - Suceava, ediția a XII-a, cu tema: RETROSPECTIVA ZCU 11 + 1, proiect cultural devenit tradiție, remarcat prin diversitatea temelor abordate, de interes pentru membrii breslei.

S-A EMIS URMĂTOAREA DECIZIE:

Decizia nr. 24 din 07.07.2025 pentru aprobarea finanțării proiectului cultural Zilele Culturii Urbane la „Uzina de apă” - Suceava, ediția a XII-a, cu tema: RETROSPECTIVA ZCU 11 + 1

ȘEDINȚA COLEGIULUI DIRECTOR DIN DATA DE 23.09.2025

Subiectul aflat pe ordinea de zi a ședinței a fost aprobarea organizării evenimentului Expoziția „România. Manifest al formelor. Fragmente pentru viitor” la Segovia, în Spania. Dorind a da curs propunerii de colaborare primite din partea Institutului Cultural Român de la Madrid pentru organizarea în comun a evenimentului „România. Manifest al formelor. Fragmente pentru viitor” Uniunea Arhitecților din România aprobă organizarea expoziției cu același nume la Palatul Quintanar din Segovia în perioada 14 octombrie 2025-27 ianuarie 2026.

S-A EMIS URMĂTOAREA DECIZIE:

Decizia nr. 25 din 23.09.2025 pentru aprobarea finanțării cheltuielilor Expoziției „România. Manifest al formelor. Fragmente pentru viitor” organizată de U.A.R. la Segovia, în Spania.

În perioada iulie - septembrie 2025, Senatul Uniunii Arhitecților din România nu s-a întrunit în ședință și nu a adoptat hotărâri.

*Perla
Harghutei®
iubește Natura*

**APĂ DE BINE
PENTRU OAMENI
CA TINE.**

ARHITECTURA

REVISTA UNIUNII ARHITECTILOR DIN ROMANIA FONDATĂ ÎN 1906

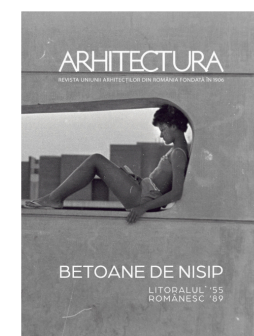
salutări de la băi

PUTEȚI CUMPĂRA
REVISTA ARHITECTURA DE PE
SITE-UL NOSTRU:

www.shop.arhitectura-1906.ro

[Înapoi la site](#) [Contact](#)

Magazin revista ARHITECTURA

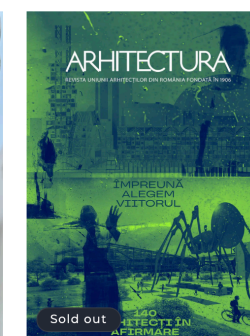
Revista ARHITECTURA 1-2/2024 – Betoane de nisip. Litoralul românesc '55-89
51,00 lei RON

Abonament revista ARHITECTURA 2024
150,00 lei RON

Revista ARHITECTURA 6/2023 – 760 împreună
40,00 lei RON

Revista ARHITECTURA 4-5/2023 – Împreună alegem viitorul. 140 arhitecți în afirmare
25,00 lei RON

